

Versegly Ferenc

Rikóti Mátyás

MAGYAR IRODALMI RITKASÁGOK
SZERKESZTI VAJTHÓ LÁSZLÓ
XXXII. SZÁM.

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA

*Dr. Pauka Tibor és Kemény László tanárok
irányításával sajtó alá rendezte és kiadta a
szolnoki állami reálgymnázium és a városi
fiú felsőkereskedelmi iskola ifjúsága.*

Rikóti Mátyás,

egy nyájas költemény,
mellyel a híres magyar versszerzőnek
pompás koszorúzása négysorú
ritmusokban előadatik

*What latin hodge-podge, greeian hash,
with hebrew roots and english trash
shall academic cooks produce
for present show and future use!
Fellows, who've soak'd away their knowledge
in sleepy residence at college,
whose lives are like a stagnant pool,
muddy and placid, dull and cool,
mere drinking, eating, eating, drinking,
with no impertinence of thinking;
who lack no farther erudition,
than just to set an imposition,
to cramp, demolish and dispirit
such true-begotten child of merit.*

Churchill.

Milyen latin zagyalékot, görög pecsenyét héber gyökérrel és angol hulladékkal sütnék ki az akadémikus szakácsok a ma számára és a jövő használatára! A fiúk, kik tudományukat álmos kollégiumi tanyájukon szívták magukba, hol az élet olyan, mint a megrekedt pocsolya, zavaros és nyugodt, sötét és hideg, csak isznak és esznek, majd megint csak esznek és isznak, gondolatok nem zaklatják őket és több tudásra nem vágyódnak, mint amennyit kirónak rájuk, hogy megszorítsák, elrontsák és elkedvetlenítsék az ilyen törvényesen nemzett érdeemes gyermekeket.

Előszó.

Hosszú évtizedek után veszi az olvasó újból *Verseghy Ferenc*nek 1804-ben névtelenül megjelent elbeszélő költeményét, a *Rikóti Mátyást*. A maga korában sem méltányolt, az azóta még inkább elfelejtett műben nem a Magyar Hárásnak szelíden érzelmes hangja szólal meg, hanem írója egyéniségének kevésbé ismert sajátsága: a gondolkodó. Lesznek talán, kik felfigyelnek a költőnek s a nyelvtudósnak erre a hangjára is, amelyre egyébként már Császár Elemér felhívta a figyelmet nagyértékű *Verseghy-életrajzában*. Ebben a reményben vállalkozott *Verseghy Ferenc* szülővárosának, Szolnoknak reálgimnáziumi és felső kereskedelmi iskolai ifjúsága a már ismeretlenségbe süllyedt eposz kiadására. Egyszerre vélték szolgálatot tenni a meghalt író emlékének s a magyar irodalomtörténetírásnak. Lelkesen vállalták a kiadás anyagi terheit, lelkesen vállalták a sajtó alá rendezés előtti ismeretlen munkáját is. Szolnok a múlt év őszén szoborral tisztelte nagynevű fia emlékét; a költő szülővárosában született és nevelkedő ifjúság pedig e szerény, egyszerű külsejű művet helyezi a szobor alá koszorú helyett: a szobor az ember testi arcát idézi, a könyv: írója sajátos szellemi világát.

Az eposzt *Verseghy Ferenc* jellegzetes helyesírásában adjuk, csak a következőkben térünk el az egykorú kiadástól:

1. a hiányjelet elhagytuk az *a* névelő után és az *s* kötőszó előtt, valamint a birtokviszonyban;
2. a hosszú *ö* és *ü* magánhangzók helyett a mai alakot adjuk;
3. az idézőjeleket csak a beszéd kezdetekor és befejezésekor tettük ki, nem, mint *Verseghy*, minden verssor elején;
4. a szövegben előforduló nyilvánvaló sajtóhibákat kijavítottuk.

A munka megjelenésében igen nagy érdeme van *Császár Elemér* egyetemi nyilv. r. tanár úrnak; mélyenszántó bevezető tanulmányáért, szíves útbaigazításaiért ez úton fejezzük ki hálás köszönetünket. Fogadja még köszönő szavainkat *Balogh Béla* egyetemi magántanár úr is, ki az angol idézeteket volt szíves magyarul tolmácsolni.

Szolnokon, 1935 május havában.

Kemény László,
a f. keresk. isk. önképzőkörének
vezető tanára.

Dr. Pauka Tibor,
a reálgimn. önképzőkörének
vezető tanára.

A múlt .század elején, 1804-ben, egy nagyterjedelmű elbeszélő költemény jelent meg *Verseghy Ferenc* tollából, egy víg eposz, a *Rikóti Mátyás*. Keltett némi mozgalmat az akkori irodalmi életben, olvasták és beszéltek róla – dicsérték is, gáncsolták is – de csakhamar kikopott az emberek emlékezetéből, még a tudomány sem érdeklődött iránta.

A közönséget nem vádoljuk. A *Rikóti Mátyás* valóban nem mérkőzhetik két korabeli versenytársával, *Gvadányi Falusi nótárius*ával és *Csokonai Dorottya*jával. Szatirikus életkép, mint amaz, de ostora nem vág annyira az elevenbe, a magyar életről adott képe nem olyan színes és mozgalmas; mulatságos történet, mint emez, de annak pajzán jókedve mellett az övé fanyar, a *Dorottya* ötletektől sziporkázó,

érdekességével megragadó meséje helyett kisszerű, köznapi eseménysorozatot ad, s éppen az nincs benne, ami Csokonai művét irodalmi értékévé teszi: az előadás művészete, a ragyogó költői dikció.

A tudomány mellőzésére azonban nem szolgált rá. Verseghy víg eposza műfajának egyik legérdekesebb hajtása. Elgondolásában merész, s a költőnek van ereje, amennyire művészetéből telik, gondolatát meg is valósítani. Elgondolásának merészsége abban áll, hogy az egymástól néha messze kerülő költői föladatak egész sorát akarja megoldani, s e szerint több – nagyjából négy – réteget lehet megkülönböztetni költői anyagában.

Az első réteg a mese. Hóse, Rikóti Mátyás, bolondos, magával eltelt falusi kántor; művészi lángelmének tartja magát, egy személyben nagy költőnek és zeneértőnek. A falu urai mulatnak rajta, de meg is erősítik hóbortjában; mikor azonban a dicsőség balga szomja annyira megzavarja elméjét, hogy elhanyagolja családját, hivatalát, kötelességeit: szíve vágya szerint költő-koszorúzást rendeznek számára s ott kegyetlenül megrétfálják és megszegényítik.

Ez az épkézláb mese, a nagyralátó fűzfapoéta tragikomikus története, bele van ágyazva a másik rétegbe, a magyar falusi élet rajzába, urak és félműveltek, meg a nép világába. Emezt a kántor házatája és családi élete mutatja be rikító, de a valóságból ellesett, erőtől duzzadó, plasztikus jelenetekben. Esetlen szereplőiről mulatságos pillanatsfelvételeket kapunk – a legmulatságosabb alak persze maga Rikóti, kivált mikor magasröptű vágyai, tudákos, nagyképű kijelentései kacagtató ellentétbe kerülnek azzal az alantjáró gondolatvilággal, amelyben környezete mozog. Hatalmasan, de néha szennyesen buzog ilyenkor Verseghy komikai ere – hatása azonban tagadhatatlan, s ezért szívesen megbocsátjuk a költőnek az erősebb eszközöket. Az úri élet rajza, Rikóti földesurának, az óbesternek kúriájában szegényesebb, érdekessé inkább az emberei teszik: a fölvilágosodott, de azért vallásos plébános, atyja híveinek és lelke a mulatozó társaságnak, az irodalom iránt érdeklődő, művelt kapitány, a vakbuzgó szerzetes és a modern, nyugati műveltségű elmaradt, ósdi versfaragó – dilettantizmusban úri párja a félművelt Rikótinak. Érdekességüket fokozza, hogy majd mind arckép vagy torzkép: a plébános vonásait önmagáról mintázta Verseghy, a szerzetesét egykori társáról, a szintén pálos Alexovits Vazulról, az ízléstelen versfaragóét P. Horváth Ádámról. Beszélgetésük, vitatkozásaik rendszerint az irodalom és a tudomány körül forognak, s belőlük találó vonásokkal rajzolódik ki a két század mesgyéjén haladó emberek műveltsége. Ezáltal az eposz karképpé válik: bevilágít a XIX. század elei Magyarország szellemi állapotaiba.

Itt kapcsolódik bele az eposzba harmadik eleme, a tanító: megszólal benne a költőn kívül az esztétika problémáival vesződő és a kora irodalmi mozgalmait bíráló szemmel tekintő Verseghy is. A plébános és a kapitány fejtegetéseiből egy egész esztétikai elmélet körvonalai bontakoznak ki, amelynek két meghatározó vonása a realizmus és az utilitarizmus. A költészet, mint általában a művészetek, a valóság utánzása, s az esztétikai tetszés alapja a természetűség. A képzelet pusztá játéka még nem művészet, azzá az ember- és a világismeret teszi. Célja a gyönyörködtetés, de nem egymagában: tanítania és nemesítenie is kell az emberiséget. Erről az elméleti alapról azután szemlét tart korának irodalmi törekvései fölött, jellemzi a XVIII. század végi költői irányokat (az ú. n. költői iskolákat) és divatos műfajokat. Verseghy, a kritikus, szigorú n;értékkel dolgozik: irodalmunkról festett képe sötét tónusú. Nem is egészen hű, de vannak kitűnő részletei s egészében mint a századvég költészetének egyetlen egykorú karképe nagy méreteivel és éles megvilágításával jelentős.

Fokozza a bírálat eleven erejét a rajta eláradó érzelmi hangulat. Verseghy nemcsak szigorú kritikus, hanem haragos is. Fölháborodik irodalmi viszonyaink sivárságán: a magyar Parnasszuson tehetségtelen, tudatlan, ízléstelen írók

garázdálkodnak – elkeseredésében megsuhintja a gúny ostorát s kegyetlenül végigvág rajtuk. Így a komikus eposz szellemében indult *Rikóti Mátyás* satirikussá fejlődik. Ez a satíra az eposz negyedik, legmélyebben fekvő, de legfontosabb rétege: ez határozza meg igazi jellemét, ez érteti meg a költő célját, ez állítja hű világításba Rikóti szerepét és jelentőségét az eposz koncepciójában. Rikóti Mátyás, a falu fűzfapoétája, nem pusztán genre-alak, egy közismert típus megszemélyesítése, hanem egyben torzkép, – színleg a kontár-költők áldatlan fajának nevetségessé tételére, valójában költőtársai kigúnyolására. Amúgy valóság, eminnen tekintve rikító túlzás, de egyben fenyegető rém is, a jogosulatlan törtető elriasztására.

Ebből a négy rétegből építi föl Verseghy eposzát, kétségkívül bizonyos művészettel. Elemeit csak a tudomány boncoló kése fejté így szét, a valóságban átjárják egymást, egységes, szerves egésszé formálva a változatos anyagot. Bizonyára tanulságosabb, mint amennyire mulatságos – de azért szolgál mulattató részletekkel is; bizonyára irodalmibb inkább, mint költői, de azért a múlt költői törekvései iránt érdeklődő művelt ember nem bánja meg, ha végigkíséri kálváriáján a bolondos kántort.

Császár Elemér.

Rikóti Mátyás

I. Dal.

Serkenny fel vén Brúgóm! s mond el a világnak,
mint jutott Rikóti a borostyány ágnak
zöld koszorújához, mely a bárdusságnak
kokárdgya népénél a Músa országnak.

Mélyebb ugyan hangod Alcaeus sípjánál,
erőtlenebb szavad Máró dudájánál;
De dücsőt is keres amaz Argossánál,
kenyeret meg emez negédes uránál.

Allya körül járván Parnasszus csúcscsának,
árnyéka sem lehetsz ama trombitának,
melly dühét dicséri a véres csatának,
hogy kicsallya pénzét a bajnok csordának.

Tégedet nem éhség késztet éneklésre;
nem hiú dücsőség visz a verselésre.
Alkalmatlan hangod a hízelkedésre,
valamint kis tárgyad a tar kérkedésre.

Repdessen a Bárdus magos fellegekben,
csevegjen tikokot csínos énekekben,
fürödgyön untáig a képzeletekben,
mellyek sok kárt tesznek a gyenge lelkekben!

Őtet csak fogadott pajtási csudállják;
a bölcsebbek pedig, mihelyt azt találják,
hogy a józan elmét meséi rongállják,
kártékony versére fejeket csóvállják.

Te csak igazat mondgy értelmes dalokkal,
ammint szállni szoktunk a profánusokkal;
s fessd le Rikótidot olyan vonásokkal,
mellyek nem kérkednek Miltonos fótokkal.

Régi Kántor lévén mező városunkban,
sok érdemet tett ő roppant templomunkban.
Meg is ösmertük ezt gyakorta magunkban,
de megjutalmazni nem volt hatalmunkban;

mert ő megvetette az aranyt s ezüstöt,
mint megvetni szoktuk mink a rongyos üstöt,
s a világ pompáját úgy nézte mint füstöt,
csak jobbik mentéjénn hordván ócska nyüstöt.

Tudatlan volt neki majd egész helységünk,
paraszt alacsonyság természetességünk;

s ha tán megkínálta pénzzel szívességünk,
gúnynak tünt előtte jámbor emberségünk.

Többnyire azt mondá illyes ajánlásra,
hogy a Bölcs nem szorúl maszlag táplálásra
s készebb lesüllyedni végső koldulásra,
hogysen tudatlannal lépni osztozásra.

A mit pedig kívánt jutalom fejében,
szegény várasunknak nem volt erejében.
Apollónak nő ez áldott erdejében,
Castalis kútyjának boldog megyéjében.

De megélte immár örömének napját,
mert kicsalták hozzá Appollónak papját,
ki hátához csapván egygy nagy könyvnek lapját,
bölcs fejére tette borostyány kalapját.

Köszönd ezt Rikóti! Óbester Urunknak,
ki erőtlenségét látván várasunknak
jutalmazásában híres Kántorunknak,
kifizette részét nagy adósságunknak.

Ő kegyetlen Marsnak elhagyván csatáit,
mivel sínlő teste nem birta munkáit,
nállunk szívogattya utolsó pípáit,
meg futtatván olykor nyúlászó kutyáit.

Közel van jószága ősi kastélyával,
hol a nyárnak részét tölti Asszonyával,
ki úgy kedveskedik köztünk jószágával,
mint a virágos kert édes illattával.

Húga viselt gondot mindeddig házára,
mikor elköltözött nyári lakására,
ki nagy púpot kapván, mint kisdéd, hátára,
nem igen mert vágyini lyánkérő mátkára,

s nagy nevét viselvén szűz szent Birgitának,
követője is lett végre szűz nyomának;
de nem győzvén súllyát a klastrom igának
ismét búcsút mondott szent kalitkájának.

Ő a vén szűzeknek megvetvén példáját,
kik még a pórnak is irigylik dudáját,
drága kincsnek nézte az öröm tréfáját,
melly rósákkal hinti életünk pályáját.

Ezen úri háznak nagy gratiájában
volt Rikóti Mátyás; kegyes Asszonyában
táplálónét lelvén, nagy lekú Urában
pártfogót, barátnét víg Kisasszonyában.

Az Óbester kivált nagyon protegálta;
sőt a kántorok közt remeknek csudálta,

mivelhogy elméjét, akárhogy próbálta,
nemében mindenkép ritkának találta.

Mosolygva ámult ő sokszor musikájánn,
ha fantaziákat játszván orgonájánn,
olly merészen ugrált claviatúrájánn,
mint a vásott kecske Tátra kősziklájánn.

Két kezét játék közt már keresztül veté,
már a discantusonn együtt reszketteté,
már meg a bassusnak allyára szökteté,
honnan ismét frissen kétfelé pörgeté.

Húsz változás legyen egy nagy orgonában,
süvítsen a kis síp felső párkányában,
harsogjon a fagót bassus ládájában,
zúgjon a sok accord hang-mixturájában;

még is ha tág torkát borral megsimíttya,
lélekző lágyékát szíjjal átszoríttya,
s musikája mellett magát elordíttya,
zúgását amannak helyben elboríttya.

Igy harsant ki szava Brontes óriásnak,
lármájából ama véres csatázásnak,
melly neki rohanván az égi lakásnak,
bitanglóját vitta a köz országlásnak.

Illyen hegedűk közt a kürtnek zúgása
vagy a trombitának éles harsogása,
illyen harangszó közt az ég csattogása,
mikor a toronyra lecsap villanása.

A mi tető gyanánt járúl érdeméhez,
az hogy maga csinál verset énekéhez.
Nincs hasonló köztünk sebes elméjéhez,
akármikor fogjon mester szüléséhez.

Csak egy pohár bort önt szomjazó torkába,
füstölgő pipát dug bajúszos szájába,
sapkáját felteszi, beül tripossába,
író tollat ragad izzadó markába,

s fejében a versek azonnal csűdülnek,
mint mikor a hangyák dög falatra gyűlnek,
s allighogy szájában egy kicsinyt meghűlnek,
négy kis fertály alatt százonkint kidűlnek.

Ő ugyan nem sokat válogat a szókbán,
még is híres mester a descriptiókbán;
virtuosus pedig a búcsúztatókban,
s a névnapokra írt apreciatiókbán.

Egykor hogy egy testnél torkát megnyitotta,
fogát a komondor rá vicsorította;

s hogy ez végre magát el is ordította,
Mátyás illy in promptu dallal szólította:

„Sírhatsz te is Kormos! e' megharvadtt ágonn,
kinek párja nem volt hetedhét országonn.
Kontrálly, még zokogok illy nemes virágonn.
Anyád helyett ő volt anyád e' világonn.”

Jól tud azonkívül a szent énekekhez,
s hogy behathassanak a bűnös lelkekhez,
olly nótákat alkot a verseletekhez,
mellyek kül festést is adnak értelmekhez.

Ha verse a bűnöst pokollal ijeszti,
a szelídebb sípot rendre megrekeszti,
s újjait a fejér hangokra mereszti,
vagy a kellemetlen quintákra függeszti.

Igy már a léleknek festi jajgatását,
ki az örök tűznek érzi hasítását,
már az ördögöknek képzi czivódását,
kik szemére hányják gonosz vágyódását.

Igy rajzollya bőjtben a földnek rengését,
húsvét vasárnapján a kőnek zörgését,
pünkösdkor a tüzes nyelvek szörcsögését,
s karácsony éjféلكor a szamár bögését.

Járatos ő szintúgy a képrajzolásban,
egész kis boszorkány a képfaragásban,
párja talán nincs is a bábcsinálásban,
non plus ultra pedig a lópingálásban.

Az Úr koporsóját szépen kifestette,
arany csillagokkal felékesítette,
a napot a holddal öszve függesztette,
s a sírnak mélyében egy kőszirtre tette.

Szép kertet is rajzolt a chórus falára,
tulajdon portréját feltűzvéen egy fára;
felfolyó szőlőköt írt az orgonára,
chorális kottákat kántor trónussára.

Kalváriánk úttján festett státiókat,
feketében írván a zsidó birókat,
magyar köntösökben az írástudókat,
kabátokban pedig a pogány kízókat.

Betlehemünk szintúgy az ő faragása,
mellyben szépen látszik a bőcső ringása,
sok vidám kecskének furcsa főmozgása,
s egy egész csordának szájtátogatása.

A Plébános ugyan, mikor templomunkot
keze alá vette, látván gardrobunkot,

melly ajtatosságra gyújtja városunkot,
s mesterének lenni hallván Kántorunkot,

a Tanácshoz fordúlt panaszos írással,
azonn esedezvéen istenes buzgással,
kiméllye meg népét illy botránkozással,
s a szent Relígyiót a lealázással.

De a Tanács viszont bámulván szavára,
azt felelte kurtán méltó panasszára,
hogy már sokat költött úgy is templomára,
még felállíthatta mostani lábára.

„Dícsérni kell inkább, úgymond, Kántorunkot,
hogy így felczifrázta ingyen templomunkot.
Húven szolgálta ő eddig városunkot,
mindenkép ébresztvén ajtatosságunkot.”

Ez volt a felelet a Pap kérésére.
Csak a Bíró állott kéz alatt részére,
ki házához menvén még az nap estvére,
frigyet kötött vele Rikóti' vesztére.

„Fogja elő az Úr, úgymond, leczkéjével;
talán valamire mehet még fejével.
Ha pedig nem gondol bölcs fenyítésével,
közöllye a dolgot a Püspök székével.

Ezt ugyan az Úrnak jobb lessz elkerülni,
ne hogy mind fejére talállyon csúdílni,
ki vagy Mátyás eszénn álmélkodva húlni,
vagy öröme szeret kórságinn hevülni.

Az Óbester ötet leginkább portállya.
Ezt hát megelőzni az Úr ne sajnállya.
Ha istenes szívét jó móddal megszállya,
szent ostromlásait, tudom, ki nem állya.”

A Plébános tehát Mátyást megintette,
sőt elúzásával meg is ijesztette.
De ő meg pofáját azzal püffeztette,
hogy Kántornak ötet bölcs Tanácsunk tette.

„Mi köze van, úgymond, ezekhez az Úrnak?
Rendes, hogy a nyers bél ad tónust a húrnak!
De bátor a maglók sok földet feltúrnak,
azért a farkasnak vermet még sem fúrnak.

Mit érthetne az Úr vagy a musikához,
vagy a poézisnak magyar ritmussához?
mit a státióknak lerajzolásához,
vagy egygy Betlehemnek kifaragásához?

Nem tanúllyák ám ezt theologyiábúl,
sem a haszontalan filozofiábúl.

Poéta vagy Kántor nem jön oskolából,
hanem készen pottyán az anya hasából.”

Látván a Plébános vad ostobaságát,
s a mi ennél rosszabb, büszke nyakasságát,
sokáig viselte bölcs gorombaságát,
gyógyítani próbálván poéta kórságát.

„Tanúllya meg Kelmed a szépség törvényét!”
úgymond egyszer neki, simítván serénnyét.
„Ehhez kell ám szabni eszünk szüleményét,
hogy felébreszthesse a szív érzeményét.

Szép dolog az elme halandó nemünkben;
de mint a palánták sínlenek kertünkben,
ha csak kaczor nincsen szüntelen kezünkben,
úgy a gyom sok rosszat szülhet vad fejünkben.

Nem kell szabad szárnyat adni a képzésnek
fontos munkáiban a köz szépítésnek;
mert mióta eszünk just mond az érzésnek,
amaz is csak szolgál a józan ízlésnek.

Csúfot sem kell űzni a szentebb dolgokból;
mert ki orchestrákat csinál templomokból,
Carricaturákat szent rajzolatokból,
avvagy operákat egyházi dalokból,

okot ad a rossznak a csúfolódásra,
balgatag népünknek hideg ácsorgásra,
az érzékeny szívnek bel háborodásra,
s a hitetleneknek méltó káromlásra.

Nem rossz a templomban élni musikával
vagy más mesterségnek szép szolgálattyával;
de ha nevetséget okoz fajzattyával,
rútúl ellenkezik az Egyház czéllyával.

Templomonn kívül is a szép mesterségek
arravalók, hogy a fő kötelességek
előnkbe adatván mint vonzó szépségek,
szítsanak hozzájuk az érzékenységek.

Erre pedig vannak vezérlő törvények,
melyek nélkül törpék a vers-lelemények,
ízetlenek minden kézi szülemények,
púposok mellyünkben a szebb érzemények.

Kivált köz nyelvünköt nem kell megrongálni,
mikor ritmusokot akarunk firkálni;
mert a rögs beszéd csak fület piszkálni,
de innen nem képes szívünkbe leszállni.”

Igy szóllott a bölcs Pap Rikóti Mátyásnak,
ki böcsét nem értvén a jó tanácslásnak,

s fájlalván szúrásit a sok dorgálásnak,
allig várta végét a prédikálásnak.

Mint a délczeg csikó rágja zaboláját,
ha talán megrántják gyepelővel vad száját,
s hallván az ostorral csattogni gazdáját,
ágaskodik, hortyog, rugdossa hámfáját:

Úgy ő is bajússzát kevélyen sodrotta,
mentéjét vállával felfel hagyította,
nadrágjának szíjját jól megszorította,
s végre egyet köpvén, ezeket mondotta:

„Mit nekem az Úrnak érzékeny szépsége?
Nem viszi azt végbe senki mestersége,
hogy Pikó Pannának cigány nemzetsége
olly szép legyen, mint a Kasznár felesége.

Rút is lehet egynek, a mi tetszik másnak.
Sok nevezi golyvás mátkáját tokásnak,
s nagyobbakat ugrik sípjánn a dudásnak,
mint mink szép nótájánn a jó musikásnak.

Azért de gustibus nem kell disputálni!
Haggyuk a képíró kedvére pingálni,
önn tetszése szerint a Kántort dudálni,
s a magyar poétát versekben prósálni.

Süllt esztelenség azt tenni mesterségnek,
a mit a Természet ad az emberségnek,
s világos kárával a köz serénységnek,
súlyos törvényeket szabni a szépségnek.

Nekem Corpus Juris egyetlen törvényem,
a szent írás pedig útmutató fényem,
s ha ezzel nem eggyez elme-szüleményem,
vessen el, nem bánom, minden keresményem;

de más ugyan törvényt ne szabjon versemnek,
vagy egyéb munkákban izzadó fejemnek,
mert ha felzavarja epéjét mellyemnek,
súlyját is megérzi bosszúló kezemnek.”

Igy végezte Mátyás tudós harczolását,
mellynek, hogy ne lássa káros fordulását,
Óbester Urunkhoz vitte panaszlását,
s alázatossággal kérte pártfogását.

Oszlopolta is ő oltalmazásával,
meglepven a Papot rimánkodásával,
mihelyt megtisztelte látogatásával,
kíméllye meg szegényt oskolázásával.

„Soha sem lessz, úgymond, szalonna kutyából,
sem szép Mercúrius egyetlen fából.

Könnyebben sül Vénus szerecseny orczábúl,
mint igaz poéta romlott ritmistábúl.

Nekem sok víg órát okoz fél eszével,
mikor mestert játszik zab szüleménnyével,
mint a görnyedtt majom talpra keltt testével,
mikor az embernek verseng természetével.”

Birgita is féltvén Rikóti Músáját,
kinek szerette volt kaczagni dudáját,
ilyenképen agálta süllyedő causáját,
comicus bánatba borítván orczáját:

„Ah! ne rontsa, kérem, kedves Mátyásomot,
ha csak nem akarja látni halálomat!
mert ha elveszteném e bölcs mókusomot,
a búbánat az nap megásná síromot.

Ki mondana nekem köszönő ódákat?
ki verne érzékeny verbunkos nótákat?
ki pingál szoknyámnak szélszegő mustrákat?
ki farag szajkómnak cifra kalitkákat?”

Végre megtörülvén könnyetlen pilláját,
s megmeg czirógtván a Papnak orczáját,
„ah! szánnya meg az Úr, úgymond, Birgitáját,
s haggya meg, ammint van, furcsa Mátyáskáját.”

A pap megkaczagván nyájas siralmait,
elő terjesztette szép móddal okait,
mért nem túrheti el Mátyás ugrásait,
mellyekkel a Hitnek alázza titkait.

„Csak a szent dolgokból csúfot ne csinállyon,
nem bánom én, úgymond, bárhogy musikállyon,
a templomonn kívül akármit pingállyon,
dajna Músájával akárhogy ugrállyon.

Erre nézve pedig kérem Nagyságtokot,
verjenek fejébe jobb gondolatokat.
Felveszi ő talán úri tanácsokat
könnyebben mint töllem a tanításokat.

Az Asszony helyt adván méltó kérésének,
„nem mondtame? úgymond kétkedő férjének,
hogy nagyon ártalmas a Hit felségének
üdőtlen buzgása Kántorunk fejének?

Azért hát csak tedd meg kötelességedet;
vedd jobb oskolára kedves cliensedet,
s hogysen illy dolgokkal megterheld lelkedet,
hadd el inkább vele inderkedésedet.”

Az Óbester tehát székét elmozdította,
nedvesülő szemét az égre fordította,

átlépvén a Paphoz, kezét megszorította,
s érzékeny szózáttal illyképen szólította:

„Bocsásson meg az Úr gondatlanságomnak,
mellyel áldozgattam víg indulatomnak.
Ha meg nem törhetem fejét Mátyásomnak,
fogadom, vég búcsút mondok játékomnak.”

A plébános viszont köszönvén végzését,
megigéri önnkint Mátyás kíméllését,
nehogy meggátollya kedvelt enyelgését,
ha búkkal zavarná esze szökdösését.

Szépen is bánt vele; nevette tréfáit,
dicsérte némellykor verbunkos nótáit,
sőt még tiszttyében is elnézte hibáit,
pór házának pedig dajkálta csíráit.

Megnyervén Rikóti tudós viadalmát,
meg nem nyerte vele belső nyugodalmát;
sőt nőni érzette naponkint szorgalmát,
nehogy megfizesse még e diadalmát.

Végre meggondolván a sok bosszúságot,
s a belőlök forró nyughatatlanságot,
megátkozta majd nem a Kántor rabságot,
Apollóhoz küldvén ilyen imádságot:

„Óh! te édes anya sok nagy poétának,
kik hátat fordítván a gondok árjának,
hordgyák már jutalmát a laurus kávának,
mellyhez verseikkel útat hasítanak,

s kik már udvarodnak töltözvén javával
naponkint jól laknak szent ambrozsírjával,
s megmeg részegedvén a lektár nyirkával,
kedvekre cziczáznak a kilencz Músával;

óh! ha országodnak tudhatnám ösvényét,
melly vígan áthágnám a Papnak sövényét,
lábaidhoz ontván szívemnek reményét,
melly húven fongatnám paripád serényét!

Mert én nem kívánok nállad egyéb lenni,
csak te méltóztassál lovászodnak tenni.
Már e szolgálatonn csak el tudnék menni,
ha egy kántorságot itt fel mertem venni.

Tekintsd meg érdemét számtalan versemnek,
s küldgy már vígasztalást szomorú szívemnek,
melly végét szakasztván sűrű keservemnek,
útat nyisson hozzád őszülő fejemnek.”

Illyen volt habzása Rikóti sorsának,
szomorúságára élete párjának,

ammint véletlenül fénye csillagjának
felderült egy böjtyénn szent István napjának.

II. Dal.

Szép pompával kezdett a nap alkonyodni,
nagy kerékre látszott képe tágasodni,
habzó tüze pedig gyengén pirosodni,
s a kedvesen lengő hüssel párosodni.

Az álmos árnyékok messze terpeszkedtek,
a cikázó szelek fákkal inderkedtek,
az ingó virágok szaggal kedveskedtek,
s a vizeknek színénn fodrok berzenkedtek.

Érkezett a kondás rőfögő nyájával,
a bömbölő bika tölgyes csordájával,
a juhok vezére tompa kolompjával,
a hímecke pedig öszve ült párjával.

S íme! az Óbester a templom megyéjénn
általlovagolván negédes szürkéjénn,
ammint előre néz üveg csövecskéjénn,
mecsajdít egy vitézt az útsza mesgyéjénn.

Csákó van fejében, kard lóg oldalárúl,
füttyög kis mentéje dolmányos vállárúl,
sarkantyúk ragyognak sárga csizsmájárúl,
katonának véli veres tarsolyárúl.

Közelebb érkeztén, Rikótit csudállya,
s úttyát szürkéjével azonnal elállya.
Allig hisz szemének. Bajússzát vizsgállya,
s kormozott faggyúval felkenve talállya.

„Hol jár Kelmed, úgymond, ilyen öltözetben?
s elkacczantya magát. Tán bölcs ütközetben?
Melly szerencsés vagyok, hogy még ez életben
Apollót meglátom Márssal egy természetben!”

De amaz csákóját illetvén újjával
s kardgyát megzördítvén lecsapott ballyával:
„mit titkollyam, úgymond, a lyukat fottyával?
holnapra készülünk egy comédiával,

s hogy ne legyen hiba semmi personában,
generális próbát tartunk a pajtában.
Holnap, hogyha Isten megtart szent markában,
megláttyuk a többbit Nagyságod házában”.

Örül az Óbester Rikóti eszének,
hogy illy mulatságot készít vendégének,

ki házához jövend napjára nevének,
s imígy hízelkedik auctor negédgyének:

„Köszönöm Kelmednek előre munkáját.
Nem hagyom bér nélkül szép comédiáját,
és hogy lássa, mikép böcsülöm pennáját,
megköttetem én is holnap bokkrétáját.

Méltó jutalmárúl régen gondoskodtam,
mint ejthetném módgyát, sokat okoskodtam,
's Apollo papjának addig hálákkodtam,
még meg nem ígérte, a' minn iparkodtam.

Ma várom házamhoz katona ruhában;
mert kül Hatalmaknak járván országában,
nem szokott ragyogni poéta subában.
Ő ezt csak urának hordgya udvarában.

Ez pedig történik Kelmed örömére,
hogy nézvén tollának bokros érdemére,
borostyány koszorút tegyen bölcs fejére.
Azért készülyön Kend saját ünnepére.”

Ezt mondván meginti szürke oroszlyánnyát,
s ott hagyván Mátyásnak elbámúltt bálványát,
veszi kastélyának egyenes aránnyát,
mellyben feltalállya régi kapitányát.

Nagy poéta volt ez virágzó korában:
Flaccussal mérkezett metrumos dallyában;
szépen folyt a beszéd magyar ritmussában,
friss elme ragyogván majd minden szavában.

Mihelyt kiverődött oskola porábúl,
nagy világba lépvén picziny svérájábúl,
látta hogy lantyaival csúfot úz magábúl,
ha ki nem tisztíttya classicus dohábúl.

„Mi köze van, mondá, a mai világnak
zab istenségihez ó görög országnak?
Hogy gyullassza szívét most a Magyarorságnak
üdüetlen meséje a pogány óságnak?

Vagy tán jó emberek máskép nem lehetünk,
igaz bölcsességre nem verekedhetünk,
nemesebb dolgokat végbe nem vihetünk,
ha csak Zeusz fájával nem ingereltetünk?

A régi auctorok jól írtak azoknak,
kik éjjében úsztak a setét koroknak,
de nem a mostani embercsoportoknak,
kik hajnalodását megérték sorsoknak.

Flaccus deákúl írt deák nemzetének,
véleményi szerint római hitének,

teli köz lelkével deák törvényének,
mint hű rajzolója deák erkölcsének.

De a mostaniak olvasván ezeket,
a régi mesékkel megtöltik fejeket,
paradoxumokkal átfonnyák eszeket,
üdőtlén erkölccsel felfújják szíveket,

s így elvesztegetvén felét életeknek,
még majmai lesznek az ó nemzeteknek,
neki esnek büszkén a vers-szüléseknél,
s ó csemegét nyujtnak a finom ínyeknek.

Azutánn nem győzik csudálni azokat,
kik kezdetnek tudván a régi dolgokat,
s érettebb tárgyakra fordítván gondgyokot,
váll-vonításokkal olvassák dallyokot.

Úgy de kútforrása tisztább a dunánál?
Tisztább! Nincs igazabb e' kedves mondánál.
De viszont hol hajók pözsögnek partyánál,
hasznosabb ott a víz, mint származásánál.

A forrás nem oltya egyéb szükségünköt,
hanem ha enyhíti szomjazó tüzünköt,
eggyforma csörgéssel csiklandván fülünköt,
hempelygő fodrokkal rá meredtt szemünköt.

Mit látsz körülötte, hanem tar sziklákot,
néma pusztaságot, szem-gátló tölgyfákot,
tekerő kigyókat, magányos kányákat,
homályos lyukakban leskődő rókákat?

De kövesd folyását. Melly szép városokat
találsz víg partyainn, melly hasznos barmokat,
melly termékeny földet, melly dúzs majorokat,
sík színénn melly gazdag hajó-csoportokat!

Visz ugyan, megvallom, sok gizgagt magával,
de megegyeledvén a tenger habjával,
s romolhatatlannak tetetvén savával,
mél'tábban kérkedik leszúr'tt kristályával.

Nem szenved ő már itt vízében mocskokot,
a partokra hányván a vendég rombokat,
mint az érett elme a törpe bábokat,
melyek a képzésbűl veszik forrásokat.

De hogy ki ne térjünk a felvett példábúl:
nem téved-e az el igazi úttábúl,
a ki a poézist a Görög agyábúl
úgy véli eredni mint kútforrásábúl?

Az első emberek, mihelyt felserdültek,
s a nagy Természetnek szépséginn elhültek,

azonnal sok költős képzésre üdültek,
mellyeknek fénnjétül dalokra hevültek.

Ez a poézisnak igazi forrása!
Vékony volt az észnek első virradása,
erős a képzésnek ragyogó habzása;
nagy az indulatnak állatos vonzása;

s így ezek amannak felfalván tápláját,
meg sem hagyták nyílani sokáig csiráját;
sőt még most is fojtyák jótévő barkáját,
ölik, a hol lehet, új virágocskáját.

A poézis tehát teli piperével,
melly meg nem egyezett a józan elmével,
teli sok nemzetnek tar véleményével,
s az indulatoknak üdőtlen tüzével,

a régi Göröghöz lehozta kincseit,
ki azzal többítvén külső szépségeit,
hogy metrumra vette szabad énekeit,
megszaporította zab költeményeit.

Tűzött ugyan közé néhány igazságot,
s emberebb erkölcsre intő tanúságot,
mellyekkel az elme törte a vakságot,
mint a gyenge sugár a homályosságot;

de befonva lévén csábító csecsekkel,
meghomályosítva hiteles regékkel,
sőt be is kerítve szívrontó pöczékkal,
csak lassan közlődtek a később elmékkal.

Így járt a poézis, azután Romában,
így romladékának minden darabjában.
Ezer gizgagt látott csillogni habjában,
még egy igaz gyöngyre botlott folyásában.

Csak ha tengerébe jut az emberségnek,
megvegyül savával a szín bölcsességnek,
s kihánnya bábjait a vak elmességnek,
lessz hasznos eszköze a köz kegyességnek.

Ámde mint az ó bor jobbnak találtatik,
a régiebb szokás szentebbnek mondatik,
a régi jó barát főbb kincsnek vallatik,
úgy a vén ész méltán bölcsőbbnek tartatik?

Ha, mint a jó barát naponkint hűségét,
a jó bor erejét, kellemetességét,
úgy az ész naponkint gyűjti bölcsességét,
igen is! bölcsőbbnek tarthatjuk vénségét;

de mi egy ős pórnak filozofiája,
kinek falujából áll egész svérája,

ha mellé tetetik Pitt politikája,
kinek a nagy világ volt az oskolája?

Ha azok, kik hajdan könyveket írtanak,
s a mesterségekben messze jutottanak,
mihozzánk hasonló emberek voltak;
ők is sokat, mint mink, mástúl tanúltanak,

ők is jobbítgatták a leleményeket,
mellyekkel őseik megtömték fejeket,
mindaddig forgatták ők is kis eszeket,
még ezekhez szőtték új szüleményeket,

s így adván naponkint új dísz munkáiknak,
újjabb táplálékot tudományaiknak,
hanyatlását ugyan látták napjaiknak,
de végét nem érték tanúlásaiknak.

Ha Plátó és Máró még most is élnének,
s mind ama díszekkel dúcsekedhetnének,
mellyekkel azóta, hogy ők tündöklének,
ágai kérkednek a józan elmének:

akkor ők bizonynal bölcsebbek volnának,
szebb, jobb és igazabb dolgokat írnának,
mint mai bajnoki a poétikának,
s a felhajnalodott filozofiának.

De meg is nevetné emez poémáját,
szígyenlené amaz bölcs republicáját
jobban, mint a férfi nyomtatott ódáját,
mellyel fitogtatta, mint gyermek, pennáját.

Ám de ők, mint mások, korán elhaltanak,
bölcs munkáik pedig meg nem jobbúltanak,
mint a bor és barát jobbúlni szoktanak.
Őhelyettek tehát mások támadtanak,

kik megpallérozván szüleményeiket,
megszaporították leleményeiket,
éppen úgy folytatván bölcs ösvényeiket,
ammint ők követték elhaltt őseiket.

Igy nőttek azóta mind a tudományok,
sokútlak naponkint a bölcs találmányok,
szépültek, javúltak a szép alkotmányok,
emberségesedtek az ősi kormányok,

és csak akkor láttak úttyokban gátokat,
mikor a vad népek elhagyván honnyokat,
felütötték köztök durva sátorokat,
s égették, rontották szép tartományokat.

De ammint üdővel a harczok meghültek,
a szilaj nemzetek megerkölcösültek,

a tudományok is megmeg felüdültek,
s a szép mesterségek új tűzre hevültek.

Csak kezdetek tehát az ó szülemények,
folytatások pedig az új lelemények.
Ámde a kezdetek mindenkor szegények,
s csak üdővel nőnek, mint a vetemények.

Azért őseinket Báco gyermekeknek,
minket pedig méltán nevez öregeknek:
mert rügyéhez képest kezdődő eszeknek
nyíltt virág elméje az új embereknek.

Mint mikor egy síkonn torony építetik,
mellynek környékében sok hegy szemléltetik,
a kövekre mennél több új kő tetetik,
annál tökéletesb pontra emeltetik;

allyábúl magosra nyúlni a bérczeket,
fellyebb már sínleni láttyuk tetejeket;
tetejéről pedig látunk térségeket,
s túl a sok hegyekenn kies helységeket:

úgy nőnek svérái a mester elmének,
melly köz öröksége az ember nemének,
nyílásátúl fogva legelső rügyének
utólsó fogytáig a világ létének.

Megvessük-e tehát a régi műveket?
ostobáknak tartsuk a régi bölcseket?
Nem! Ki vethetné meg az alsó köveket,
mellyekre felrakjuk a torony-hegyeket?

De azok csak még is kobakok volnának,
kik messze földeket örömet látnának,
s a torony bérczére nem iparkodnának,
hanem a legelső allyánn maradnának.

A régi világnak szép vagy bölcs munkái
a mi culturánknak legelső csirái,
s azért nem lehetnek ennek fő mustrái,
mikor már megnyíltak tellyes bimbócskái.

Classicusok voltak ezek akkorában,
mikor az ész némán feküdt a pólyában,
de tekintetlenek lettek mostanában,
mikor ez már just mond a Músák honnyában.

Ne tartsuk-e tehát nevetségeseknek,
kik földig bókolván classicus neveknek,
hű majmai lesznek ó piperéjeknek,
hogy elnyerjék részét kis dücsőségeknek?

kik egymással abban szinte versengenek,
hogy a melly fótokat belőlők csentenek,

azokkal csak azért tündökölhessenek,
hogy classicus névvel dicsőíthessenek?

s kik, fájdalom! ammint a régi dalokat,
az épületeket, a rajzolatokat,
a mesékkel torlott historicusokat,
úgy mustráknak tartván az ó kormányokat,

már sok-fejűségét szabad Athénának,
már zab virtussait kegyetlen Spártának,
már szép neve alatt a politikának,
szörnyű latorságát dicsérik Romának?¹

A régi Görögök igára jutottak,
a római sasok csúfúl szétoszlottak,
s esteikkel minket arra tanítottak,
hogy épületteik rossz lábann állottak.”

Illy gondolatokkal küzködvén magában
lantos kapitányunk ifiú korában,
meg nem nyugodhatott szoros svérájában,
mellyel bekertelték kis oskolájában.

Elkezdett olvasni újjabb poétákat,
német, olasz, anglus, franczia munkákat,
áttúrván előre a grammatikákat,
hogy jól megérthesse az idiómákat.

Haj! melly szörnyen bámúlt ezen új világra
s a benne ragyogó elme-finomságra.
Mint olvadt a józan indulatosságra,
melly utat nyit benne az igaz jóságra.

Látta itt a képzést az észnek hódolni,
nem pedig kárára meséket koholni:
látta az érzeményt oly tűzzel bájolni,
melly az emberséget nem szokta rombolni.

Lelt ugyan a sok közt tarka poétákat,
kik el nem hagyhatván a régi bordákat,
átszövik mythossal a legszebb mondákat,
római pathossal a legjobb ódákat:

de könnyen elnézte az illy gyengeséget,
ha lelhetett benne olyan bölcsességet,
melly megegyengetvén az ó törpeséget,
nőni segítgeti a köz emberséget.

Csak eggykét Anglussal nem tudott megférti,
kik ki mertek ugyan az ó útból térni,

¹ A ki a régi Görögöknek és Rómaiaknak ezen és több efféle alacsony qualitássairul meg akar győződni, olvassa *Condillac* Úrnak munkáját: *Cours d'Étude pour l'instruction du Prince de Parme*, Tom. 5. 6. 7. 8. *Histoire ancienne*, melly németre is fordított.

de célhoz nem tudván mesék nélkül érne,
új mythost kezdetek korcsmaikban mérni.

Korcsmáknak nevezi ő a bölcs czéheket,
mellyekben pedánsok szabnak törvényeket,
fő tisztjeknek tévén visz dicséréseket,
s a nem-tagok ellen köz csűdüléseket.

Olvasván azutánn német majmaikot,
kik Talmud-bábokkal tömvén munkáikot,
s felhőkiből harsogván költött titkaikot,
sültt barmoknak nézik földi társaikot,

mosolygva dalolta Youngbúl e verseket:
„Te dajkálsz Anglia! bölcs Féleszűeket,
hogy megtöltsd fajokkal a szomszéd földeket.²
Ódd mérgektől Isten! a magyar szíveket!”

Áthatva Poétánk illy itéletekkel,
s emberség-nevelő finom érzésekkel,
csak oktatni kívánt bölcs enyelgésekkel,
nem nevet vadászni tar fellengésekkel.

Igy figyelmet nyervén szép magyar dallyának,
sok hasznokot hajtott a jobb culturának:
mert kiki hódolván friss nyájasságának,
örömet engedett bölcs tanításának.

Mindnyájan szerették: mert mikor oktatott,
sértő fellyebbséget soha sem mutatott;
s akármelly mulatság félholtnak tartatott,
ha jelenlétével fel nem vidítatott.

Azért az Óbester kérte levelével:
szent István királynak jövő ünnepével,
tisztelné meg házát úri személylyével,
s mulatná vendégit nyájás elméjével.

Kérte azonkívül confidentiával:
úzne egy kis tréfát kedves Mátyássával;
csapná poétának czeremóniával,
s foglalná be fejét borostyány-kávával.

Átkúcsollya tehát őszülő barátyát,
s mondván, hogy úgy nézze házát mint sajáttyát,
s a bús etikétnak felejtse korláttyát,
kérdi: elhozta-e poéta-kabátyát?

„S ezzel, úgymond amaz, minden szerszámomot.
Az Úrnak kedvéért felejtven koromot,

² O fruit ful Britain! doubtless, thou wast meant
a nurse of fools, to stock the continent.

megújítom holnap ifjúságomat,
s eljátszom még egyszer régi játékomot.

De sehol sem függnek ingyen a czégérek;
nem úsznak be szánkba a kisültt dévérek;
még a bakóknak is van kiszabott bérek;
azért játékomért én jutalmat kérek.”

Nevet az Óbester, s kezet csap markára,
„Tarthat az Úr, úgymond, számot jutalmára;
de most mennyünk együtt a kész vacsorára,
s hagyjuk el az alkut üresebb órára.”

III. Dal.

Azalatt Mátyásnak búsúl felesége,
késdeglő férjét féltvén szívessége,
s azonn töprönködvén titkos kétsége,
ne hogy kárba ejtse mai vitézsége.

Terített asztalánn csillog már gyertyája,
karjai közt szunnyad kisebbik lyánkája,
előtte könyököl serdülő Miskája,
töpröng az ablaknál eladó Pannája.

„Hol van Apám Uram? talán temetésenn?”
kérdézi a gyermek, babrálván egygy késenn.
Megütközik annya titkon a kérdésenn,
s átfut elméjével sok veszekedésenn.

„Csak egyszer késett így a lakadalomban”,
mondgya legörnyedvén Panna egyg suttomban,
„megmeg tavaly egyszer az alsó malomban,
s Porczunkula napján tün a klastoromban”.

Ezt bús hanggal ejtvén, nagyot fohászkodik,
S egyszersmind szemében híg gyöngy domborodik.
Nézi annya lopva, mikint szomorkodik,
s belőlle is a köny felfel tolakodik.

Erre jelt ad Bojtos, szűköl gazdájára;
lyánkáját az asszony leteszi ágyára,
szalad az udvarnak bezártt ajtajára,
„Isten Keddel!” úgymond, s csókot tűz urára.

De ő nem fogadgya szíves köszöntését,
s katonásan rakván negédes lépését,
bemegy. Láttya Miska szokatlan menését,
s neveti magában furcsa büszkeségét.

Követi az asszony felvidúltt Pannával,
s az asztalt megrakja nem rossz vocsorával.

Ott terem a gyermek cifra kanálával,
s apját kínálgattya töltött kápusztával.

„Csak egyetek!” úgymond, s levetvén ruháját,
fejére hagyíttya hervadó sapkáját,
szűk csizmái helyett veszi agg sólyóját,
s kevélyen átjárja deszkátlan szobáját.

Mind felmenvén bére cselédes házára,
soha sem tehetett szert eggy új ruhára,
s a miben meg jelent a mai próbára,
kölcson szedte öszve a comédiára.

Látván felesége ritka dölfösségét,
s csudálván nyelvének hosszas csendességét,
régí gyanúival újjíttya kétségét,
hogy tán harcz okozta mély kedvetlenségét.

„Az Istenért Apjok! végre megszólíttya,
mi lelte Kelmedet? mi baj szomoríttya?
Szívemet a bánat majd ketté hasíttya,
gyanítván a veszélyt, melly Kendet búsíttya.”

Mátyás mosolygásra fakadván álmábúl,
melly Pindus hegyére ragadta házábúl,
varga tűköt pödrít kormos bajússzábúl,
s illy vígasztalást küld szállamló szájábúl:

„Vesztég, Annyok, vesztég! nincs itt veszedelem.
Most egyszer üdőtlen benned a gyötrelem.
Valahová nézek, örömemet lelem.
Hosszas harczom utánn itt a győzedelem.

Előttem a képe, mikint fogsz örülni,
majd ha szerencsémét látod felserdülni,
homlokodonn a rántz síkra fog derülni,
s arczodnak virágja ismét felüdülni.

Hát ha majd egészen feljön napvilágom,
mind betelleyesedvén titkos kívánságom?
ha majd veled eggyütt Pindus hegyét hágom,
s állandó lábára kelend boldogságom?

ha örök vidámság pözsög szíveinkben,
mosolyog a bőség tágas csúreinkben,
gyámolinkot láttyuk nőni gyermekinkben,
s a szerencse megáld minden ügyeinkben?

Akkor lesz még, Annyok, akkor jó világunk!
Uraságra fordul mély alacsonyságunk,
nyájasságra virad sok szomorúságunk,
még a tölgyfákbúl is sódarokot vágunk.

Megújjuul az erő minden tagjainkban,
ifiúság játszand piros arczainkban,

tréfák lengedeznek minden szavainkban,
semmi bút nem érünk öröm napjainkban:

mert olly jussa van ám Apolló hegyének,
hogy se bú, se kórság ne ártson népének.
Nem látta itt senki összet életének,
sem sebétül nem fél a halál tegzének.

Itt földgyét a gazda enyelegve szántya,
ételét az asszony mind nádmézzel rántya,
ruházattját kiki selyemfákról hántya,
s fejekenn a laurust a mennykő sem bántya.

Ezer hála legyen Óbester Urunknak,
minden inségünkben legfőbb oszlopunknak!
Nem elég, hogy eddig attya volt házunknak;
kaput is nyit holnap új boldogságunknak;

mert Apolló papját sokáig fartatta,
s nagy ígéretekkel mindaddig biztatta,
még esedezését végre meghallgatta,
mellyel a borostyányt nekem unszolgatta.

Ezt csak imént adta maga értelmemre,
azt függesztvén hozzá tellyes örömemre,
hogy holnap a kávat felteszi fejemre,
s halhatatlanságot akaszt nagy nevemre.”

Néma csendesség függ az egész szobában,
még e szók harsognak Mátyás ajakában,
s kiki megmeredvén mély hallgatásában,
nagy dolgokat gyanít lappangni szavában.

Megmeg tömvén Miska mind a két pofáját,
sokszor elfelejti rágni kápusztját,
s tátott szemmel nézi már apjának száját,
már meg bús anyjának feszülő orcáját.

Panna is megsüllyed mély gondolattjában,
soká tartogatván a villát fogában,
s Pindus képét hallván, ohajtya magában,
hogy ott Pistájának csügghetne nyakában.

De kiváltkép annyok figyelmez urára,
titkon rakogatván szavait fontyára
s ammint elér amaz laurus-kávájára,
hirtelen így felel tudósítására:

„Ahha bomollyon meg a Ked borostyánnya!
Méltóe, hogy ezért elméjét úgy hánnya,
s minden fáradságát olly csecsére szánnya,
melynek ragyogását még tán meg is bánnya?

Jobb volna ezerszer, látna Ked dolgához,
szegény cselédgyének jobb táplálásához.

Ez illene inkább eggy házi gazdához,
s három nevedéknek szorgalmas attyához.

Mit nyert eddig Kelmed képrajzolásával,
vagy a Betlehemnek kifaragásával?
mit annyi verseknek lefirkálásával,
vagy reájok csináltt uj musikájával?

Ezeket a váras Ked tisztyének véli,
s ha talán hibások, meg is feddegéli,
az irígység pedig rosszaknak itéli,
még a többi község ingyen nézdegéli.

Lám egyéb kántornak soha sincs eszében,
hogy szerte kutasson más mesterségében,
éjjel nappal süllyön író ketreczében,
vagy ollyast dalollyon, a mi nincs könyvében.

Elveri kórossán reggel szent miséjét,
ebéd után pedig rövid vecsernyéjét;
megnézi azután dolgozó ekéjét,
vagy a szöllőbe megy nyesni venyegéjét.

Gazdasága forog szüntelen fejében,
s mihelyt ürességet talál tisztségében,
tolla helyett lapát tündöklük kezében,
mellyel az életet halmozza csúrében.

Láttya is házánál az Isten áldását,
számos magzattyának tellyes virágzását,
láttya friss nevének szép vastagodását,
s mindenféle jóknak bokros ágazását.

De mink szígyenkedünk kopott ruháinkban:
nyöszörög a szükség pusztá komráinkban,
korog a nagy éhség sáppadtt magzatinkban,
bátor mind elolvad bérünk gyomrainkban.

Segedelme nélkül az Óbesternének,
sínló gyermekeink tán már nem élnének.
Ma is vaczkaikban éhen pityegnének,
ha vocsorájából nem részesülnének.

Haggyon Ked hát békét a hejehujának,
s áldozza szorgalmát kis gazdaságának.
Lessz talán még annyi haszna munkájának,
hogy gyámolt adhasson dőlékeny házának.

Vegye Ked szívére a Papnak intését,
s követvén mindenben okos vezérlését,
bízza mester kézre a képek festését,
tanúltt emberekre a versek szerzését.

Haggya Ked a dücsőt Nemzetünk színének,
az üres piperét gazdagabb népének,

s ne űzze bolondul zab fénnét nevének,
veszett kávájával agytalan fejének.

Nagy is lehet pedig e csecsének ára,
mivel pór nem könnyen juthat birtokára:
azért csak úgy illik Kántor homlokára,
mint a bársony nyereg a számár hátára.”

Mint mikor a bornyú napalkonyodással,
annyához sietvén nagy kívánczósággal,
a házhoz érkezik víg ficzkánczósággal,
s új kaput lát rajta cifra bóthajtással;

megáll, virgoncz lábát négyfelé terpeszti,
szag-kímlelő órrát előre dülleszt,
szemét az újságra sokáig mereszti,
s végre hangos torkát bőgésnek ereszti:

úgy Rikóti hallván okos feleségét,
csudállyal nyelvének új eleveségét,
s meredve kívárván beszédgyének végét,
így csillapítgattya forró hevességét:

„Látom én, hogy nem tudsz, Annyok, e' dolgokhoz;
fel nem ér kis eszed illy magasságokhoz:
de nem is tartozik gyenge asszonyokhoz,
hogy sokat értsenek poéta titkokhoz.

Nem vetted te jól fel tudósításomat,
ha szememre hányod gondatlanságomat:
mert úgy nézheted ám zöld borostyányomat,
mint nektek keresett dúzs gazdagságomat.

Kit Apollo egyszer megtisztel e fával,
boldoggá is teszi hatalmas karjával.
Teli van országa olyan poétával,
ki nagy uraságra jutott hárfájával.

A leghíresebbek asztalánál esznek,
az utánnok valók tisztartói lesznek,
a középszerűek szolgálatot tesznek,
s még a rosszabbak is jó fizetést vesznek.

Én tehát elnyervén borostyány ágamot,
kezembe ragadom azonnal tollamat,
meg köszönöm neki ezen jutalmamot,
s anyai szívébe ajánlom házamat.

Postscriptámban teszek majd egy fordúlatot,
s udvarában kérek egy kis szolgálatot.
Nem várok én tőlle bíbort, patyolatot:
csak kenyérből adgyon bármelly kis falatot.

Tegyen bár engemet ebhordó vadásznak,
mikor a poéták Músákkal nyúlásznak;

tegyen Pejgazosnál, ha tetszik, lovásznak,
vagy szent ligettyében utolsó kanásznak!

csak én eljuthassak boldog országába,
s beléphessek egyszer gazdag udvarába,
úgy befúrom magam szép grátiájába,
mint az éhes féreg a piros almába.

Akkor mutatom meg a rágalmazásnak,
mi lakik fejében Rikóti Mátyásnak!
Betorkolom száját a rút gyalázásnak,
csak mondgya, mind eddig, versemet mázlásnak!

Tudom, nem sokáig tartok inasságot,
ha megláttyák bennem az alkalmasságot.
Könnyen kapok én ott egy jó kántorságot,
s néhány holnap múlva szép tisztartóságot.”

Erre öszve csapja kezét felesége,
nem tudgya, mit szóllyon? vékony elméssége:
csak azt érni, hogy nő mély keserúsége,
s végre illy panaszra fakad gyengesége:

„Jaj! én szerencsétlen mire nem jutottam?
Sorsomnak illy végét csak nem gyanítottam!
De most látom, hogy kész vesztembe futottam,
mikor szűz kezemet Kelmednek nyújtottam.

Én idegen földönn lakjak vénségemre,
hol újjal mutasson kiki személyemre,
sohonnai nevet tűzzön gyermekemre,
s vissza igazítson elhagyott fészkekre?

hol senki sem érti magyar beszédünköt,
jöttmentt cigányoknak nézik nemzetünköt,
soha sem hallották legkisebb hírünköt,
s talán tagadgyák is pápista hitünköt?

Tudgy' ördög, mi lakik abban a kávában,
mellynek boldogságot lát Ked birtokában:
mert ha már is turkál bel nyugodalmában,
mit viend majd végbe abroncsolt agyában?

Kérem hát Kelmedet igaz Istenére,
vigyázzon lelkének szent üdvösségére,
s tekintvén veszendő három gyermekére,
ne haggya feltenni keresztény fejére.

Elmegyek én magam az Óbesternéhez,
sírva borúlok le anyai térgyéhez,
s mindaddig békélek jótévő kezéhez,
még beférkezhettek kegyelmes szívéhez.

Megcselekszi ő azt szokott irgalmából,
hogy semmi se vállyon Kelmed kávjából,

s megtérítvén Urát veszélyes úttábúl,
azt a pogány papot kiverje házábúl.

Ha pedig nem használ mély esedezésem,
s Kendet sem hozhattya eszére intésem,
el van már tökéllve utólsó végzésem,
mellyre kénytelenít buzgó kesergésem:

én a világ előtt nyilván protestálok,
hogy kávázására semmikép sem állok,
és ha igazságot sehol sem találok,
egy szó mint száz, Apjok! én Kedtűl elválok.”

Ezzel a tálakot egymásba torlotta,
székét az asztaltúl félre hagyította,
ajtatos háláját nyögve felmondotta,
s a kopott ágyakat rendre felbontotta.

Miska fel nem érvén a dolgot eszével,
tanácskozni kezdett szomorú nénnyével,
ki mosogatásra menvén edénnyével,
feküdni hajtotta rövid intésével.

El is hányta töstént fótozott gúnyáját,
pokrócz alá dugja röst oldal-bordáját,
s Pindusonn átjárván jövendő tanyáját,
elkezd hortyogni Morfeus nótáját.³

Panna is végezvén dolgát a konyhában,
nyugodalmat keres szűk nyoszolyájában,
de bús gondolatok forrván kis agyában,
nem találhat álmot langyuló ágyában.

Szeretné apjával elhagyni hazáját,
Apollo asszonynak lakni palotáját,
a virgoncz Músákkal játszani czikáját,
vagy a poétáknak legeltetni nyáját:

de meg haza térvén képzeltt Pindussátúl,
meg nem tudgya nyerni szíves jóságátúl,
hogy illy hűtelenül elállván szavátúl,
örökre megvállyon Varga Pistájátúl.

Több habzások utánn elvégzi magában,
hogy annyával marad édes hazájában,
s majd csak akkor keres istápot apjában,
ha itt megcsalódna várakozásában.

Azonban bús anya mélyen epekedik,
sűrű sohajtás köztűt ágyra telepedik,

³ Morfeust a régi pogányok az Álom fiának vagy szolgájának tartották. Kötelessége abból állott, hogy az aluvó embereknek külömbféle formákat mutogasson, melyeket mink álomképeknek vagy látásoknak nevezünk.

férjével magában sokat vetekedik,
dúl, fúl, morog, nyög, döng, még elszenderedik.

Rikóti eloltván haldokló gyertyáját,
csendesen elhaggya homályos szobáját,
sétálgatni kezdi üres udvarkáját,
megmeg simogatóván őrálló kutyáját.

Jövő szerencsését újra megfontollya,
nejének kis esztét nagyon panaszollya,
ellenvetéseit mind elő számollya,
s temérdek okokkal rendre megczáfollya.

Készíti azután holnapra háláját,
mellyel megköszönnyez borostyány-káváját,
felmondgya néhányszor nehéz personáját,
s a névnapra csinált új glicseriáját.

Végre hogy ezeket átmemorizálta,
még egyszer versenkint rendre megvizsgálta,
s ammint ész-fajzattyát remeknek találta,
ülő Bojtossának mind elperorálta.

Igy töltötte Mátyás egész éjszakáját,
s hallván a hajnalnak kongani óráját,
megnyitotta lassan gőzölgő szobáját,
s meglepte testével hideg nyoszolyáját.

IV. Dal.

A föld színénn látszott még az ég nyugodni
s a komor setéttel kékje tusakodni:
völgyeihez látszott a hegy homorodni,
melly a fellegekkel szokott társalkodni.

Hüs homály hempelygett a nagy ürességenn,
csendesség lappangott a néma térségenn,
ritka csillag látszott ragyogni az égenn,
át nem hatván fénynek a ködös mélységenn.

A liget zavarva feküdt a rétekekkel,
a mocsáros nádas a szántó földekkel.
Álmok nyájaskodtak az élő népekkel,
ereiket töltvén frissítő tüzekkel.

S ime! a szép hajnal kiüt nagy pompával,
szürkítő világot gyújt arany hajával,
s örömet gerjesztvén piros orcájával,
ifiodást hirdet víg mosolygásával.

Allig veti szemét a kelő hegyekre,
már is száll a felleg a nyíló egekre,

süllyed a nehéz köd az öblös völgyekre,
s gyöngyöt hint a harmat a rengő füvekre.

Rázkodik a szellő gallyas bölcsőjében,
ásít a tollas nép bórczó ernyében,
sűrög a kis hangya eleven fészkeben,
nyujtódzik a szarvas lombos szekrényében.

A tehén is haggya almozott pallóját,
ébreszti a kecske szopásra ollóját,
költi a gazdasszony lomha szolgálóját,
s fejéshez készíti gazdag istállóját.

Azonban kiúszik a nap karimája,
friss tüzeket lődöz tündöklő orczája,
tűnik az egekről a csillagok nyája,
s megújul a földnek viradó formája.

Gyűl a pásztor sereg a legfőbb útszához,
melly az Óbesternek vezet kastélyához,
megy innen kárpittal bevont ablakjához,
s elkészül alatta pór musikájához.

Elkürtöli András lassú entrátáját,
megnyitva utánna Istók furollyáját,
cifrán billegteti Laczkó víg dudáját,
egyenként elfújja kiki szebb nótáját.

Felkel az Óbester, elmegy ablakjához,
tapsol kinekinek szíves munkájához,
végre köszönetet kiált kórussához,
s ajándékot függeszt háladó szavához.

Azalatt Asszonya lábra emelkedik,
házi köntössében útnak ereszkedik,
s a konyhába siet, hol felgyűrekedik,
s a kávé-főzésben lopva serénykedik.

A csorda is gyűl már amaz állatokkal,
mellyek a mezőkre járnak pásztorokkal;
hajtyák a leányok fenyítő botokkal,
vígán enyelegvén a friss bojtárokkal.

Oszlik a vegyület különös csatákra,
bömbölnek a bikák a tehén mátkákra,
sietnek a koczák a hűtő tócskákra,
s a tölgyelő kecskék a gyenge sóskákra.

De a víg leányok szint' oda pörgenek,
hol a pásztor sípok csak imént zengtenek,
eggy szíves köszöntést együtt éneklenek,
ezzel a jó Úrtúl hálát érdemlenek.

Ő felvidámulván a vett szívességre,
vissza tér magában ama kiességre,

honnan örömek közt lengett a vénségre,
s köszönetet sohajt a kegyelmes égre.

Ammint ezek utánn ölti szebb ruháját,
megsajdította nyílni lassacskán szobáját.
Betekint Asszonya, s látván víg orczáját,
bemegy s átöleli megőszültt Pistáját.

„Harmincz lessz már, úgymond, hogy egymást szerettyük,
s a házasság jármát együtt viselgettyük;
harmincz, hogy e napot együtt szentelgettyük,
s egybekelésünköt vígan emlegettyük.

Neveltünk köz gonddal jámbor magzatokat,
tündöklő házunknak új ágazatokat;
szenedtünk miattok bokros bánatokat,
hervadástúl féltvén gyenge bimbójokat.

Húven felosztottad sullyát szorgalmimnak,
virágokkal hintvén rögét útyaimnak.
Fényes napja voltál borúlt óráimnak,
örömmel szikkasztván árját bújjaimnak.

Most, hogy éldegéllyük csendes mgányunkot,
szárnyára bocsátván végső magzatunkot,
mikint rajzollyam le hű barátságunkot,
melly megkoronázza köz boldogságunkot?

Mint mikor a hárfánn egyik húr megpendül,
szomszédgya is töstént dalolásra zendül;
fut a hang; az egész húr-sereg megrendül,
s vegyülő szavokból harmonia zsendül:

úgy ha egyikünknek szíve komorodik,
vagy jobb óráiban meg felvidámodik,
másikunk is töstént vagy elszomorodik,
vagy vele a kéjben vígan osztozkodik.

Vedd hát jó szivedért új háladásomat,
s hervadt ajakimról e szíves csókomot;
nem leled fel benne ifiu lángomot;
de magával viszi hű barátságomat.”

Erre az Óbester mellyéhez kúcsollya,
kincsenek nevezvén, buzgón megcsókollya,
gyöngyöző könyével képét harmatollya,
s végre köszöntését így viszontagollya:

„Érzékeny szavaid átjáván szívemet,
sirásra késztetik apadó szememet;
allig fakaszthatom szózatra nyelvemet,
nem tudván festeni méltán örömemet.

Óh! melly szerencsésnek tett engem szerelmed,
még kies mellyedben forrott gerjedelmed!

melly boldognak tesz most apoló kegyelmed,
s terhes vénségemnek kedvező figyelmed!

Köszönöm szívednek állandó hűségét,
érettem csüggedő szép érzékenységét.
Még el nem érendem életemnek végét,
tiszteltem, hálálom lelkednek szépségét.

Hogyha meggondolom szerencsés sorsomat,
víg társaságodban eltöltött koromat,
szívedbül rám forrott sok boldogságomat,
mikint áldom most is tett választásomat!

Adgyák meg az egek rövid életünknek,
hogy állandóságát lássuk épségünknek.
Adgyanak friss szárnyat süllyedő kedvünknek,
még koporsónk jobbra utat nyit lelkünknek.”

Itt újra egymásnak nyakába borúltak,
s néhány pillantásig mélyen elnémultak.
Majd azután, ammint szíveik tágultak,
orczáik is megmeg öröme vídultak.

A felfakadtt rósák, mikor meghevülnek,
deltájban egymásnak ölébe ledülnek,
s az esti szellőben lassánként meghűlnek,
újabb mosolygásra szinte így derülnek.

Megszegvén az Asszony a mély csendességet;
„végy magadhoz, úgymond, egy kis eleséget.
Én tettem mellette ma szakács tisztséget:
vedd jó névenn töllem e kis szívességet;”

s elvezetvén férjét a kávé szobához,
a Kapitányt híjja findzsás asztalához,
ki szavát fordítván a házi gazdához,
sok szerencsét kíván szent István napjához.

Jön már a cseléd is udvar-mesterével,
ki Urát köszönti mindnyájok nevével.
Eggyeznek amazok módos beszédgyével,
kiki helybenhagyást hunyorgván fejével.

Felel az Óbester rövid háladással,
felbirtattya őket a jó áldomással,
s a hűségre intvén egynehány mondással,
dolgokra ereszti szelid mosolygással.

Az Asszony is elmegy túkrös szobájába,
felöltözik legszebb magyar ruhájába,
s menyasszony bonczait tűzgetvén hajába,
férjének portréját függeszti nyakába.

Addig a vitézek pípára gyújtanak,
a régi dolgokról néhány szót váltanak,

végre Rikótinak nevére botlanak,
s koszorúzásárúl tanácsot tartanak.

„Hogy el ne felejtsük tegnapi szavunkot,
szokott kézcsapással tett fogadásunkot,
úgymond az Óbester, végezzük dolgunkot,
s a jutalom iránt tegyük meg alkunkot.

Ha kedvemet az Úr tölti játékával,
nagyon lekötelez új barátságával.
Tiszteljen meg tehát viszont szándékával,
s parancsoljon velem mint kész szolgájával.”

Örül a Kapitány szép nyereségének,
köszönetet mondván a Gazda szívének,
s hogy megmutathassa felségét bérének,
így kezdi festeni okát kérésének:

„A kívántt jutalom nem illet engemet,
hanem rossz gustussal küzdő nemzetemet,
s ha nyújthatom neki ebben segédemet,
soha sem sajnálom ügyekeztemet.

A köz szükségeknek igaz szépítése
akármelly nemzetnek legjobb nevelése.
Felébred ez által nemesebb érzése,
s naponkint előbbre megy kegyesedése.

Szemlélvén a köz nép jó épületeket,
s észre vévén benne a szép mértékeket,
megszereti lassan a kiességeket,
s gyűlölni kezdi a törpeségeket.

Rend támad üdővel derülő fejében,
bölcs mértékletesség vágyódó szívében,
súkeres ékesség kül viseletében,
érzékeny emberség minden erkölcsében.

Nevelik ezeket a jó rajzolások,
a tudós vésőkiből zsongó faragások,
a musikabéli remek dalolások,
vagy akármelly egyéb kies alkotások;

s mikor már a szívek illyképen lágyúlnak,
a rendetlen rúttúl önnkint elfordúlnak,
az érzékeny széphez örömmel hódúlnak,
s a nemes érzésre könnyen felbuzdúlnak:

érkezik a Költés kies énekekkel,
az Ékesen-szóllás vonzó beszédekkel,
s megbájlván őket nemes ihlésekkel,
könnyen jóra győzik szelíd intésekkel.

Mint mikor a földet a vas felfeszíti,
a hűvítő harmat átát nedvesíti,

jön a Gazda, s magvát belé szenderíti,
melly gyenge gyökerét azonnal zsendíti;

a növvő kalászkok könnyen emelkednek,
kevés üdő múlva vígan fejesednek,
sűrűen serdülő maggal tellyesednek,
s a munkásnak gazdag bérrel kedveskednek;

úgy a szív helyt adván a szebb érzéseknek,
kaput nyit egyszersmind a bölcs intéseknek,
s megfelelvén a köz kötelességeknek,
annya lessz sok nemes cselekedeteknek.

Szoktassuk ellenben érzéketlenséghez,
hidegítsük vérét az igaz szépséghez;
mi eszközzel férjünk illy íztelenséghez,
hogy szítani tanítsuk a szép kegyességhez?

A Relígyiónak ásít intésére,
nevet a törvénynek fenyegetésére,
s ha titkon kicsaphat vétkes ösvényére,
csak egygy tút se bízzunk szűk emberségére.

Illy fontosok lévén a szép mesterségek,
mellyek nélkül fagynak az érzékenységek,
csiga lábann járnak a kötelességek,
s magvokban megfúlnak a lelki szépségek;

túrjúke, hogy velek kiki vissza éllyen?
hogy a zab Ritmista sültt kordét meséllyen?
a vargának termett képeket metéllyen?
s a tudatlan tollú könyveket vetéllyen?

vagy tán segítsük is azokat pénzünkkel,
nádlóra ültessük ál dicséretünkkel,
kik pogányúl bánván srófra tett nyelvünkkel,
kénnyekre koczkáznak zsenő ízlésünkkel?"

Itt az Óbesterné hozzájok érkezik,
a beszéd tárgyárul vizsgán értekeznek,
s hallván, hogy vendége bérért törvénykeznek,
illeg biztatások közt vígan nevetkeznek:

„Csak járja ki az Úr a költők ösvényét,
s fejje meg kedvére Meczénás erszénnyét!
A ki fel akarja érni ennek fényét,
nem kell annak szánni pénztartó szekrényét.

Én egygy tuczat versért legszebbik pípáját,
egygy egész énekért Aktéon kutyáját,
egygy egész poémáért Londoni óráját,
s a mai munkáért kérném paripáját.”

De amaz megtérvén beszéd-fonalára:
„nem vágyok én, úgymond, Nagyságtok tárjára;

csak vessenek békót Rikóti karjára,
hogy röggöt ne hányjon a Szépnek úttýára.

Könnyen megtehetik egynehány ígével,
hogy önnkint felhagyván Kántor tisztségével,
a szolgáltt várasnak méltó segédgyével
magányosságában élődgyön békével.

Fessen ő bár ebben képeket magának,
sürgesse bordáit rongyos czimbalmának,
nyargallya ki lelkét vad Pegasussának!
legalább nem árthat a köz kultúrának.”

Nevetvén a Gazda szent buzgóságára,
orozva tekintget már víg Asszonyára,
már a Kapitánynak tüzes orczájára,
s végre így felel meg bölcs kívánságára:

„Látom, hogy ellenem complót szóttetek,
s a város Papjával frigyet kötöttetek.
Még tegnap sétáltam, tik addig főztetek.
s véletlen ostrommal reám ütöttetek.

Ma pedig kapuim nyitva is állanak,
szívemnek bástyái őr nélkül naplanak,
első szavatokra könnyen leomlanak,
s kívánságtok alá akartva hajlanak.

Én tehát veletek harcra ki nem szálllok,
hanem hevenyében amícát csinállok,
s mivel vita nélkül kéréstekre álllok,
engedelmetekbűl így capitulállok:

Rikótit kezébe adom Asszonyunknak.
Bízassa bár másra kulcsát chórusunknak!
csak azt engedgye meg kitett Kántorunknak,
hogy örök zsellére legyen udvarunknak.

Tartsuk el szegénykét agg feleségével;
tegyünk jót sinlódó három gyermekével.
Élhetsz te ezeknek dolgozó kezével,
még én vén apjoknak enyelgek fejével.

Eleget neveltük elmepúposságát,
mikor fitogtatta zab poétaságát:
azért ha elveszük vékony kántorságát,
gyámollyuk egyébkép gyenge korosságát.”

Kezet ad az Asszony, s nagy érzékenységgel
„megleptél ma, úgymond, ezen emberséggel.
Befogadom Mátyást anyai készséggel,
s nem hagyom, még élek, küzködni szükséggel.

Mulassa óráit magányosságodnak,
mikor az unalmas telek uralkodnak,

s derítse ki ránczát borúltt homlokodnak,
ha tán kedved utánn a búk ólálkodnak.”

Erre Húga belép a házi Gazdának,
legszebb köntössében magyar gardrobjának,
s néma tisztelettel térgyet hajt bátyának,
így mondván fel fáját Rikóti tollának:

„Örvendem Nagyságod friss egészségének,
mellyel ma megélte ünnepest nevének.
Kivánok minden jót becses személyének,
sok számos esztendőket kedves életének.

Távozzék szívetől minden szomorúság,
lakjék benne mindég az igaz vigaság.
Essék az egekből házára boldogság,
s tenyészék földeinn sokféle gazdagság.

Ne ártsanak nyavalyák egészségének,
sem harag vagy bosszúság nyájas kedvének,
sem a csúnya bűnek ártatlan lelkének,
sem pedig a halál drága életének.

De ha még is eljön az a végső óra,
melly Nagyságodot elhijja más világra,
ne jusszon a körmös ördög rabságára,
hanem szállják mindgyárt fel a menyországra,

hol szent István Király nagy Pátronussával
tellyék meg az Isten színe látásával,
s vígadgyék örökké sok angyal társával,
és a többi szenteknek vídám nyájával.

Ez hogy megtörténnyék, addig imádkozom,
még a szűz Anyától meghallgattattatom.
Addig is pediglen magamot ajánlom,
és szívességét is kérni bátorkodom.

Szenvedgye Nagyságod igaz szívű hűgát,
mint legkisebb de leghívebb szolgálóját,
és vegye jó néven e csekély cármennyát,
mellyel énekei apreciációját.”

Ezeket elmondván seriositással,
meghajtya térgyeit mély kukorodással.
Brávókat mond Bátya hangos tapsolással,
öleli, csókollya szíves kacagással.

A kapitány látván kedvét a Gazdának,
maga is neki kezd a víg hahotának,
s kezéhez békélvén nyájas Birgitának,
nagy dicsíretet mond magyar ritmussának.

Régen ösmerte ő elmés nyájasságát,
tisztelte szívének érzékeny jóságát,

s átfontolván sokszor szép tulajdonságát,
nagy kárnak ítélte bús páratlanságát.

Maga ugyan vágyani nem mert birtokára,
félénk szemmel nézván kapitány rangjára,
mellyel kénytelen volt kilépni nyugtára,
súlyos sebet kapván mind a két karjára;

de kereste még is szíves barátságát,
s látván az öröme nagy hajlandóságát,
már nyájas versekkel éltette vígságát,
már bölcs enyelgéssel eszes furcsaságát.

A kisasszony tehát kérkedő salygással,
„érzi az Úr, úgymond, s látom, ámúlással,
hogy teli van versem Rikóti Mátyással;
azért tiszteli meg illy magasztalással.

Kan poéta is ő, akármit mondgyanak,
kik, mivel Músák közt ritkábban forganak,
Apollót pedig tán soha sem láttanak,
Mátyás munkáival pipákat gyűjtanak.

Mik ő hozzá képest a setét bárdusok,
kiknél olly kedvesek a magos tónusok?
mik a felhők közé tévedtt mysticusok,
hanem abroncs-ugrók? hanem castrátusok?

No bizony nagy dolog meséket koholni,
vagy a tudatlannak csudákat papolni,
a vad seregeket harczokra huszolni,
vagy a szenvedőket sírásra csaholni!

Az bánik mint mester a poétasággal,
ki átfonnya versét hasznos nyájassággal,
s még azt is mozgásra csallya vídamsággal,
ki a sírok közt ül mély szomorúsággal.

Ver az inashárfás könnyebb fogásokat,
ver a gyakoroltabb lassú darabokat,
de csak, a nagy mester víg szaladásokat,
allig illetvén meg a feszes húrokat:

úgy a gyermek elme csak prósát scandálgat,
a duzmadó képzés meséket pingálgat,
a közönséges ész mollbúl predikálgat,
de a fájn poéta nevetve formálgat.”

Itt a bölcs Kapitány felfogván szavait,
megdicséri ugyan friss állításait,
de így mentegeti azoknak dallyait,
kik a komor lantnak nyöggetik húrjait:

„Ritka tulajdonság az elme-frissesség,
mellynek legfőbb dísze a nyájas kegyesség.

Közönségesb ennél a feszes bölcsesség,
vagy az alacsonyan tréfáló nyersesség.

Azért szenvedgyük meg a komor ódákat,
ha jóra indittyák a tudatlankákat,
s ne várjunk azoktól oktató szócskákat,
kiknek a természet nem adott tréfákat.

Rikótit ezekhez ne tegyük lantyával.
Nem oktat ő senkit éretlen tollával,
sem nem gyönyörködtet rögös ritmussával,
hanem csak nevetést szül majmozásával."

„Az igaz! feleli Birgita ezekre.
De én boldogtalan! amaz énekekre,
mellyek felhők közé hígnak lejtekre,
vagy a czinterembe mély kesergésekre,

nem tudok érezni olly gyönyörűséget,
hogy elhaggyam érte ama kiességet,
hol czinczogni hallom a bölcs nevetséget,
melly játszva terjeszti a szép emberséget.

Ha pedig illy kincshez soká nem juthatok,
bátor a könyvekben napestig kutatok,
biz én *par compagnie* mással nem jajgatok,
hanem inkább addig Mátyással mulatok.

Tudnék ugyan eggyet, ki eggy kis ódával
több hasznot hajt, mint más nagy poémájával,
a szívet mindaddig csiklandván dallyával,
még jóra nem gyújtja érzékeny lángjával:

de áh! olly ritka ő szegény várasunkban,
hogy mind elhalhatnánk szomorúságunkban,
e vigasztalatlan magányosságunkban,
ha *ressourcet* nem lenék dalló Mátyásunkban."

„Jól mondod, harsogja Báltya vig lármával.
Kapitányunk engem látogatásával,
s tégedet olly ritkán vígasztal lantyával,
mintha fősvénykedne barátkozásával.

De ha neked volnék, majd más útra hoznám;
mert én hideg szívét addig csiklandoznám,
s ha ez nem használna, addig búbájoznám,
még a szerelemmel hozzám nem hurkoznám.

Vesd ki bölcs fejből a nőtelenséget,
s önts belé nemedhez több érzékenységet.
Ne nézze méh-rajnak a köz emberséget,
mellynek csak heréi vesznek feleséget."

Mosolyogván amaz a nyájas dorgára,
„kész vagyok én, úgymond, az édes igára,

s mindég is úgy vágytam érzékeny lyánkára,
mint a boldogságnak igaz forrására:

de még virágjában volt ifiúságom,
nem lelt nekemvalót akár okosságom,
akár, ha úgy tetszik, inkább finyáságom,
s nagyon is fejemben volt katonaságom.

Most pedig mit várhat asszony illy gúnártúl,
ki már őszülni kezd a sok napsugártúl?
s a mi több, nem félek úgy akármelly kártúl,
mint a leánykézből érkező kosártúl.”

„Mind kopasz mentségek! mondgya mosolygással
az Asszony. A férfi négy keresztvonással,
ha nem kell vinya egyéb nyavalygással,
semmit sem riszkíroz a házasodással.

A kosártúl pedig csak akkor tarthatna,
ha más nagy díszekre nem provocálhatna,
vagy nagyon éretlen leánykát vítatna,
kit töltött erszénnyel meg nem vakíthatna.

Én eddig nem tudtam az Úrnak okait,
mért tölti nő nélkül magányos napjait?
de hiúknak látván vonakodásait,
barátságna tartom nyugtatni gondgyait.

Azért hát csak rajta! fogjon a munkához,
mihelyt hozzá férhet az olyan lyánkához,
kitül szeretet remélhet magához,
s kacsollya önn sorsát gond nélkül sorsához.”

Hajtván a Kapitány nagy biztatására,
„megcselekszem, úgymond, Nagyságod szavára:
de ha nem juthatok eggynek birtokára,
mással csak szívemet nem vetem koczkára.”

Ezt az egész háznak ejtvén örömére,
jelt ad a nagy harang az öreg misére.
Elszélledvén tehát kiki ösvényére,
felkészül a napnak szent tiszteletére.

V. Dal.

Azalatt Rikóti elhagyván rongy almát,
félbe szakasztotta rövid nyugodalmát,
s átvervén nem rég szültt nótáinak halmát,
rútúl meg kínozza fótozott czimbalmát.

Mert ő versbe szedte szent István vitáit,
mellyekkel meggyőzte Kupának csordáit,

s úgy alkalmaztatta reájok nótáit,
hogy szépen lefessék a harcznak lármáit.

Mellyét is a friss ég éjjel meghűtötte,
mikor Bojtossának versét eldörgötte;
szalonnával tehát torkát megsöprötte,
s egy jó iccze borral végig leöntötte.

Hallván a harangszót, mentét vesz magára,
felrakja kótáit görnyedő karjára,
buzgó lépésekkel felmegy chórussára,
s elkészítget mindent új musikájára.

Jön a legénység is bokrétás falkákban,
kullognak a vének ünneplő ruhákban,
gyűlnek a leányok pántlikás pártákban,
s utánnok az anyák zöld rása szoknyákban.

Része a templomban helyt foglal magának,
nem bízván inához erőtlen lábának;
része kint állongván, dicséri társának
kellemetes fénnjét szent István napjának.

Érkeznek azután a cifra kalmárok,
s a velek egy rendű gazdagabb polgárok;
pávaskodnak köztök az asszony-dandárok,
fejekenn ragyogván a fattyú boglárok.

S ím! egyszerre a nép felveti szemeit,
melly a templom előtt táplállya kedveit,
s egy legénynek látván nyalka lépéseit
megtévedtt eszének neveti jeleit.

Elneveztük mink őt Katona Jóskának,
mivel fő czikkelye az bolondságának,
hogy magát gondolván a verbunk tagjának,
szüntelen azt hajtya: gyere katonának!

Törpe csákót visel zavartt koponyájánn;
tarajos sarkantyúk pengenek csizsmájánn,
tarsolyos fa-szablya lóg bal tomporájánn,
haj-csomója pedig mosdatlan pofájánn.

A Pap ugyan sokszor mondta Tanácsunknak,
hogy nem lesz böcsére nemes várasunknak,
ha parancsot nem ad ezen bolondunknak,
hogy örökre búcsút mondgyon templomunknak;

de mivel csint eddig nem tett fél eszével,
sok okot felmúlván szép csendességével,
s meg is ösmerkedtünk már öltözetével,
a Tanács sem gondolt a Pap intésével.

Még a jámbor vének Jóskánn sajnálkoztak,
a suhanczok pedig vele dévajkoztak,

addig mindenünnen sok kocsik haboztak,
mellyek a vidékből vendégeket hoztak.

Jön az Óbester is vidám Asszonyával,
Birgita testvére bölcs poétájával,
sok egyéb Asszonyság vezető párjával,
s az úri legénység, kiki mátkájával.

Már a kalapácsok kilenczet hangzanak,
mire a harangok mind megszállamlanak,
s kik a templom előtt együtt mulattanak,
fő ajtaja felé nyájankint omlanak.

Rikóti meghallván a mise óráját,
elveri nagy tűzzel jel-cadentiáját,
mellyre megeresztvén egész orgonáját,
elkezdi játszani szent István vitáját.

Képzí legelőször ennek trombitáit,
mikor harczra híjja Kupának csordáit;
azután meg ennek sípoló szolgálit,
ammint tárogattyák pártütő nótáit.

Már az ágyúkot is bőven pattogtattya,
mellyeknek zúgását fagóttal mutattya,
s közben a puskákat azzal ropogtattya,
hogy a hang-kulcsokat új-heggyel fartattya.

Zúrzavar fogási képzik a csatákat,
mikor megeresztvén a vad paripákat,
s egymásra kivonván a gyilkos szablyákat,
darabokra szelik a rossz katonákat.

Nyögni kezd azután a fél tónusokkal,
mint a kik küzködvén kemény halálokkal,
s a bals sorst vádolván hörgő panaszokkal,
megtöltik az eget fohászkodásokkal.

Mind ezekhez pedig dalol szép ódákat,
mellyek magyarázván az új áriákat,
égig dücsőítik a vitéz próbákat,
mellyek letiporták a pogány falkákat.

Nem is érte volna senki fel eszével,
mit akar rajzolni sípos eszközével?
ha ki nem harsogta volna énekével,
mit tárgyaz amannak mord nyeggetésével.

Azalatt hogy egyszer végzi éneklését,
a Pap meg dalolni kezdi könyörgését,
megtöri egyg ősz pór mély elmélkedését,
illy szavakkal súgván fülébe kérdését:

„Vallyon, Komám Uram! szent István korában
voltak-e már ágyúk? Mert a krónikában

látom, hogy nyilakkal éltek e csatában;
ha csak hiba nincsen tudósításában.”

Elbámulván Mátyás tudakozására,
„haggyuk ezt el, úgymond, alkalmasb órára.
Ha Káplányunk feláll majd a cathedrára,
megfelelek kennek helyes mondására”.

Ezzel vissza fordul kóta-rakásához,
s a Pap is eljutván seculorumjához,
szent viadallyának lát folytatásához,
eldalolván Kupát Plútó kapujához.

Végre egy új márssal bezárja munkáját,
s ropogtatván benne az ágyúk háláját,
harsogtatván dob közt Mársnak trombitáját,
a győzedelemnek rajzollya pompáját.

De még ez túrhető. Hallyátok Kántorok,
hallyátok a többit jó Lelki-pásztorok,
hallyátok kiváltkép tik Templom tútorok,
és tik bármelley rendű keresztény Jámborok!

Óh! ne engedgyétek a Musicusoknak,
kik urai vagytok a szent chórusoknak,
hogy felséges helyénn az imádságoknak,
nótáit zengtessék a szokott tánczoknak,

vagy hogy operákbúl a lágy áriákat,
néző játékokbúl a symphoniákat,
s balétokból játszák az ouvertúrákat,
vagy, bármelley pompások, a sarabandákat.

Itt ugyan már zavartt annak koponyája,
kit még bolondabbnak tesz Mátyás nótája;
de az okosnak is csak reng a bokája,
ha tánczra késztetí a chórus lármája;

csak megmeg akadnak könyörgő szavai,
ha felébresztetvén víg indulattjai,
oda ragadtatnak szent gondolattjai,
hol a Mímusoknak játszanak nyájai.

Van az Óbesternek egy verbunk-nótája,
melly már régtúl fogva fő favoritája.
Erre még akkor is felderül orczája,
mikor a köszvénytűl szenved lábikrája.

Megfelelvén tehát az íte-missának,
s kedvezni akarván névnapos urának,
újra mind felnyittya sípját szerszámának,
s neki esik Mátyás e verbunk-nótának.

Nossza! kedve duzzan erre bolondunknak,
ki bandáját vélvén jönni a verbunknak,

útat nyit csoporttyánn ifiúságunknak,
s közepére ugrik tömött templomunknak.

Ez az élet! úgymond hangos kurjantással,
felteszi csákóját kába mosolygással,
s megvegyítvén tánczát egynehány ugrással,
sarkantyúját veri módos tapsolással.

Mint az ölyv megsejtvén villogó szemével,
sétálni a tyúkot csirke seregével,
nyíl gyanánt a prédát meglepi reptével,
s elragad közüllök egyet or körmével;

vagy a magló látván füstytét a puskának,
melly meglőtte csontyát szalonnás farának,
neki megy sebesen halvány gyilkossának,
hogyan meghűtse rajta tüzet bosszújának:

úgy fut az Egyházfi haragos orczával,
hogyan megütközessen Katona Jóskával,
s lecsapván csákóját rettentő dorgával,
jókot szed hátára dupla korbáccsával.

Fegyvert ránt a Tánczos mord ellenségére,
s tellyes erejéből rá sujt jobb kezére,
de kardgya eltörvén első ütésére,
útat vág a népenn menekedésére.

Nagy botránkozás volt az egész községben;
nyájasság zsibongott a víg legénységben;
czinczogott az öröm a friss gyermekségben,
morgott a bosszúság a jámbor vénségben.

Jóskát a templomnak úzvén aajtájához,
eljut az Egyházfi a Bíró padgyához,
ki az igazságnak értvén járásához,
fenn szóval azt mondgya executórához:

hagyná el üldözni Jóskát haragjával,
menne a chórusra dupla korbáccsával,
s járna medve táncot az orgonistával,
ki amazt bűnösnek tette nótájával.

De a mord Egyházfi szent üldözésében
telhetetlen lévén, s nem tudván mérgében,
kinek dorgálása hangozzon fülében?
„eltalálta Kelmed! úgymond hevenyében;

ha okát büntetnők a tolvaj vétkének,
kívánsága szerint Kelmed törvényének,
az akasztófákonn csak azok függnének,
kik gátot vetettek jobb keresettyének.”

Ezzel uj sort vagdal görnyedő Jókára,
s ebrúdonn vetvén ki szegényt az útszára,

szelíd szentességet terjeszt orcájára,
s vissza lépdés büszkén szokott állására.

A Plébános pedig a mise végével
az oltártúl menvén ministrans népével,
Óbester Urunkat keresi szemével,
s átüti jó szivét bús tekintetével.

El is tökéli ez azonnal szívében,
hogy nem részesíti Mátyást kegyelmében,
ha meg nem igéri, hogy soha éltében
nem tesz többé tisztet orgona-székében.

Azalatt a Káplány kezdi tanítását,
s Rikóti felszedvén papiros rakását,
megfontollya ismét a Pórnak mondását,
mellyel megfeddette mai ágyúzását.

Rossz volna meghagyni vélekedésében,
melly messzebb terjedvén, kárt tenne hírében,
hogy tudatlanságbúl ollyast mond versében,
minek híre sem volt Kupa üdejében.

Oda oson tehát oppugnátorához,
s kóta-nyalábjával éréntvén hátához,
eggy fő-csavarással elinti magához,
csak utánnam! ugymond, s elviszi házához.

Felrakván itt terhét nyögő czimbalmára,
leülteti a Pórt legczifrább padgyára,
s maga legörnyedvén az ágy oldalára,
így szóll az ágyúknak oltalmazására:

„Nagy igazság fekszik Kelmed mondásában,
hogy nyilakkal éltek szent István korában:
de a fő mesterség az a poétában,
hogy sok szép költemény legyen munkájában.

Így ha olly menyegzőt rajzol le könyvében,
melly Almusnak történt pogány üdejében,
mikor még az erkölcs nyögvén bölcsőjében,
vadság uralkodott Nemzetünk színében;

rossz volna kitenni a tar igazságot,
sátorban köttetni a szent házasságot,
s lóhúshoz ültetni a sok Méltóságot,
s a mezőnn tartatni a nász mulatságot.

Kastélyt épít tehát szép menyasszonyának,
tükrökkel megrakván falát szobájának,
s ide gyűjti színét az atyafiságának,
köz tiszteletére menyegző napjának.

Hallván a harangszót az öreg misére,
hintókban viteti az áldás helyére,

hol a Püspök Úrnak vidám intésére,
az oltárhoz viszi esküdtetésére.

Mihelyt a Jegyesek nyilván kezet fognak,
a dobok azonnal jeladást morognak,
s még a trombitások örömet harsognak,
addig a taraczkok hálákot pattognak.

Vissza térnek innen a kész vendégségre,
szerencsét kívánnak az új szövetségre,
s erőt a jövőre poszrik dücsősségre,
ha majd zsenjét küldnek a szent keresztségre.

Megrakják az asztalt drága falatokkal,
mandula tortákkal, citromos szulczokkal.
Birkozik a vendég a töltt palaszokkal,
Tokajit szürcsölvén egész tallánokkal.

Dél után a vének darokkot játszanak,
a többiek pedig két részre oszlanak,
s vagy ländler nótákra németül forganak,
vagy cigány brúgónál magyarost ugranak.

De kivált vigyázzon tudós munkájában,
hogy úri nevelés legyen Bajnokjában,
Jegyessének pedig több ész kis ujjában,
mint egy élelmetes mostani Dámában.

Láttya Kelmed ebből az ágyúk szükségét,
mikor szent Istvánnak írtam vitézségét.
Felemelik ezek a versnek szépségét,
s nagyítyák a harcznak véres dücsősségét.”

A Pór kihallgatván mély okoskodását,
„elhiszem én, úgymond, Kelmed tanítását,
bátor fel nem érem magos szállongását;
azért nem vitatom többé ágyúzását.

De ha megvallanom kell az igazságot,
többre becsülöm én a tar valóságot,
mint a felségesen kongó hazugságot,
melly megrontya bennünk a bölcs józanságot.

Szaporodni kezdvén száma gyermekemnek,
egy asszonyt fogadtam egyszer cselédemnek,
hogy segédgye legyen jó feleségemnek,
ki felét sem győzte viselni terhemnek.

Eltartott ez minket pörgő beszédgyével,
estvéinket töltvén ezer meséjével.
Még a szomszédtság is hozzám gyűlt népével,
mulatgatni magát friss enyegésével.

Nem mondhattunk neki semmi kicsinységet,
mellyhez ne szótt volna sok képtelenséget;

mert ő nem tekintvén a hitelességet,
még a koromnak is adott fejérséget.

S éppen azt szerették hallgató falkái,
ha a józan ésszel küzködtek csudái,
együtt beszélgetvén vad barom-csordái,
vagy az eget víván óriás csatái.

Minthogy Jancsim azzal mindenütt kérkedett,
a mivel dajkája neki kedveskedett,
végre a Plébános hozzám kerekedett,
s tisztye szerint velem imígy bölcselkedett:

Nem hinné Ked, úgymond, a mesék hatalmát,
mellyel víni szokták az ész birodalmát.
Ők tornyozzák reánk a sok rosznak halmát,
a jóknak gátolván édes diadalmát.

Mióta özönink part közé apadtak,
Ádámnak magzati több részre szakadtak,
s külön ágaikból nemzetek viradtak,
e csekély szikrákból sok tüzek támadtak.

Őseink jó végből szülték a meséket,
úgymint figyelemre ingerlő csecskéket,
mellyekbe borítván sok józan leczkéket,
erkölcsre akarták csalni az elméket:

de a gyenge ember látván a bábokat,
nem győzte csudálni tündér orczájokat,
s elvetvén belőlök lelkitő agyokot,
úgy kezdte tisztelni mint valóságokat.

Hogy ezek üdővel meggyökeresedtek,
s a köz tiszteletre felfel nevedtek,
végre egymás ellen harczra tüzesedtek,
mellyből táméntalan rosszak kerekedtek.

Meglepven egyszersmind köddel az elméket,
megszaporították ama kelepczéket,
mellyek az igaztúl tiltván a gyengéket,
elfojtyák szívekben a józan zsengéket.

Találunk még most is olyan országokat,
mellyek a mesékben hallván a pontyokat,
mint tartottak hajdan tanácskozásokat,
szállottaknak vélik a régi barmokot.

Találunk népeket víni nemzetekkel,
hazákat bajlódni felekezetekkel,
szülőket harcolni saját gyermekekkel,
mivel meg nem férnek tiszteltt meséjekkel.

Csak akkor van böcse a kóltött szépségnek,
mikor úttyát járván a hitelességnek,

s gyümölcsit érlelvén a köz kegyességnek,
bizonyos hasznokat hajt az emberségnek.

Így festette Papunk nekem a meséket,
méltán féltvén tóllök a gyermek elméket,
s helyettek még most is küldöz könyvecskéket,
melyekkel bölcsebben töltsük az estvéket.

Megpróbálván akkor Jancsimnak ízlését,
húlve tapasztaltam szörnyű tévelygését,
mert ő a dajkának hallván csevegését,
mind igaznak vélte tündér enyelgését.

Tanácsára tehát lelki pásztoromnak,
hogy jobb útra hozzam eszét magzatomnak,
nőül adtam amazt egyik juhászomnak,
kit bérlett pusztámra tettem főlnagyomnak.

De ha tudtam volna böcsét a költésnek,
melly bábruhát szővén a tar születésnek,
olly nagy méltóságot ad a verselésnek,
hasznát vettem volna tán a mesélésnek.

Melley öröm volna most Jancsimonn megélni,
hogy versben akarván, mint Kelmed, beszélni,
a régít úgy tudná elő berbitélni,
mint akik Toldirúl szeretnek mesélni.”

Nem kellett több ennél Rikóti Mátyásnak,
ki dicséretére a ritmusozásnak,
neki fut egy szörnyű papíros rakásnak,
s kivonja festését eggy nagy vadászásnak.

Elovas belőlle egynéhány strófákat,
majd minden vers után csinálva nótákat,
hogy észre vetesse a bölcs fortélykakat,
mellyekben felmúllya mind a poétákat:

mint nyög eggyik verse a lelőtt vadakkal?
mint száguldik amaz a gyors agarakkal?
mint ropognak mások a puska-lyukakkal,
meg lévén torolva pif, puf, paf szavakkal.

Hallván hajdan a Pór deák oskolákat,
s még most is olvasván ollykor jó munkákat,
nevette magában a nád lovacsákot,
mellyeken hajházza Mátyás a Músákat:

de hogy meg ne bántsa tudós hiúságát,
tetetve csúdálta nagy poétaságát,
azzal lobbantgatván kivált buzgóságát,
hogy nagyon dicsírte magos magyarságát.

„Melley szép szavak, úgymond, *kimércsikélhesse,*
csapinós, kandicsál, ádia, hirhesse,

ergózia, mív, nyír, spinác, repestesse!
Ugyan Magyar legyen, a ki megérthesse!"

Mint mikor a nadály vérre vágyakodik,
tellyes erejével bőrbe kapaszkodik,
s úri asztalánál addig torkoskodik,
még nagyra pöffedvén, el nem vánszorodik:

úgy esett Rikóti ősz hallgatójának,
fülébe harsogván nagyát munkájának,
s édes hangzattyára magasztalásának,
megduplázván tüzet bölcs torkosságának.

Meg is ölte volna vers-olvasásával,
ha Miska érkezvén képtelen lármával,
nem intette volna haza-futásával,
hogy más dolga vagyon glicseriájával.

Elbúcsúzván tehát kedves komájátúl,
kikéri magának ó barátságátúl,
hogy jőjjön, mikor mentt házi szorgalmátúl,
másszor is tanulni kegyes Músájátúl.

A Pór megörülvén szabadulásának,
szép köszönetet mond bölcs Professorának,
s haza menvén, hittel igéri magának,
hogy békét hágy, még él, minden poétának.

Mátyás pedig buzgón kapván kalapjához,
felmondandó versét eldugja magához,
csak egyetek! úgymond élete párjához,
s majd lélekszakadva elfut Birgitához.

VI. Dal.

Végezvén a Káplány lelki tanítását,
s leadván a népre egyházi áldását,
kiki hazafelé veszi vándorlását,
hogy lecsillapítsa gyomrának morgását.

De az Uraságok hintókba szállanak,
vagy paripáiknak hátára ugranak,
s az Óbester utánn házához omlanak,
hol neve napjára vígan udvarlanak.

Őszve gyülekezvén a legszebb szálában
férjfiak, asszonyok, mind magyar ruhában,
még az ebéd készül a gazdag konyhában,
mulatást keresnek a tereturában.

Azalatt Birgita elmegy szobájába,
por-palástot hagyít szaporán nyakába,

beülteti Mátyást *frizőr*-trónussába,
s öltöztetni kezdi arkangyal ruhába.

Néhány vendég fodrot tűzvén ősz hajára,
bokrétás sisakot tesz koponyájára,
s czombig érő zubont kötvén derekára,
papíros szárnyakat varr lapoczkájára.

Czipőt nem akarván húzni harisnyával,
mivel meg nem férnek magyar gustussával,
csizmáját befonnya veres pántlikával,
felczipőzve térgyét két olasz rósával.

Ótgetése alatt angyal mündéjének
feldücsökszik Mátyás szép komornájának,
hogy ma kegyelméből Nagyságos Bátyának
ünnepét ülendi koszorúzásának.

Szerencsét kívánván amaz ősz fejének
felviradásához fő dücsőségének,
sokat szoll böcsérül régen vártt bérének,
s új táplálékot nyújt bölcs szédelgésének.

De még itt Birgita izzad munkájában,
addig nagy csendesség támad a szálában,
hol a víg vendégek úsztak a tréfában,
az öröm példáját látván a gazdában:

mert a gazdasszonynak egy jeladására,
megnyílván az ajtó a szomszéd szobára,
rá kezd egy kar benne a szép muzsikára,
melly csak halkkal mozgott tellyesebb szavára.

S íme! jön egy ősz pór mosolygó orczával,
nyomban egy ifiabb élete párjával,
utánok egy legény pártás mátkájával,
s végre egy gyerkőcze leányka-társával.

Illy renddel megállván a némúlt szálában,
kiki tisztességes falusi ruhában,
végre az ősz vezér, hogy a musikában
jelt hall, így énekel emennek nyomában:

„Köz nevével kis falunknak,
mellytől erre küldetünk,
ünnep napját jó Urunknak
megtisztelni érkezünk.

Eggyügyűek, nem tagadgyuk,
illy munkára nyelveink;
ámde buzgók, azt fogadgyuk,
végzésében szíveink.

Vedd jó névenn gyermekidnek,
Atyánk! pelypegéseit,

mellyek jámbor hűveidnek
zengik érzeménnyeit.
Engedd hála-hangjainknak,
énekelni szívedet,
s Istenüinktől dallyainknak,
kérni hosszú éltedet.”

Ezt elénekelvén mély és szép szavával,
a musika pedig a cadentiával
tuttiba rohanván kellemes lármával,
elkezdik mindnyájan szép harmoniával:

„Élly, élly, élly jó Atyánk!
Lásd úri magzatidnak
serdülni magzatit,
mint sínlő napjaidnak
vidító gyámolít!
Lásd jókkal bővelkedni
tündöklő házadot,
s naponkint nevedetni
sok boldogságodat,
Élly, élly, élly jó Atyánk!”

Még ezt énekelik érzékeny buzgással,
megnyílnak a párok mértékes mozgással,
csak a legutolsó fog kezet egymással,
s átmege amazok közt lassúcska forgással.

Az álló vezérhez érkeztén tánczával,
elválik egymástól, s amannak jobbjával
kezet fog a lyánka szemérmes orczával,
valamint a gyermek kinyújtott ballyával.

Azutánn előtte meg öszve mozganak,
megölelik egymást, felfelé forganak,
s hogy a musikában jeladást hallanak,
az Óbester előtt együtt megállanak.

Igy tesz a legény is pártás mátkájával,
utánnok a férfi élete párjával,
másmás helyre jutván kiki forgásával,
mikorra a gyermek megáll a lyánkával.

A köz elégedést nem lehet rajzolni.
Fül és szem volt kiki. A szívek hódolni
kezdték, a musika csendesre hajolni,
a gyermek pár pedig imígyen dalolni:

„Szülőink plánta életinknek
adnak csak táplálékot:
de Te formátlan szíveinknek
nyitsz jobb életre utakat,
midőn a józan oskolákat
számunkra ingyen tartatod,

s a bennünk csillogó szikrákat
szép emberségre gyújtatod.

Ha hajdan oktatásainknak
arattyuk drága hasznait,
s tenyészni láttyuk házainknak
mosolygó boldogságait;
örömmel fogjuk hálálgatni,
még élünk, szívességedet,
s maradványainkra harsogtatni
víg énekekben nevedet.”

Az előbbi tuttit erre megújíttyák,
s vele a tánczot is újra megindíttyák,
mellynek szépségeit azzal szaporíttyák,
hogy a párok egymást többkép áthasíttyák.

Ez által a gyermek lejut a lyánkával.
Előttük a férjfi áll már most párjával,
ezek előtt pedig pártás mátkájával
a legény, ki így kezd dalolni társával:

„Hálálhatatlan szorgalmaidnak
érezzük már mink hasznait,
mellyekkel árva pórjaidnak
dajkálod boldogságait.
Oh! melly örömmel bájolgatnak
érzékeny indulattyaink,
mióta rendet sajdítgatnak
mindenben gondolattyaink.

Tudunk mink a nagy természetben
örömmel lelteni okokat,
a sík mezőkön, a ligetben
erkölcsre vonzó bájokat,
s még vígan éllyük mátkáinkkal
éltünknek legjobb napjait,
Neked köszönnyük dallyainkkal
szívünknek boldogságait.”

Erre mind elkezdik ismét tuttijokot,
s megújíttyák vele tánczos mozgásokat;
mire a házasok meghajtván magokat,
ímgly tisztelik meg szeretett Urokat:

„Kegyelme által jó szívednek
vagyunk valóban emberek,
s jóvolta által védelmednek
békében élő művesek.
Felét Te hordod terheinknek,
még munkálkodnak karjaink,
mert atya vagy kis gyermekeinknek,
kikbül válandnak gyámolink.

Amerre néznek helységünkben
örömmel tellyes szemeink,
gyümölcsit áldgyák községünkben
Kegyességednek szíveink.
A józan mértékletességnek
ösmervén vídám bájjait,
meglellyük mink az emberségnek
ezekben minden díjjait.”

Itt ismét elkezdvén tutti énekeket,
s eljárván alatta kimértt menéseket,
eleresztik végre egyszersmind kezeket,
s tánczolva kétfelé veszik ösvényeket!

A két sor közt az Ősz átlátván helyébül,
kinek víg jámborság tündöklük képébül,
ezt zengi minorban mély szavú mellyébül,
még öröm-könyecskék görögnek szemébül:

„Már édes gyermek-napjainkban
salygatván hozzánk szívedet,
elkezdtünk társaságainkban
jövendölgetni fényedet;
és ah! felmúltad jó szíveddel
ezerszer bennünk a reményt,
megvetvén, csak hogy kegyelmeddel
minket dajkálhass, a nagy fényt.

Kegyelmed által életünknek
átélvén vígan napjait,
kegyelmed által vénségünknek
könnyen viselvén súllyait,
lábadhoz tesszük háláinkot,
velünk tett sok jóvoltodért,
lábadhoz szent imádságinkot
végetlen boldogságodért.”

Erre meg mindnyájan a tuttihoz fognak,
melly alatt tánczolva már öszve mozognak,
már vezérjek körül kerékben forognak,
s az ének végével helyekre lobognak.

A muzsika megáll. A házi gazdához,
felmegy az öreg Pór, meghajlik karjához,
s felemeli csókra kezét ajakához,
az Óbester pedig így szól chórussához:

„Köszönöm, Fiaim! szép üdvözléseket,
mellyel kiöntitek hozzám szíveteket.
Ezentúl is, hogyha látom inségteket,
tiszttemnek tartandom segedelmeteket.”

Erre a vendégek tapsolni kezdenek,
s az énekeseknek brávókat zengenek,

kik, minekutánna főhajtást tettek,
a szálából ismét vígan kisürgenek.

Helyettek azonnal Rikóti érkezik,
ki a sok vendég közt gyorsan átférkezik,
s arkangyal ruhában oda ügyekeznek,
hol a gazda éppen vígan nevetkezik.

Bámul elejénte kiki mundérjára,
nagy szemet meresztvén szörnyű bajússzára:
de, hogy rá ösmernek kántor orcájára,
ordítva fakadnak a nagy hahotára.

„Rikóti, Rikóti! harsogják egymásnak.
Hallyuk szép verseit e híres hárfásnak!”
s ezzel utat nyitnak mindenütt Mátyásnak,
mint az engedő nád délczeg Bóreásnak.

Ő hát homlokához érintvén ballyával,
s complementumokat rugdasván lábával,
ezeket órállya harsogó szavával,
csipőiről gestust lökdösvén karjával:

„Én arkangyal vagyok, és Gábor a nevem.
Szent István királytól ide küldtettem,
hogy, ha Nagyságodat idehaza lelem,
nevével mai nap szépen megtiszteljem.

Köszönteti hát ő Felsége az Urat,
s általam aprecál sok boldogságokat.
Ne búsullyék semmit! mert ő Nagyságodat
úgy portállya, még él, mint nagy hazafiat.

Semmi baja sem lesz soha e világonn.
Nagy híre neve megy hetedhét országonn.
Úgy fog vigadozni, mint madár az ágonn,
s contentummal élni, mint méh a virágonn.

Holta után pedig maga mellé veszi,
az Isten színének elejébe viszi,
s mennynek országában olly nagy úrnak teszi,
hogy kiki Excellentiásnak nevezi.

Ez hogy mind meglegyen, szívemből kívánom,
s az Istent magam is naponkint imádom.
Amit maga kíván, azt mind aprecálom.
Addig is pediglen magamot ajánlom.”

A vendégek, ammint vég szavát hallották,
mivel a nevetést eddig elfojtották,
torkokot egyszersmind örömmre nyitották,
s tapsaikkal szegényt elbolondították.

Elkezdték némelylek csudálni ruháját,
emlegetni mások mai musikáját;

magasztalták ezek magyaros pennáját,
dícsérték amazok poéta vénáját.

Az Óbester tehát vígan kihirdeti,
hogy sok érdemeit tovább nem nézheti,
hanem még ma estve megdücsóíteti,
s a laurus-koszorút fejére teteti:

mire megszóllítván úri társaságát,
kéri, ne sajnálja tőlle barátságát,
s várja ki e napnak esti pompaságát,
melly pócza teendi Mátyás auctorságát.

Igérik mindnyájan részesüléseket,
ujjra elharsogván sok dicsérettyeket.
Rikóti ellenben látván kegyelmeket,
nem győzi köszönni dücsóítéseket.

Még ezek történtek a vendég szálában,
addig a Kapitány aggódván magában,
gyújthat-e szerelme lángot Birgitában?
véletlen' megjelent ennek szobájában.

Bocsánatot kérvén előre magának
merészsége iránt látogatásának,
mellyel akadályt vet jobb multságának,
így kezdte folytatni fonalát szavának:

„Én tovább nem győzvén viselni kínomat,
mellyel a kétségek szaggattyák voltomat,
Barátnémhoz veszem folyamodásomat,
hogy kezébe tegyem jövő sorsomat.

Az Óbester Úrnak ma ejtett szavára,
s kivált Asszonyának nagy biztatására,
reménységem támadt egygy olyan mátkára,
kinek allig mertem vágyni birtokára.

Elmúltak, megvallom, nyersebb esztendeim,
mellyekben lángokra lobbhattak tüzeim.
Hamu alatt égvén parázs érzéseim,
lassacskán vernek már vértartó ereim.

Nem nyújthatok tehát ollyas boldogságot,
mint a ki érezvén az ifiúságot,
kérkedve ajánlya a szent házasságot,
hanem majd egyedűl csak hű barátságot.

De ha öszve tartom okait eszemnek
tapasztalásával egész életemnek,
barátság a vége minden szerelemnek,
mihelyt meghűl heve a gerjedelemnek.

Ha pedig ez czéllya minden mátkaságnak,
bércze világunkonn minden boldogságnak;

ki merje mondani merész bolondságnak
mennyegezős vágyait a frissebb aggságnak?

Ezt előre küldvén mint fő mentségemet,
nem veszi rossz néven, hiszem, lépésemet,
mellyel lábaihoz vetvén személyemet,
ajánlni merészlem szerelmes frigyemet.

Tegye a Kisaasszony boldognak kezével,
kit eddig nem sajnált ápolni szívével,
s kit azt helyre hozni kész tiszteletével,
a mit csak ifiú ígérhet tüzével.”

Birgita bámúlván, nem ajánlására,
mert megemlékezett reggeli szavára;
hanem hogy olly gyorsan ügyekszik czéllýára,
illy feleletet ád rimánkodására:

„Köszönöm az Úrnak bizodalmisságát,
mellyel bennem lelni véli boldogságát,
s higgye meg, hogy többre zöld ifiúságát,
soha nem böcsúlném, mint hú barátságát.

Huszonnyolc esztendőös leányka létemre,
építhet tán az Úr annyit nyíltt eszemre,
hogy inkább ügyelek bölcs csendességemre,
mint akármelley egyéb gyönyörűségemre.

Ollyannak egyedül az Urat ösmerem,
kivel e szerencsét reménleni merem,
és ha ígétét csak egyre megnyerem,
még ma tenyerében lessz talán tenyerem.

Ez pedig abbúl áll, hogy a nagy világot
szívembúl gyúlölvén mint sültt bolondságot,
haggya meg holtomig azt a szabadságot,
hogy falunn keressek földi menyországot.

Csak a természetet tartom én szépségnek,
az érzékeny szívet fájn erkölcsösségnek,
az ész gyakorlását igaz emberségnek,
s az elmés örömet fő gyönyörűségnek;

és ezt meg nem lellyük a nagy várasokban,
ha torkig úsznak is a gazdagságokban;
hanem a falusi barátkozásokban,
mint legtermészetesb társalkodásokban.

Mi a nagy világnak véltt gyönyörűsége?
Az etikét lévén egész embersége,
mellynek jéggel küzdik meredt hidegsége,
az észre és szívre nincs neki szüksége.

Kiki megtanúlván felvett personáját,
szinte mint a szajkó egynehány mondáját,

naponkint eljátsza kész comédiáját,
a nélkül hogy öröm kövesse munkáját.

Ha tehát az Úrnak nincsen ellenére
a falusi élet, s a váras mennyére
keresztet mer vetni; Birgita kezére
szintúgy tarthat számot, mint igaz szívére.”

Mint a ki habjainn a tenger vizeknek,
háborgási között a szörnyű vészeknek,
sokáig laptája lévén a szeleknek,
nyildogálni látta torkát a mélyeknek,

s véletlen megsejtvén honnyának partyait,
kinyújtja feléjük remegő karjait,
s mihelyt a szárazra teheti lábait,
a fővenyre borúl s rá tűzi csókjait:

úgy a Kapitány is leborúl térgyére,
tüzes csókokat tűz Birgita kezére,
s feltekintvén végre piruló képére,
illy köszönetet mond tett ígéretére:

„Mikép hálállyam meg e nagy kegyességet?
A mély tiszteletet, az örök hűséget,
a holtig hódoló igaz szívűséget
úgy nézem érette mint kis kicsinységet.

A falusi élet? Ez volt kívánságom;
mihelyt hűlni kezdett gyermek buzgóságom;
s csak azonn múlt eddig e fő boldogságom,
hogy kedvemre asszonyt nem lelt finnyáságom.

A páratlan magány nem illik voltunkhoz,
mely minket ok nélkül nem von nőtársunkhoz;
s nem is jutunk ittlent szín boldogságunkhoz,
ha nem iparkodunk érni e célunkhoz.

De az viszont úgy él mint isten mennyében,
ki a természetnek gyönyörű kertyében
igaz szívű asszonyt apolván ölében
élledezni látta magát gyermekében.

Közel a várashoz van egy kis jószágom.
Ez lessz jövődőben bölcs magányosságom,
Édenem, Sans-soucim, király multságom,
s Birgitám ölében legfőbb boldogságom.”

A Kisasszony hallván plánumát hűsének
rejtekek helye iránt házas örömeének,
nagy jeleit adgya elégedésének,
s illy szókkal szakasztja végét beszédgyének:

„Szíveink e szerint már egyet értenek;
más gáttjai pedig frígyünknek nincsenek;

mert rokonyim, tudom, inkább örvendenek,
hogysem szerencsémnek akadályt vessenek.

De, hogy meg ne sértsük az illendőséget,
titkollyuk mindaddig ezt a szövetséget,
még arra lelhetünk egy kis ürességet,
hogy megadgyuk neki a törvényességet.

Mihelyt a vendégek elhaggyák házunkot,
Bátyámmal azonnal közlöm szándékunkot,
s ammint ő el fogja intézni dolgunkot,
a szerint vezessük céljára nászunkot.”

Azalatt hogy együtt illy szókot váltanak,
ebédre csúdító csengetést hallanak.
Egymásnak hát végre frigy-kezet nyújtanak,
s az étkekkel rakott táblához szállanak.

Itt már a vendégek kikérték magoknak
gyülekezetétül a nagy Asszonyoknak,
hogy engedelmébül házi gazdájoknak,
prézesse lehessen Mátyás asztaloknak.

Leültetik tehát angyal ruhájában.
Negédet duzmadni látván pofájában,
s caricatúrákot minden mozgásában,
repedni kezd kiki a nagy hahotában.

Alsó végénn ült ő a hosszú táblának:
de mivel szavábúl a házi gazdának,
ezt gondolta lenni a prézes pócczának,
iszonyú gravitást adott orczájának.

VII. Dal.

Ha szentebb nem volna nekem józanságom,
mint nagy dücsösségre vágyódó kórságom,
haj! bezzeg volna most alkalmatosságom,
megmutatni, mit tud kis poetaságom?

Fordíthatnám én itt Márónak dallyait,
mellyekkel leírta Enéás társait,
midőn eltemetvén Anchízes csontyait,
nagy pompával ülték a tornak jajjait:

mint öntötték fűre nyájonkint magokat,
mint tépték, mint ették a jó falatokat,
mint köszönték rendre a nagy tallánokat,
szörnyű-szépen bőgvén a bús lessusokat?

De én megmaradok Brúgóm tónussában,
egyenesebb útat lelvén átallyában

a szép természetnek eggyügyű honnyában,
mint a pedánsoknak ó pusztaságában.

Nállam nélkül tudgyák a vendégségeket,
mellyekkel Uraink ülik ünnepeket,
kik vagy tábláinknál foglalnak székeket,
vagy megállók nézik a jó ételeket.

A beszélgetést is kiki képzelheti,
melly olly társaságban az asztalt élteti,
hol a vendég egymást mind szívbűl szereti,
s akármelly szavait font nélkül ejtheti.

Elhagyom én hát itt az illy festéseket,
mellyekkel nagy Elmék szépítik verseket,
s inkább adom elő az olly szépségeket,
mellyek fel nem múllyák a józan eszeket.

Rikóti nem tudván bánni az étkekkel,
szüntelen' vizsgálta or tekintetekkel,
mit csinálnak mások a serviétekkel,
a hármass villákkal, az ezüst késekkel?

Már a leves utánn égvén szomjúsága,
s a táblánn nem látván italt visgasága,
olly nagy lett a húsnál belső szorúltsága,
hogy csöppönkint húllott hideg izzadsága.

Megsejtvén végtére a sok palaczkokot,
s benne egy asztalonn vizet és borokot,
felugrik, széttollja a sok inasokot,
s bevesz a veresbűl egynehány kortyokot:

Újjul a kaczagás. Dicsérik munkáját,
s annyibűl követni kezdik is példáját,
hogy kiki szállítván talpalló szolgáját,
magához hozattya táczánn italkáját.

Erre, mihelyt Mátyás vissza ül székére,
rá kezd a Kapitány friss enyelgésére,
s előveszi szegényt a nyájas leczkére,
illy-forma szavakkal adván a kezére:

„Ej! bezzeg Rikóti! más borok termenek,
hol a szőlők körül a Músák sürgenek!
Azoktűl a versek olly szépen zengenek,
mint mikor a felhők felettűnk dörgenek.”

„Hallottam már hírét, feleli fontosan
Rikóti, székérűl felkelvén módosan;
már az illy itallal, látom világosan,
csak fel lehet az észtekerni okosan.

Tisztelendű Uram! ha oda juthatok,
én elég hálákot érte nem mondhatok!

Igaz, ott nagy póczra nem igen vágyhatok,
de kicsinységekben tán csak szolgálhatok.”

A titulust hallván, nagy álmétkodásra
fakadnak némellyek, néma mosolygásra
mások, az asszonyok hangos kaczagásra,
kétékedéssel nézvén mindnyájan egymásra.

Francziáúl tehát az egész táblának
elmondgya a Gazda, hogy Fébus papjának
véli a Kapitányt, ki bölcs udvarának
nevével laurust hoz költő homlokának.

A Kapitány hallván Rikóti vággyait,
mintha fontolgatná rimánkodásait,
homlokára tűzi ballyának újjait,
még a Gazda végzi tudósításait.

Azutánn Mátyáshoz fordúlván szavával,
„én ugyan Kelmednek, úgymond, ritmussával
olly contentus vagyok, mint bármelly munkával,
melly álmétkodást szül classicus hangjával:

de nincs hatalmamban Pindusra vezetni,
hanem csak azt, a ki régít tud követni,
akár víg versekben akarjon nevetni,
akár komorokkal szíveket illetni.

Vannak azonnkívül inas esztendeink.
Sokáig dolgoznak alol legénnyeink,
még a hegyre kapnak mint mester feleink.
Igy hozzák magokkal czéhes törvényneink.

De mivel Kelmednek nagyok érdemei,
s egész országunkban híresek versei,
betelleyesedhetnek tán reménységei,
ha nincsenek is meg czéhbéli díszei.

Mihelyt haza jutok, felveszem causáját.
A kinek Apollo laurus-koronáját,
elküldvén, híresnek ösmeri hárfáját,
másban sem vonnya meg attúl grátiáját.

De, hogy hírt mondhassak mély ítéletérül;
a görög bölcseknek híres könyveirül
mit tart vallyon Kelmed? Bajnok verseirül
öreg Homérusnak? és így a többirül?”

Rikóti ezekre vállait voníttya,
fejét már amarra, már erre hagyíttya,
ajakit nyelvével beszédre simíttya,
bajússzát öklével kétfelé taszíttya,

S végre egyet köpvén: „soha életemben
görögnek én, úgymond, sem mesterségemben

nem hittem, sem pedig kereskedésemben.
öt görög, öt török tíz pogány szememben.”

Tapsolnak mindnyájan bölcs feleletére;
még a Plébános is kaczag friss eszére;
az Óbester pedig megdűlvén székére,
a nagy hahotának nem juthat végére.

Addig a Kapitány rá néz mósolygással,
helyben hagyja szavát eggykét főhajtással,
tüzet ad kedvének rövid biztatással,
s illy kérdést tesz újra bölcs auctoritással:

„Annyival többet tart a deák bölcsekrűl,
reménlem, Kigyelmed” Ama’ szép versekrűl,
mellyeket Máró írt a deák népekrűl?
s más egyéb római classicus könyvekrűl?”

„Igen is! feleli Mátyás nagy pompával.
Fenyegessenek bár hóhér’ pallossával,
még sem tagadom meg, eszemnek tudtával,
a római hitet legfőbb pásztorával.

Fő könyvek előttem: romanum missále,
a breviárium, az antiphonále,
melyben szépen meg van az egész chorále,
azután a magyar kis cantionále.”

Újjult a nevetés, nem hitvallására,
hanem vagy eszének véltt furcsaságára,
vagy némellyek szerint ostobaságára,
mellyel görbén felelt a kérdő szavára.

A Kapitány végre: „s micsoda nyelveket
tud Kigyelmed? úgymond. Mert a szent hegyeket
hol régi kohokban sűtik a verseket,
unalmas lesz lakni, ha nem tud többeket.

„Vannak ott Francziák Olasz lantosokkal,
nagy Német Bárdusok Anglus Tudósokkal,
Scótus Ossianok vegyest Spanyolokkal,
laurusért versengvén az ó Deákokkal.”

E kérdésre, kiki azt vélte magában,
más felelet nem lesz Rikóti agyában,
hanem hogy járatlan a nyelvek dolgában:
de itt sem fűlt ő meg a tudós csávéban.

„Nem kell nekem, úgymond, senki társasága.
Apollo Asszonynak egy hajlandósága,
s Tisztelentő Úrnak kegyes barátsága
lessz ott életemnek egész boldogsága.”

„Apollo Asszonynak?” kérdi ámúlással
a Plébános, szem közt fordúlván Mátyással,

s birkozván magában a kész kaczagással,
így folytatta szavát szelíd mosolygással:

„Hisz Apollo férjfi! Bátyja a Músáknak,
pártfogó istene az ó poétáknak,
musikus mestere a melodiáknak,
s fő principálissa az a patikáknak!”

Még ezeket a Pap megmagyarázgattya,
addig az Óbester fejét rázogattya,
a tagadást titkon újjal is mutattya,
s Rikótit ekképen illy szókra bújtattya:

„Követem! ne vegye rossz névenn szavamot.
Nem könnyen hagyom én megcsalni magamot.
Ösmerem már régen Plébános Uramot,
hogy mind csak cselőre csavarná szarvamot.

Apollo asszonynev! A szent legendában
ezerszer olvastam, hogy a ki fogában
fájást szenved, szűz szent Apollóniában
segítséget lelhet mint pátrónájában.”

Vígan aprobállyák mindnyájan mondását,
erővel lenyomván a Pap állítását,
ki nem győzvéen többé seriositását,
szárnyára ereszti szíves kaczagását.

A Kapitány pedig nagyon megdicséri
poéta elméjét, s újra megígéri,
hogy mihelyt Pindusnak csúccsait eléri,
ott neki a lakást azonnal kikéri.

De Birgita erre el kezd fohászcodni,
s Rikótija ellen nyilván panaszcodni,
hogy olly messze akar tőlle hordozcodni,
ki nélkül nem tud majd hanem csak bánkodni.

„Előbb hittem volna, úgymond, halálomat,
mint illy hűtelennek hozzám Mátyásomot.
Apollo! megérzed bosszúállásomot!
Haszonnal veszem meg rajtad e káromot!”

Csak az eggy Kapitány értette szavait:
mert más még fríggyeknek nem tudta titkait
s Rikótinak látván könyhúllajtásait,
imígy engyhítette belső habzásait:

„A Kisasszony bajánn könnyű segíteni,
ha el nem akarja Kelmedet veszteni.
Kész vagyok én ennek jó módgyát ejteni,
csak tudgyam, ha kedvét fogom-e tölteni?

A kilencz Músának egész dücsőssége
a tüzes képzésnek piperés bősége.

Legszebb dallyaiknak nincs sükeressége,
mivel ritka benne az észnek épsége.

Azért láttuk veszni volt ereditumjokat.
Mert a mai világ az igazságokat
nagyobbra böcsülvén mint az agybábokot,
csemegéknek tartya fellengő dallyokat.

Nagyon nagy szükségünk van hát olly Músára,
ki a józan észnek vigyáztván jussára,
úgy gyűjtsa elménket a kies munkára,
hogy az igazságnak ne költsünk kárára.

Ez a tisztesség jó lesz a Kisasszonykának;
s így, ha jelét adgya kész akarattyának,
mihelyt jó vége lesz Kelmed causájának,
elvisszük magunkkal tizedik Músának.”

Ezzel Birgitára fordította szemeit,
ki a sok brávónak hallván zengéseit,
s ezek közt Battyának nyájas jegyzéseit,
elő nem adhattya elmés mentségeit.

Több illy tréfák utánn hármát üt az óra,
s valamint a huszár a trombita-szóra
felugorni siet a hortyogó lóra,
úgy rohan székérül Mátyás az ajtóra.

„Hová? hová?” kérdik. – „A litániára
hí a Káplány”, úgymond. – Ezzel az útszára
kiszalad, nem hajtván angyal ruhájára,
s orgonálni siet kántor trónussára.

A vendégek tehát kacajra zendülnek,
a pecsenye mellől rendre felcsődülnek,
s az ebédlő háznak ablakhoz gyűlnek,
hol nevetésekben majdnem megőrülnek.

Mert ammint Rikóti kijut az útszára,
valamint a göböly saját gazdájára,
ki csak ritkán megy ki látogatására,
úgy bámúl a sok nép angyal mundérjára.

Lekapják a vének rendre süvegeket,
kiáltyák az anyák dicsértessenyeket,
a gyermekek pedig meghajtván térgyeket
ájtatosan verik előtte mellyeket.

Ammint a templomnak eljut ajtajához,
az úri sereg is megtér a táblához,
s hozzá látván ismét kiki munkájához,
víg mondákat függeszt falatozásához.

Mátyásról a gazda víg anekdotákat,
másokról meg mások mondanak tréfákat;

rajzol a Kapitány sok olly fantasztákat,
kik fonákul ülik a szegény músákat.

Felkelvén végtére, más szobába gyűlnek,
s még az asszonyságok kávéhoz készülnek,
addig a férjfiak itt-amott megdűlnek,
s két-három páronkint beszédbe merűlnek.

A kapitány mellett egygy ilyen falkában,
mellynek Rikóti volt éppen a szájában,
megállván Horáczki, ki az oskolában
primusnak tartatott a poétikában,

„én Rikótit, úgymond, szívembűl sajnálom,
hogy sok fő dologban gyengének találom:
mert hogyha munkáit hidegen vizsgálom,
mesterségét egyben ritkának csudálom.

Szépen rajzolta ő valamint dallyával
a mai misénél, úgy orgonájával
szent Istvány csatáját Kupa táborával,
s kivált az ágyúkot dörgő fagóttával.”

A Kapitány rá néz bel tusakodással:
ha tréfále vagy sem a magasztalással?
de, hogy ezt valónak leli ámúlással,
így szóll végre hozzá szelíd mosolygással:

„Járatosabb az Úr az Aestheticában,
hogysej fájn szatirát ne lellyek szavában.
Kis gustusnak tudgyuk ezt a poétában,
s nagy vissza-élésnek a melodiában.”

„Hogyhogy? kérdi amaz halavány orczával,
Megmutatom én azt sok híres példával,
s a criticusoknak auctoritásával,
hogy ez a gustusnak megfér nagyságával.

A quadrupedante Máro munkájában
nem magasztaltatik az Aestheticában?⁴
Nem mondgyae Ebert számtalan nótában
szépnek az effélét fordított Youngjában?”⁵

⁴ Virgilius verse:

quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum nagy és mesterséges szépségnek tartatik némellyektűl azért, mivel a benne foglaltt szavaknak hangja, a Criticusok vélekedése szerint, csak nem egészen kifejezi, mikép rakja lábait a paripa. Ha ez igaze? decidállyák a Lovászmesterek. Virgilius, mikor ezt a verset csinálta, nehezen gondolkodott a lójárásnak efféle majmozásárúl, és ha gondolkodott, jobb lett volna e helyett a versnek belső igazságára nézve azt megfontolnia: adhate a paripa körmeitűl megilletett putris campus igaz sonitust?

⁵ A többi között van Youngnak, nem tudom már, mellyik satirájában egygy vers, mellyben a szavak mind csak egygyegy silabábűl állanak. Ezt az Anglus Criticusok nagy hibának tartják, mivel a verset csúszo-mászónak teszi. De a német Fordító, majdnem valamennyi Collegáinak bevett szokása szerint, hibátlanak akarván mutatni imádott Principálissát, nagy szépségnek declarállya a verset azért, mivel éppen egygy olyan valakirűl szóll, a ki a garádicsokonn a felházba mászik.

Tömve legyen versünk rövid szózatokkal,
mikor fellegvárhoz mászunk a bajnokkal;
valamint ellenben gyors trochéusokkal,
mikor megszaladunk a szétvert sorokkal.

Sziszegjen vagy zúgjon a rút szélvészekkel,⁶
dörögjön, morogjon a mennydörgésekkel,
nyifogjon, zokogjon a kesergésekkel,
czinczogjon, nyerítsen a nevetésekkel.

S az öszvebetűzést Virgiliusunkban,
s Erythraeus szerint vén Homérusunkban,
sőt nagy Dryden utánn sok új auctorunkban,
ne vegyük mustrául versdalolásunkban?”⁷

A Kapitány erre már fejét rázgattya,
más mosolygások közt vállát vonítgattya,
s végre, mivel amaz felelni nógattya,
Jobb vélekedését illyformán vítattya:

⁶ Akaratom nélkül támadtak ilyen versek egy énekemben:

s hol csak csörgése a vizeknek
vagy zajja zeng a zsib szeleknek
midőn gallyakba ötlenek.

Vannak tudnillik minden nyelvben imitatívumok, melyeket az ember a tárgyak hangjaiból csinál, mint: dörög, morog, sziszeg, csipeg, pattog, csattan. A Poéta tehát az efféle majmozó szókkal kénytelen lévén élni, akarattya nélkül is csinálhat a készbül imitatívum verset. Azonban nem lehet tagadni, hogy valamint az efféle szavak a nyelvnek gyermek korában lámadtak, úgy vélek a versben készakartva játszani valóságos gyermekeskedés.

⁷ Öszvebetűzésnek nevezem az Alliterációt, mely azt kívánja, hogy egy versnek több szavai egy és azon betűvel kezdődjenek, mint Juvenáliséban:

tot pariter pelves, tot tintinnabula dicas
pulsari,

vagy Youngéban:

It (t. i. the pride) plots, prays, preaches, pleads, azaz: a dücsösségre való vágyakodás complótokat csinál, imádkozik, prédikál, processuskodik.

Newton az elveszett Paradicsom IXdik Könyvének 901dik verséhez való jegyzésében egynéhány ilyen példákat hoz elő Homérusból és Virgiliusból, és azt mondja: hogy Erythraeus és más régi Criticusok nagy dolgot csinálnak belőlle, és különös szépségnek tartják, jóllehet igen hihető, hogy a Régiek szintannyiszor jutottak vaktában hozzá, mint feltett szándékból.

Az újabb Írók közül némelyek e dolgot egész a nevetséges affectatióig űzik oly annyira, hogy Dryden a versszerzésnek legfőbb mesterségei közé számlállya. Juvenálisnak fellyebb említett alliterációját a Connoisseurs nevű Anglus munka a 83. darabban így parodirozza:

Rough repetition roats in rudest rhyme,
as clappers clinkle in one channing chime,

azaz: mint egy gyönyörű (tudniillik: a kinek tetszik) harangjátékban csengenek a kalapácsok, úgy bőgnek az idomtalan ritmusban a kellemetlen repetitíók.

Hasonló gyermekeskedés, sőt csak éretlen észhez illő ízetlenség az is, mikor egy egész versben, vagy épen egy egész órában s a t. mindenütt csak egy és azon vocális kerül elő. Mikor a középvudóbeli Poéták egy olyan ódát vagy Elegiát csináltak, melyben a verseknek első betűiből egy név vagy egy jó sententia támadt, mint Rabner Satirájában a neveknek első betűiből, játékoknak volt legalább valami helyes oka és ezélya. De mikor valaki az egész versben csak egy vocálissal, vagy olyan szavakkal él, melyek mind egy betűvel kezdődnek, át nem látom az okát, miért kellene enyelgését szépségnek vagy mesterségnek tartani, ha csak azért nem, mivel az ilyen vers a mindenkor egyforma barom-szózatához hasonlít. A kecske sem él soha más, hanem csak e vocálissal, és minden szózatját m betűvel kezdi.

„Követem az Urat! Auctoritásokra
itt semmit sem hajtok, hanem csak okokra.
Minek támasszam én magamot másokra,
mikor nekem is van eszem illy dolgokra?

Ha tán az lett volna czéllya Istenünknek
bölc alkotásánál emberi nemünknek,
hogy setét pályájánn rövid életünknek
juhmodra kövessük nyomát vezerünknek,

nem kellett volna ész adni mindnyájunknak,
hanem csak egynehány predecessorunknak,
kiktől megtanulván titkait útunknak,
csúcscsára juthatnánk fő boldogságunknak.

Ámde ellenkezőt mond tapasztalásunk:
mert bármelley nagy legyen állati vonzásunk,
hogy másét majmozza minden mozdulásunk,
csak nagy a régítűl még is távozásunk.

Cak későn kötöttek őseink frígyeket,
hogy megszelídítsék a vad embereket;
lassankint lelték fel a mesterségeket,
hogy megkegyesítsék kőkemény szíveket.

Lassan fojtogatták a vad szokásokat,
lopva mértékelvén az indúlatokat;
lassan érlelgették a tudományokat,
orozva hozván be a változásokat.

Igy jutott a világ mai formájára,
így ügyekszik most is nagyobb culturára,
így jutand üdőkint új változására,
úgy nézvén az óra, mint gyermek korára.

Még a zsembes vén is, mikor panaszkodik,
hogy az egész világ rosza homorodik,
mivel a régítűl félre tántorodik,
saját tudta nélkül váltig módosodik.

Itéllyük meg tehát tulajdon eszünkkel:
ha vallyon megfere helyes ízlésünkkel,
hogy lelketlen hangot majmozzunk versünkkel,
vagy harmóniásan zengő eszközünkkel?

Mi a czéllya bennünk a beszéllhetésnek?
Nem, hogy majma legyen a barom bögsnek,
a béke szóllásnak, a szarka csörgésnek,
a víz-szakadásnak, vagy a mennydörgésnek.

Rajzolni kell neki képzeléseinket,
másokkal közleni itéleteinket,
elő terjeszteni érzeménnyeinket,
köz haszonnal kötni szövetségeinket.

Ez volt egy eszköze a társaságoknak
s a belőlök támadt roppant országoknak,
mellyeket nyelv nélkül csoportozásoknak
nevezhetnénk inkább hogysen kormányoknak.

A nyelv köt ezek közt megmeg új frigyeket,
hogy lábra segítse kereskedéseket,
s összebarátítván a sok nemzeteket,
egy Egésznek teszi mind az embereket.

„S e dísz alázzuk le a hangmajmosásra,
mint torkát a szajkó a szó-csácsogásra,
vagy a krokodilus a csalárd sírásra,
mikor felbuzdulunk a versdalolásra?

Sok imitativum van ugyan nyelvünkben,
mellyekkel bizvást is élhetünk versünkben,
de nem, hogy lójarást fessenek fülünkben,
hanem hogy érzeményt gyújtanak szívünkben,

Így fogunk itélni a melodiárúl,
s a hang-szerszámoknak harmoniájárúl,
ha megemlékezünk igazi czélyárúl,
s terjedt hatalmának világos okárúl.

A ki hangoztatni kezdte a dalokat,
a kegyes sípokat, a nyögő húrokat,
nem akart majmozni madár-szózatokat,
sem mennydörgéseket, vagy víz-morgásokat.

Nyelve akart adni bel érzeménnyének,
melly táplálékot nyújtván örömének,
szótlan panaszának, keserűségének,
mással is közöllye titkait szívének.

Vegyük a mennydörgést a theátrumokban!
villámlon helyesen a gyújtott szurkokban,
morogjon, csatázzon a rejtett dobokban,
csattogjon a titkon kilőtt pisztolyokban:

ezzel eleget tesz untig a képzésnek,
melly örömet hódol a remek festésnek.
Ámde az vég czélyja itt a mennydörgésnek,
hogy rést nyisson bennünk a félnék érzésnek,

s ezt kell segíteni a melodiával.
De ha szemünk előtt dörög ez dobjával,
égcsattogást harsog amaz trombitával,
ez pedig villámlik húr-czinczogásával,

megcsökken ereje a rejtett doboknak,
sínlik hitetése a szurok lángoknak,
megtompúl mennyköve az ál pisztolyoknak,
s elenyészik képe az égmorgásoknak.

Még tehát ezekkel titkon mennydörgenek,
kik a scénák megett Jupitert képzene,
addig az Actorok félnémán féllyenek,
az orchestrák pedig csendesen nyögjenek.

Akkor elfelejtven csalatkozásunkot,
szélvésszel küzködni véllyük Actorunkot,
habozzuk érezzük szorongatásunkot,
s gyönyörködve láttyuk enyészni gondunkot.

A hangmajmózások a melodiában,
és ezerszer inkább a Músa szájában,
olyanok előtttem mind egygáltallyában,
mint a kép-játékok a gyermek agyában.

Papirusból sárkányt csinál ő magának,
egy darab deszkából hintót kis hűgának,
egy ökölnyi sárból házat mátkájának,
azután nádra ül, s örül szép lovának.

Nevesd ki ezerszer képzelte lovaglását,
ő, hogy megmutassa a nádnak mozgását,
helyette a lónak képzelt nyargalását,
s rúgásával együtt pajkos hortyogását.

Így a nagy gyermek is Virgiliussában
a quadrupedantét pörgetven szájában,
mindaddig forgattya meghevült agyában,
még lójárást talál a vers járásában.

Akadtam én egyszer egy díbdáb nótára,
mellynek die Bataille volt írva homlokára,
Angrif, Geschütz, Rückzug néhány tactussára,
mint szükséges kulcsok a képzés titkára,

s az jutott eszembe, hogy jó daraboknak,
mellyek hű nyelvei az indúlatoknak,
akár komoroknak, akár vidámoknak,
nem kell vezérlése az ilyen kulcsoknak:

Csábító szavoknak vaktában engedünk,
ha panaszkodnak, sajnokra ébredünk,
ha érzékenykednek, bánatnak eredünk,
ha pedig vígadnak, öröme gerjedünk.

Ez a hangjátékról az én itéletem.
Az öszvebetűzést nem is emlegetem,
mert szóra méltónak lenni nem hihetem,
hanem mint csemegét inkább csak nevetem.”

Eddig a Kapitány. Helyt adtak szavának
mind a kik átlátták sükerét okának,
s illattyt érezvén a kávé-párának,
végét szakasztották a bölcs disputának.

A kávézás után a Dámák játszottak,
vagy egyrűl és másrűl tanácsot tartottak,
sok férfiak pedig szerteszet oszlottak,
s itt ott a folyosónn pípákra gyűjtottak.

VIII. Dal.

Azalatt Birgita haza orozkodik,
nyíltt ablakja mellett székre homorodik,
új szövetségérűl mélyen gondolkodik,
s már örömrre derűl, már elkomorodik.

Igy nézi a Szántó érő kalásszait,
az égre emelvén fohászkodásait:
tartsa meg házának fő táplálékait,
messze távoztatván minden csapásait.

De az Obesterné házát kikutattya,
pór énekesseit ételre biztattya,
a vendég cselédet örömrre nógattya,
sajáttyait pedig jó rendre oktattya.

Azutánn megtérvén, aggódik magában,
ne hogy veszedelem történnyen házában,
s már ide már oda tekintvén úttjában,
Birgitának kulcsot sajdít ajtajában.

„Hát te mit csinálsz itt? kérdi mosolygással.
Koholsz nyilván megint valamit Mátyással?
Meg nem lephettél ma jobban minket mással,
mint avval az angyal aprekáltatással.”

Birgita felkelvén megjelenésére,
elejébe siet, csókot tűz kezére,
s mosolygó aggódást terjesztvén képére,
illy feleletet ad nyájas kérdésére:

„Ah! most más baja van szegény lány fejemnek,
édes Néném Asszony! Óda van szívemnek
nyugta! Habozni kezd tengere kedvemnek,
borúl fényes napja régi örömemnek.”

„No de mi bajod hát? mondgya panaszára
kétkedve az Asszony. Vagy tán csak tréfára
vegyem szavaidot?” – Tudakozására
elvezeti amaz a selyem szófára,

s melléje leülvén, imígy nyájaskodik:
„Az eskűvés elótt két hétig bánkodik,
s utánna kettőig ismét szomorkodik,
a ki vagy férjhez megy vagy megházasodik.

E törvénytől én sem veszem ki magamot.
Most a főköttőre érzem bús vágyamot,
ha pedig elüllyük víg lakadalmamot,
szűz pártámért kezdem rövid siralmamot.

Mert – s ezeket mondván felnyúlók lábára,
s rá tűzi két kezét karcsu oldalára, -
úgy nézzen Nagyságod ám Birgitájára,
mint csak imént rátott friss menyasszonykára.”

A szófára vonván derülő orczával
a kegyes Asszonyság, s tudakozásával
ostromolván, hallya nagy contentumával
az egész frígykötést a bölcs Poétával.

„Én nagyon örvendek szív-szövetségednek,
úgymond. Boldogságát csendes életednek
már előre látom. Nemes érzésednek
olly tisztelője ő, mint derültt eszednek.”

„Előttem a képe Bátyád örömének,
ha vége szakadván mai ünnepének,
hírét hallya tőlünk e bölcs frígyecskének,
melly már régtől fogva fő vággya szívének.”

Allig mondgya ezt ki, berohan lármával
Rikótiné hozzá halavány orczával
lábaihoz omlik, s átfogván karjával,
bús jajokot vegyít illyen panasszával:

„Szent üdvösségére késztetem Nagyságát!
tekintse sorsomnak, mély nyomorúságát!
három gyermekemnek boldogtalanságát,
s állya el Mátyásnak szörnyű gonoszságát!

Hogy éllyek én szentül egy őrödög rabjával,
ki frígyet mer kötni a pokol urával?
Mit gondol az ollyan fiával, lyányával,
ki illy szörnyen játszik önn menyországával?

Csak még Nagyságodban van egy reménységem.
Az Istenre kérem, legyen segítségem.
Oda egyébaránt lelki csendességem,
s ha vele kell élnem, örök üdvösségem.”

Az úri Asszonyság rémül, álmélkodik,
többféle balságról félve gyanakodik,
magában, mit higgyen? szörnyen tusakodik,
s nem várván, még amaz tán lecsillapodik,

„de mi baja Kennek? kérdi kegyességgel,
Mit tehet az orvos a kész segítséggel,
ha csak nem ösmerős a bel betegséggel?
Kellyen Kend fel, s legyen tellyes reménységgel,

hogy segítség nélkül nem hagyom inségét,
mihelyt kitudhatom szerencsétlenségét.
Szedgye Kend hát öszve belső csendességét,
üllyön e karszékre s mondgya el szükségét.”

„Békével élte ő sokáig napjait,
úgymond Rikótiné, sorsunknak bújjait
úgy osztván fel velem mint mosolygásait,
mióta Nagyságtok könnyítik súllyait.

Veszteg firkálgatott otthon versecskéket,
vagy az orgonára új énekecskéket,
csendesen írt, metszett sok szent képecskéket,
csak mennyekbűl várván értek bérecskéket.

Hát egyszer csak elkezd laurus-kávájárúl,
Apollo Asszonynak paradicsomárúl,
kilencz Frajláírúl, repülő lovárúl,
s a jó Isten tudgya, mi a manójárúl.

Én ezt elejénte tréfának tartottam:
azért beszédgyére nem sokat hajtottam.
De mivel szájábúl naponkint hallottam,
végre figyelmemet jobban rá nyitottam.

Csak keveset mondván üdönkint titkábúl,
meg nem okosodtam homályos szavábúl,
de azt észre vettem fohászkodásábúl,
hogy kiesett szíve hajdani sarkábúl.

Tegnap ammint várjuk a kész vocsorával,
haza jön későcskén nagyra fútt pofával,
s előmbe terjeszti kérkedő prósával,
hogy ma felczifrázzák borostyány kávéval,

és hogy elvisz osztán gazdag lakásába,
Apollo Asszonynak messze országába,
kinek beszegődvn ma szolgálattyába,
be akarja magát fúrni udvarába.

Én szavának töstént ellene mondtam,
mert az egész dolgot gyanúsnak tartottam;
s most hogy a klastromba tanácsért futottam,
a konczonátortúl, jaj! miket hallottam.

Ne haggya Kend, úgymond, Mátyást elbódúlni.
Ő az őrdög által akar gazdagúlni.
Pedig házrúl házra sokkal jobb koldúlni,
mint üdvösségünköt pénzért elárúlni.

Azutánn elmondta, mikép gyülekeznek
éjjel egy pinczébe, s mihelyt levetkeznek,
egy szarvas kép előtt mikép esedeznek
pénzért, kik Plútóval öszve szövetkeznek.

Ez végre megjelen, földet hoz zsákokban,
megolvasztja velek iszonyú kohokban;
s még ez tart, gyűrűköt tartanak szájokban
mindnyájan, és kivontt kardokat markokban.

Azutánn az őrdög tüzet vesz szájába,
beül nagy pompával magos trónussába,
s kinekinek hitét átvévén markába,
egygy ménkövet hagyít a forró kásába.

Arany lesz belőlle egy szempillantásban.
Csapra veszi osztán, s üres Grif-tojásban
felfogván, olly rendet tart az elosztásban,
mint ők tartottak volt a hittagadásban.

A Barát legjobbnak tartotta végtére,
hogy Nagyságát kérjem keresztény hitére,
ne álljon Mátyásnak esztelenségére,
hogy pogány Fraumaurek legyen vénségére.”

Birgita e szóra sívít nevéttében,
már ide már oda dúllöng ülésében,
s ezzel a mosolygást felgyőzi Nénnyében,
bátor harag kezdett forrni szívében:

De Rikótinének mély szomorkodását
nevekedni látván, fojtya mosolgasát
az úri Asszonyság, feddi kaczagását
öccsének, s illy szókkal festi háborgását:

„Ha tudatlanságból mondotta ezeket
az a Barát, úgymond, mint elhitt híreket,
nem győzöm csudálni a felsőségeket,
hogy illyen mesterre bízzák a lelkeket.

Ha pedig csak játszik az eggyügyűséggel,
tréfából rémítvén illyen szörnyűséggel,
nem hogy igazgatná pásztor bölcsességgel,
hogy férhet ez öszve a szent szelídséggel?”

Erre Mátyásnéhoz fordítván szavait,
„vesse meg Kend, úgymond, rémítő vásszait.
Tudom én Mátyásnak legkisebb titkait,
s nem tartom rosszaknak iparkodásait.

Ő olly bölcsék közé fog ma számláltatni,
kikre újjal szokott a világ mutatni,
mivel nagy urakat okosan mulatni,
s gyönyörű versekben tudnak dalolgatni.

Búcsút mondván tehát kántorkodásának,
legalább felével saláriumjának,
udvaromba veszem házi poétának,
s annya leszek Kenddel három magzattyának.

Deák oskolába jártatván Miskáját,
asszonyi munkákra oktatom Pannáját,
Kend pedig nevelvén addig kis lyánkáját,
igazgassa nálam a cseléd munkáját.

Eledelt és italt adok elégségest,
fát, gyertyát, két szobát tágast, egésségest,
ruhát mind az ötnök kettőt tisztességest,
s Pannának, ha hú lesz, bért is közönségest.

Tetszik-e az alku?" kérdezi végtére
a könyező asszonyt. Ez pedig térgyére
borulván előtte, csókot ont kezére,
s víg hálákot zokog kegyes kérdésére.

Azutánn búcsúzik nagy elégedéssel
De az Óbesterné új kegyeskedéssel:
„Kend Szent Istvány napját, úgymond, kesergéssel
kezdte; végezze hát dupla örvendéssel.

Fogja Kend! ossza el három magzattyával;
Ételkét is adok; vigye el magával;
csak még egy vagy két szót váltok Birgitával,
mulasson azonban lent a komornával.

Hogy pedig gyanúja ne legyen urára,
vessen Kend ruhácskát három magzattyára,
s hozza el magával a comédiára,
s apjoknak ma esti koszorúzására.

Lássa Kend a dolgot tulajdon szemével.
Azt legalább, hiszem, feléri eszével,
hogy az én házamnál, s Uramnak hírével,
senki sem köt frígyet Belzebub népével.”

Mátyásné elmenvén le a komornához,
az úri Asszonyság így szól Birgitához:
„mit mondasz, Édesem! e csúnya tréfához?
hogy juthat jó ember illy teretúrához?”

„Én e Szerzetesnek tudom jámborságát,
feleli Birgita, tudom buzgóságát,
istenes életét, alázatosságát,
sőt a könyvekben is nagy járatosságát:

de a vidámságnak esküdtt üldözője.
Az öröm előtte a bűnnek szülője,
a táncz és a játék az őrdög ülője,
a nevetés pedig a bolond bógője.

Vagyok vele ollykor Szentiné házában,
s a minap hogy erről szó történt vaktában,
ő pedig messze ment szent buzgóságában,
szószóllóné lettem az öröm dolgában.

Azt mondtam neki: hogy vagy nyavalygásnak
tartom a zsembes bűt vagy képmutatásnak;
és hogy van üdeje mind a vigadásnak,
mind pedig a komor seriositásnak.

Szent és fontos dolgot nevetve tractálni,
annyi mint belőlle csúfságot csinálni:
de kicsinységekben Cátót affectálni,
annyi mint szomorú hanczburstot agálni.

Akinek nincs baja, s még is epekedik,
homlokát ráncollja, dúl, fül, zsembeskedik,
az minden bizonytal vagy esztelenedik,
vagy, hogy mást megcsallyon, abban mesterkedik.

Vane képmutató, ki nem komorkodik?
Nem bús lappangóe, a ki tolvajkodik?
Láttyuke vigadni, a ki gyilkoskodik,
vagy a ki rágalmaz, üldöz, fondorkodik?

Az a természete minden gonoszságnak,
hogy lárvájában jár a szent komorságnak.
Azért nem is tartom józan gazdaságnak,
soha helyt nem adni a bölcs vidámságnak.

Ez a Jót a Gyasztúl megkülönböztetné:
mert mihelyt a Jámbor tisztjét végezhetné,
orczáját azonnal vígra deríthetné,
s ezzel jó szívének nyugtát jelenthetné;

még a gonosz lelkű váltig komorkodna,
s mint az első gyilkos, sohasem nyugodna,
mivel vagy teendő rosszban ravaszkodna,
vagy az elkövetett bűn miatt bánkodna.

Nem tartom azonban mind illy gonoszoknak
kik komor gravitást adnak orcájoknak,
hanem, ha kicsinység oka lárvájoknak,
csak gúny-nevetésre méltó csalárdoknak.

Mert ők mindég másnak akarnak tetszeni,
mint a minék merik magokat érzeni.
Igy akar a félénk bravúrát színleni,
az ostoba pedig mint nagy bölcs fényleni.

Az öröm ellenben ártatlan szívünknek
olly bizonyos jele mint egészségünknek;
s valaminthogy a só ízt ad ételünknek,
úgy ez is fűszere frígyes életünknek.

Én, ha ma koronát tehetnék fejemre,
de úgy hogy keresztet vessek örömemre,
inkább rabbilincset tetetnék kezemre,
ha győzhetetlen bűt nem hozna szívemre.

Hogy a Barát töllem ezeket hallotta,
vállát fél-orozva megmeg vonította,
vélelmemet kurtán helyesnek mondotta,
s a beszédet töstént másra fordította.

Ebből azt lehetne talán gyanítani,
hogy ha meg találván naggyábúl hallani,
a mit Rikótival akarunk játszani,
örömünknek gondolt gátot támasztani.”

„Ez nem lehetetlen! mondgya Birgitának
viszontag az Asszony: mert ha regulának
tarthattya irtását a vídám tréfának,
bút is kész okozni felebaráttjának.

De akármi legyen czéllya meséjének;
vedd e kis esetet, Édesem! leczkének:
hogy sok ellenséget szerez az nevének,
a ki nyilván áldoz józan örömének.

Eddig okod nem volt mérgektől tartani,
képesek nem lévén nyugtodnak ártani;
mert a ki semmit sem látszik ohajtani,
lehetetlen annak úttját elállani.

De ha férjhez menvén, kilépsz a világra,
s felosztván jussokot a nagy társaságra,
módokot adsz nekik irigy fondorságra,
csak készítsd szívedet a sok bosszúságra.

Mint a ki erdők közt folytatván úttjait,
s dalolva csörgetvén hangos tallérjait,
magára csúdíti a latrok nyájait,
kik a vad környéknek lakják barlangjait:

úgy a Rosszak látván nyájasságaidot,
hirdetni szívbeli gazdagságaidot,
megirigylik töstént boldogságaidot,
s versenyre sokíttják gyilkos bújjaidot.

Láttm már én ennek számtalan példáját,
mióta ösmerem a világ pályáját.
Láttam, hogy akár mint ógassa bástyáját,
a jó szív viseli a rosszak igáját.

Volt egy jó barátném menyecske koromban.
Részésítse Isten a nyugodalomban!
Te akkor tanúltál a Váczi klastromban,
mikor ő kiadta lelkét e karomban.

Férje még most is él messze jószágában,
mellynek Regimentünk feküdt tájkában.
Csak egy hajszálonn múlt, hogy ő is bújjában
meg nem halt utánna szép férjfi korában.

Az asszony szerette a bölcs vigasságot,
s kiváltkép házában a jó társaságot;
nagyobb böcsűlvén a nyílt barátságot,
mint akármely egyéb lármás mulatságot.

Özvegyűltünk nálla már egy kis lombrára,
már, mível fliget vert, csendes musikára,
s józan örömeinek vonzó példájára,
versengve fakadtunk mink is a tréfára.

Derék Plébánossa jó nagy helységünknek
lelke volt mulató gyülekezetünknek.
Lelt ő táplálékot nevetkezésünknek,
mihelyt szendergését látta örömünknek.

Musikus is nagy volt. Szép férfi szavának
nem hallottam párját, sem musikájának.
De soha legkisebb percze tréfájának,
sérlemére nem volt szent hivataljának.

S áh! mely szívrehatók voltak intései!
melly pástorhangúak szelíd beszédgyei!
Atyát lelték benne falunk szegényei,
nevelőt árvái, támaszt özvegyei.

Víg Barátnóm ötet felette szerette,
mert még szép eszével örömét éltette,
házát is tanáccsal bölcsen segítette,
gyermekkeit pedig szentül nevelgette.

Hallgad, mi vége lett ily vídámságunknak,
hallyad gonoszságát egy özvegy társunknak,
keseredéseit jó Gazdasszonyunknak,
s rettenetes sorsát bölcs Plébánosunknak.

Az özvegy amannak ezt megirígylette,
s magához hivatni gyakrabban kezdette.
Már tanácsokat kért, már megvendégletette,
s magát, ha elmaradt, betegnek is tette.

Gonosz szándékárúl senki sem álmodott,
sőt mikor álnokul lele nyavalyodott,
víg barátném töstént hozzá takarodott,
s gyógyulása iránt nagyon gondoskodott.

Egyszer észre vesszük a Papot némúltni,
s társaságainkból lopva ellódúltni,
vagy ha meg nem tudott tóllünk szabadúltni,
magányos szugokban aggódni, búsúltni.

Hasztalan kérdeztük okát bánattyának,
s meg nem leltük volna kulcsát bús titkának,
ha nyíltt-szívúsége barátném urának
fel nem törte volna rejtekét bajának.

Tudom már én, úgymond egyszer hitvessének,
nyájaskodó tónust adván beszédgyének,
tudom egész titkát Barátunk szívének.
Elárúlták okát keserűségének.

A szerelem bántja, s te vagy a kedvesse!
Hú relációmot az Úr ne nevesse,
úgymond ma eggynémelly, hanem azt sürgesse,
hogy a scandalumnak a Pap végét vesse.

Még ő hahotázva imígy tréfázkodott,
felesége addig pirúlt, álmétkodott,
a Plébános pedig elhalaványodott,
s magában, mit véllyen, szörnyen tusakodott.

A víg Gazda tehát megfogván karjait,
ha, úgymond, az szülte az Úrnak bújjait,
hogy e rágalomnak hallotta szitkait,
csillapítsa, kérem, ez iránt gondgyait.

Ha nem ösmerném is szívét barátomnak,
példás jámborságát lelki pásztoromnak,
ösmerem hűségét derék asszonyomnak,
s nevetem fülláncját minden rágalomnak.

Azonban jól tudván, hogy gonosz nyelveket
szüntelen éleztén, mint fő fegyvereket,
versengve hirdetik az ilyen híreket
a csürhék, mint saját szépítgetéseket;

s hogy valamint nagy tűz támad eggy szikrábúl,
hó-torony a hegyrűl görgő darabkábúl,
halál a kis sebnek terjedő rákjábúl,
úgy sok rossz eredhet illy tereturábúl:

mihelyt Hírmondómnak vég szavát hallottam,
homlokomat én is neki fordítottam,
a menekedésre úttját elállottam,
s nem gonosz lelkére illyformán szóllottam:

Én az Urnak tudom igaz jámborságát,
emberséges szívét, józan okosságát.
Átláttya s gyűlöli a nyelvnek gazságát,
melly az ártatlannak mocskollya jóságát.

Pedig hogyha mindent jól megvizsgálgatunk,
a miben másokrúl meg csalatkoztatunk,
semmiben oly könnyen meg nem botolhatunk,
mint mikor valakit bujának ugatunk.

Mert a szerelemrűl tudgyuk általlyában,
hogy szemesebb lévén érettebb korában,
mint tapasztalatlan ifiúságában,
soha sem jelen meg saját orczájában.

Már a barátságnak színli kül formáját,
már a mulatságnak öjti fel ruháját,
már a tanulásnak veszi fel kápáját,
már meg a szent frigynek majmozza lárváját.

Mikor pedig eljut fő esdekléséhez,
saját formájában csúszván kegyesséhez,
tanú nélkül lappang öröm-rejtekéhez,
s lámpás-tartót sem hí titkos ünnepéhez.

Vajmi nehéz tehát megkülömböztetni:
kelepczét akare az asszonynak vetni,
vagy benne barátnét tisztelni, szeretni?
a ki társaságát látszik keresgetni.

Ezt jól megfontolván, vegyük a károkot,
vegyük a temérdek botránkozásokot,
ha meg nem választván a hír-forrásokat,
bujáknak hirdettyük a jámbor papokat.

A szent Relígiót jobban megalázzuk,
legfőbb oszlopait szörnyebben megrázzuk,
ha szenteltt szolgálait vaktában gyalázzuk,
s pusztá gyanúságbúl bujáknak orczázzuk,

mint, ha feleséget adnánk a papságnak.
Állyuk hát el úttyát ama gonoszságnak,
melly ál színe alatt a szent jámborságnak,
hírét nevét öli az ártatlanságnak.

Vegyük elő rendre azon személyeket,
kik papunkrúl hordgyák az ocsmány híreket,
s kitudván ekképen fő eredettyeket,
lássuk át, ha lehet, helytelenségeket.

Nevezze meg az Úr, a kitúl hallotta;
mennyünk hozzá, s majd ha ő is megvallotta
annak nevét, a ki nékie mondotta,
tanúllyuk ki végre azt a ki kohlotta.

Bár mind így tennének földi isteneink,
mikor mocskoltatnak előttök neveink!
mint szígyenülnének fondor irigyeink,
kiknek nyelvek alatt nyögnek érdemeink!

Tanácsom megtetszett. Elvitt komájához,
ez pedig egygy végben sógorasszonyához,
ki meg eljött velünk mostoha bátyához,
s meg ez is végtére egygy expáczához.

Sürgettük a vallást már szép kérleléssel,
már fontos okokkal, már fenyegetéssel,
s Kajcsinének nevét hallván vérhüléssel,
mind a hatan hozzá mentünk sietéssel.

Bámulván az özvegy e vegyűltt bandára,
s a bandának nem vártt látogatására,
gyanakodó szemet vet az apáczára,
pirúl, gagyog, remeg, leül a szófára.

Kérdésére tehát: mi oka útunknak?
elejébe rakván velejét dolgunknak,
szentségére kérem ó barátságunknak,
ne vessen akadályt köz nyomozásunknak,

hanem méltóztasson nevét kivallani
s mi előttünk annak szemébe mondani,
ki jó asszonyomról e hírt támasztani,
vagy legalább neki merte sugarlani.

Ő az egész dolgot tagadni kezdette,
s ezzel az apáczát nagyon megsértette,
ki szent hevességgel olly rútúl letette,
hogy a tramontánát helyben elvesztette.

Elkezdett azután ímezni, ámozni,
az úgy se nem úgy között félénken habozni,
hiú mentségekre hiúkot halmozni,
s mind a kettőtöknek sok teményt áldozni.

Mink meglegedvén szígyenítésével
s ártatlanságtoknak fenn hirdetésével,
mellyet egynehányszor pecsételt hitével,
elszélledtünk tőlle nyugodott elmével.

A Plébános hallván végét a causának,
én nagyon köszönöm, mondá a Gazdának,
valamint az Úrnak, úgy többi társának,
hogy gátot vetettek a terenturának.

Titkoltam én eddig okát bánatomnak,
kimélni akarván kútfejét bajomnak,
de súlyos veszélyét látván barátomnak,
fel kell szakasztanom pecséttyét titkomnak.

Énnekem Kajcsiné kelepczéket vetett,
s végre rossz életre nyilván is készítetett:
de mivel semmikép meg nem keríthetett,
vég búcsúzásomnál nagyon fenyegetett.

Többet gondoltam én megromlott szívével,
mint dühbűl eredett berzenkedésével;
s most is csak játszanék kipökött mérgével,
ha mást nem sértene kívülem nyelvével.

Ebből tehát könnyű kilátni czéllyait,
s hiúnak ösmerni rágalmazásait.
Ő azért hintette sült hazugságait,
hogy megéreztesse velem füllánkjait.

Azonban jól tudván, hogy a gyanúságok
könnyebben tenyésznek mint a barátságok,
és hogy csak addig jók a jó házasságok,
még habozni nem kezd bizodalmisságok:

eltiltom magamot az Úrnak házáatúl
s az egész világnak társalkodásátúl,
s azt kérem egyedül hű barátságátúl,
ne vonnya meg szívét jámbor asszonyátúl.

Hol vegyek, Birgitám! magyarázatokot,
hogy lerajzolhassam az indúlatokat,
mellyek megzavarták e jó barátokat,
s az Asszonnyal együtt sok hallgatójokot.

Rosszaltuk mindnyájan a papnak végzését,
versengve kérleltük szent heveskedését,
s végtére a Gazda látván küzködését,
illykép forgatta fel végső tökéllését:

Gaz nyelvek kedvéért kínozni magunkot,
félbe szakasztani társalkodásunkot,
megszomorítani sok jó barátunkot,
annyi, mint harcz nélkül elhagyni várunkot.

De tegyük, hogy az Úr feladni jussait;
bús rejtekbe ásní szép talentumait,
s önnkint el akarja hagyni baráttyait,
hogy a rágalmaknak bedugja torkait;

szabade elfutni más kárvallásával
olly tűz elől, mellyet elolthat lábával?
a rossz nyelvek elől Asszonyom kárával,
mellyeket lenyomhat egy tapodásával?

Víz lessz ez malmára a rágalmazásnak.
Mert ki ne adgyon helyt a gyanakodásnak,
hogy azért vet véget a társalkodásnak,
mivel czéllya kisült a barátkozásnak?

Kíméllye meg tehát hirét Asszonyomnak,
s ne nyújtson új fegyvert a gaz rágalomnak,
vesztére a rajta nyert diadalomnak:
egyébkép nem tartom igaz barátomnak.

Átlátván sükerét a gazda okának
a jámbor Plébános, engedett szavának,
s eltünvén lassankint ráncza homlokának,
víg lelke lett ismét a compániának.

Egy esztendő múlva szegény citáltatik,
egy lyány vallására törvényre vonatik,
a Püspök hírével tömlöczbe záratik,
s plébániájátúl csúful megfosztatik.

Barátnémnek férje benyargal hozzája,
s megkérdezvén tőlle: miből áll causája?
tanácskozásoknak az volt fő sommája:
hogy ez Kajcsinének dühös praktikája.

Elmegy a Bírókhöz, s megmondván okait,
hiúnak hirdeti a lyánynak szavait;
de ez megújítván régi vallásait,
mind jégre vezette fáradozásait.

A pör tíz holnapig el nem végződhetett,
mivel a törvényszék tanút nem lelhetett,
sem a lánybúl semmit ki nem préselhetett,
kit mint gyermekölőt tömlöczbe vettetett.

Ez végre az Ügyészt magához kéreti,
bús sorsát előtte sírva festegeti,
magát, hogy nem gyilkos, hittel mentegeti,
s hosszas fogságának okát kérdezetgeti.

Kajcsiné, úgymond ez, oka e bajodnak,
gyanúsnak adván fel halálát lyányodnak,
s a Plébánost vélvén e bűnben társodnak.
Egyébkép ma vége lehetne dolgodnak.

Kicsoda? Kajcsiné? kérdi bosszúsággal
a leány. Ő terhel engem gyilkossággal?
Megösmertetem én az egész világgal,
hogy teli van lelke lator hamissággal.

Ezzel megbeszéli hűltt Prókátorának,
hogy Kajcsiné fia volt apja lyányának,
s hogy csak kérésére a legény anyjának,
vallotta a Papot csábító bujának.

Megígérte neki ezért pártfogását,
s gyermekével együtt titkos táplálását.
A Pap, úgymond, ezért nem láttya bántását,
de fiam elrontya előmozdulását.

Amaz a gyalázást lerázza nyakárúl;
fiamra ellenben könnyen sok rossz hárúl,
eltűnvén reménnye dús házasságárúl,
s ez által nyerendő szép hivatallyárúl.

A Szék megújítván bíró nyomozását,
s végre kifacsarván Kajcsiné vallását,
világosnak lelte a lyánynak mondását,
s Barátném férjének bölcs gyanakodását.

Ez sorsa többnyire a víg személyeknek,
kik jelenlétében a gaz embereknek,
szabad reptet adván ártatlan kedveknek,
belső nyugodalmát árulják szíveknek.”

Ezt mondván az Asszony víg Birgitájának,
bölcs mértéklésére tréfázkodásának
s közepénn meglátván Mátyást a szobának,
félbe szakasztotta fonalát szavának.

„Tik, úgymond emennek complementumára,
készülni akartok a comédiára?”
s rá vetvén szemeit a vitéz ruhára,
mellyet Mátyás otthon felvett volt magára,

meg nem zablázhatta szíves kaczagását,
s megdicsérvén kurtán katonás állását,
rá adta nyájasan gazdasszony-áldását,
hogy jól végezhesse komédiázását.

Elsürgött azután le a komornához,
s innen a Dámáknak compániájához.
Sietett utánna Mátyás is dolgához,
a Kisasszony pedig a játszó bandához.

IX. Dal.

Csínos elejére a ház udvarának
csinált teátrumot Rikóti magának,
két pár spanyol falat tévén négy scénának,
s egy ajtó-kárpitot előkörtínának.

Kilencz nagy pór gyermek szintannyi bajnokot
képzett körülötte: vitéz Hectorokot,
gyors Achilleseket, dühös Ajáxokot,
bölcs Ulysseseket, Agamemnonokot.

Magos tollbokréta lógott kalapjokonn,
kóczbúl vitézkötés mind a két vállokonn,
hüvelyetlen szablya fábúl oldalokonn,
s nagy papíros-tarsoly szablya-madzagjokonn.

Az Óbesternének virgoncz komornája,
Birgitának pedig víg favoritája,
Pinty Apollónia, úgymint personája
Fébus Apollónak s mint Músák dajkája,

fel volt öltöztetve Amazon ruhában.
Nagy és cifra doromb volt fábúl markában,
a harmoniának jele Zeusz korában,
mellynek megfeszítve négy húr volt hosszában.

Kilenc pór leányka volt kilencz Músája.
Szép volt e kis nyájnak falusi ruhája,
s kalárisal rakva keskeny pártácskája,
mellynek sok színt játszott kilencz pántlikája.

A folyosónn voltak már az Uraságok,
karszékekenn ültek a víg Asszonyságok,
s nagy tapsolásokra fakadt kívánságok,
hogy ne halasztasson tovább mulatságok.

A musika tehát félbe szakasztatik,
s ammint a nagy serge kétfelé vonatik,
Rikóti a színenn sétálni látszatik,
s végre bölcs szájából illy szózat hallatik:

„Én Márs isten vagyok, ura a hadaknak,
attya és őrzője a régi jusoknak,
híres hódítója nagy birodalmaknak,
s legfőbb pátrónussa a hív Magyaroknak.

S még is egy asszonyság, Apollo a neve,
nem akarja hinni, mit tehetek vele?
De ha olly nagy vagy is, mint az olasz teve,
áss csak vermet nekem, magad esel bele.

Nagyságos Óbestert, legjobb hérosomot,
fel akarja velem osztani s jusomot,
mellyel úgy nézhetem mint fő sajátomot
ezt a vitéz urat s mint pátrónusomot.

Vitéz Uraimék! kérem Kelmeteket
jőjjenek egy szóra!” (s kimondván ezeket,
hánya fővel, újjal a sok intéseket,
s végre kipisszenti a pór gyermekeket.

Ezek közül egyik izzadtt homlokára
felemelvén kezét katonák módgyára:
„Márs Uramnak, úgymond, parancsolattyára,
ime! készen vagyunk akármelley vitára.”

„Nem vita most czéllya, Vitézek! útunknak,
feleli Márs viszont. Óbester Urunknak
neve napja lévén, tisztye chórusunknak,
hogy köszöntésére mennyünk Hérosunknak.

Nyergeltessük tehát meg paripáinkot,
tegyük meg házánál respectussainkot,
s eldalolván neki szép cármennyainkot,
kérjük kegyelmét és pártfogásainkot.

Apollónak ugyan készül ő Nagysága,
hogy minket megjátszon asszony furcsasága:
mert abban sántikál tudós hamissága,
hogy enyimnél jobban ragyogjon országa.

Azért tehát velem akar osztzkodni,
az aprekalásban hozzánk ragaszkodni,
így Urunk szívébe bellyebb lopódkodni,
s végre talán rajtunk diadalmaskodni.

De én őtet hozzá közel sem ereszttem,
s egész hatalmomot ellene terpeszttem:
mert ha jussaimtól jól el nem rekeszttem,
kevés üdő múlva, tudom, mind elveszttem.

Adgy neki egy kis helyt ma irgalmasságból,
holnap megkívánnya szoros igazságból,
holnap utánn pedig kivét a jószágból,
valamint a tótról mondgyuk nyájasságból.

Mennyünk hát!" s ezt mondván, elmegy seregével.
A szín bevonatván az elő-sergével,
musika hallatik. Majd ennek végével,
Apollo jelen meg a Músák népével.

„Hiába Márs! úgymond, vad ellenkezésed!
Nem viszi azt végbe sem vitézkedésed,
sem kéz alatt való friss mesterkedésed,
hogy közös ne legyen szép nyerekedésed.

Megelégedhetsz te Bajnokunk kezével,
melly felékesítve van szép fegyverével.
Én is meg elégszek osztán bölcs fejével,
s tanúltt emberekhez hajlandó szívével.

Te nem akarsz velem carment felmondani;
sőt hozzá sem akarsz engem bocsátani:
azért paripádra látlak felugrani,
s népeddel nélkülüm hozzája szállani,

De mind haszontalan! Ne kezdgy asszonyokkal,
hanem tarts te inkább szemesebb párttyokkal.
Egy asszony kilencszer megcsal szép módokkal,
még te egyet fordúlsz karddal, pisztolokkal.

Azért hát Músáim! tik ne búsúlljatok.
Pejgazosra velem mind felugorjatok,
s kik mellém nem fértek, nyakára másszatok,
vagy hosszú farkába megkapaszkodgyatok.

Mint a nyil, ugy fogunk Urunkhoz szállani,
s nálla Márssnak úttját el fogjuk állani,
s ha velünk nem akar osztán is tartani,
majd akkor más fortélyt fogok tanácslani."

Meghajtván egy Músa térgyét e szavára:
„Nagyságodnak, úgymond, igazgatására
haggyuk mink magunkot, s parancsolattyára
felülünk azonnal Pejgazos hátára.

Sebesebbek ennek ezerszer szárnyai,
mint Márs lovainak legfrisebb lábai.
Úgy Nagyságodnak is bölcs gondolattyai
frisebbek mint Márssnak tanácskozásai."

Ez volt a második felvonásnak vége,
mellyből kiragyogván Mátyás elméssége,
s a Drammatikában nem várta mestersége,
új brávókra kapott tudós dücsössége.

A harmadik actust ismét Mária kezdette.
Újját, ammint sétált, homlokára tette,
fejét gondolkodva hányta és vetette,
s végre haragosan e szókat ejtette:

„Ha boszorkány volna Apolló Nagysága,
nem lehetne, úgy se! nagyobb gyorsasága.
Friss paripáinknak olyan hamarsága
hozzá képest, mint a szamár lassúsága.

Már ő régen itt van a Músa lányokkal:
mink csak most érkezünk izzadt homlokokkal.
Pedig úgy nyargaltak tátosink urokkal,
az őrdög sem jobban a boszorkányokkal.”

Bejön egyik vitéz ezen mondására,
s „nagy Apolló, úgy mond, Mars udvarlására
akar lenni.” – „Jöjjön!” feleli szavára
Mária mord tekintettel, s leül trónussára.

Apolló belépven, mosolyog mérgére,
nagyon mély térgyhajtást vet tiszteletére,
s hanyatt dől szegényke a szín közepére,
szinte megnyökkenvén véletlen estére.

Kikapván Rikóti mind a két karjával,
meg akarja estét gátolni markával,
de székébe akad nagy sarkantyújával,
s a lány mellé zuhan iszonyú lármával.

Igy omlik a boglya tövétől messzére,
melyet a pór görbén rakott mezejére,
mikor a vak szélvész csatázván kényyére,
sebesen rá rohan görnyedt gerinczére.

Hangzott a tapsolás a nagy hahotával,
harsogtak a brávók sok nyájas mondával,
még végre nagy Mársunk felkelvén társával,
az Uraságokhoz fordított orczával:

„mink ezt nem akartuk, úgymond, producálni!
De a hol remeket akarunk csinálni,
ammint Nagyságtok is hallyák prédikálni,
ott szokott az őrdög leginkább vájkálni.”

Mégy nagyobb lett erre a köz nyájaskodás;
Rikótiban pedig nőtt a sopánkodás,
s a bocsánat-kérő néma rimánkodás,
még végre megszünvén a víg zavarodás,

„no csak tovább” úgymond szép Apollójának,
ki töstént hódolván prancsolattyának,
folytatásához fog alak-játékának,
ilyen okát adván látogatásának:

„Megelőztem ugyan ide Márs Uramat,
sokkal sebesebben végezvén útamat.
Elmondhatnám nála nélkül is dalamat,
de jobb, alku által megnyerni jusamat.

Óbester Urunknak nagy a vitézsége:
karja tehát legyen az Úr dücsőssége.
Szívére, fejére nincs Mársnak szüksége:
ez hát Apollónak legyen öröksége.”

„Nem, nem! én belőlle semmit sem engedek,
kiáltya Márs viszont. Inkább meggöbbedek.
Apolló Asszonytól még meg nem ijedek:
azért Nagyságától törvényt nem szenvedek.

Ez az én törvényem!” s ezt mondván, kezével
megüti a kardot. „Ennek segédgyével,
akármit kohol más ellenem eszével,
paksust írok neki pokolba vérével.”

Músáit kiáltván e fenyegetésre
Apolló, s ezeket látván az intésre
érkezni: „mink, úgymond, fegyverviselésre
nem termettünk, hanem bölcs vetekedésre:

azért hát Músáim! mondgyatok okokat:
mért kívánhatok én Márstól illy dolgokat?
és hogy meg kell adni másoknak jussokat;
máskép ők is vetnek miénknek gátokat.”

„Mit? Nekem, úgymond Márs, argumentumokat?
Betömöm, ne búsúilly, mindgyárt bölcs szájokat.
Vitézek, gyertek be, húzzatok kardokat,
s vigyétek profúzhoz e tudós lányyokat!”

A héros nép tehát kirántván kardgyait,
mihelyt Mársnak hallya comando szavait,
berohan, s elkezdvén harcz-visításait,
meg akarja lepni Apolló lányyait.

Ámde Birgitának titkos tanácsábúl,
új kilenc leányka tör ki a scénábúl,
kiknek edényeket adott a konyhábúl,
megtöltvén vízzel a háznak kútyábúl.

Várták a kis Músák a segedelmeket,
s kikapván zsebekből a bodza-csőveket,
felszíjják ezekkel hamar a vizeket,
s teli lövik velek a héros szemeket.

Váratlan védelem volt ez Márs népének,
s lobbant is már lángja bosszúló mérgének,
de még öszve szedte erejét eszének,
meg új kilencz lövés jött nyíló szemének.

Nagyobb részént tehát szaladni kezdenek.
Csak négyen maradtak, kik harczra keltenek.
De a szemes lyánkák mind öszve sürgenek,
s edényekből rájuk sok záport öntenek.

Ők is megszaladtak csakugyan végtére,
Eleget kiáltott Márs futó népére,
elég szitkokot hányt a lányok fejére,
de senki sem hajtott mord mennydörgésére.

Az Uraságoknak hallván kaczagását,
enyhúlni érzette belső háborgását,
s végre nem tarthatván ő is mosolygását,
„elrontották, úgymond, a játék járását,

azok a kis szajhák bodza puskájokkal!
Nekik kellett volna a nyúl bajnokokkal
pardonrúl tractálni mint hódítójokkal;
úgy mehettem volna Apolló annyokkal

én is osztán kivántt békesség-kötésre.
No de semmi! Lépjünk a vég jelenésre!”
Újjra elfakadván szíves nevetésre,
biztatták az Urak a befejezésre.

„Apolló Asszonyom! úgymond hát végtére,
láttya, hogy rabságot hozott bölcs népére!
Azért hát javaslom, térjen meg eszére,
s ne vággyon olly mohón Márs Úrnak kincsére.

Azonban, ha tetszik meg is alkudhatunk.
Mink egymásnak úgy is sokat szolgálhatunk.
Ha tehát örökös frigyét csinálhatunk,
talán könnyebben is megboldogúlhatunk.

Legyen hát Apolló Márssnak felesége.
Óbester Urunknak híres vitézsége,
s világos fejének sűgár bölcsessége
így mind a kettőnknek lesz köz dücsőssége.”

Kezet csap Apolló a hadnak urával,
„s Isten neki! úgymond szemérmes orczával.
Parancsollyon az Úr Apolló lantjával,
én is fogok élni Márs Uram kardjával.

Dalollyuk el már most köszöntő versünköt,
s ammint öszveadtuk szent frigyre kezünköt,
úgy öszve kapcsolván szivünköt lelkünköt,
Obester Urunknak tegyük meg tisztünköt.”

Rá kezdenek tehát egy hosszú ódára,
a búcsúztatóknak szokott nótájára;
felosztván mgokot, Márs a mély kontrára,
nagy Apolló pedig a vékony primára.

Szembe tünt a Contrast. Szomorú nótájok,
s víg köszöntésekkel megrakott ódájok,
ama szép Elméknek lehetne mustrájok,
kiknek minden újtúl irtózik hárfájok.

De Horácsi még is, nem szemtelenségből,
hanem csak egyedül tudós heveségből,
melly csudát csinálván minden régiségből,
csúfot szeret úzni az új elmességből,

„A la moderne!” úgymond fojtott kaczagással,
Azután a Paphoz fordul mosolygással,
s meg a Kapitányhoz kérdő salyagatással,
ki a Nézők között támadó zajgással

elnyomatni látván Rikóti ódáját
s mosolygva fogadván Horácsi tréfáját,
a szálába kullog, meggyújtja pípáját,
s át kezdi gondolni jövendő pályáját.

Amaz is hát töstént hozzá sompolyodik,
a multság ellen nagyon panaszkodik,
a moderna iránt satiricuskodik,
a régirűl pedig adorátorkodik.

A Kapitány soká hallgatván szavait,
megvonnya némellykor mosolygva vállait,
de végre nem győzvén triumfálásait,
imígy feddegéli tétovázásait:

A régi Görögnek sok rapsodiája,
vagy chórussainak tragicus nótája,
mellyhez accord nélkül hangzott musikája,
nem volte csekélyebb mint Mátyás ódája?

Vallyuk meg magunknak a tar igazságot,
s ne magasztallyuk úgy a görög óságot,
vagy a még csekélyebb régi deákságot,
hogy lenyomjuk vele a mostaniságot.

Mikor mesterei az Argívusoknak
szímetriát adtak a rajzolt tagoknak,
emelő árnyékot a festett lapoknak,
s indúlatosságot az ábrázatoknak:

mikor úgy alkották az épületeket,
hogy megalégítván a köz szükségeket,
szembe is tüntessék ama mértékeket,
mellyek szűlni szokták a kül szépségeket:

mikor unisone zengtették lantyokot,
hogy el ne tévesszék eggyügyű dallyokot,
vagy három scálára osztván a hangokat,
megkülömböztették a moll s dúr módokat:

mikor mértékeket adtak verseiknek,
tüzes czikornyákat köz beszédgyeiknek,
hogy így, elragadván szívét népeiknek,
hitelt nyerhessenek tündér meséiknek:

akkor elbámulván az új szépségekre,
kik pártosan néztek e nagy mesterekre,
munkáikra pedig mint fő remekekre,
versengve fakadtak a dicséretekre.

Igy mondgyák mesternek sokan kántorjokot,
ha jobbacskán veri nagy orgonájokot,
s hazugnak csak akkor érzik lármájokot,
mikor zengni hallják a nagy *Motzártokot*.

Ha most sírjaikból azok felkelnének,
kik préciói voltak a Görög eszének,
tudom, hogy azokra még jobban húlnének,
a miket most alkot fénnye az elmének.

De a mit hirdettek hajdan írásaik,
felkapták azután deák inassaik,
s Róma este után barbarus majmaik,
sőt még ezeknek is vad maradékaik.

Csak uralkodásra vágyván e nemzetek,
s harczra, vadászatra enyészvén életek,
elsínlettek nállok minden szép termetek,
s nem váltak agyokból hanem csak szemetek.

Azért ne csudállyuk azoknak szavait,
kik az ó précióknak olvasván sorait,
ollyaknak hirdették a Görög fajjait,
mellyeknek elérni nem lehet bájjait.

Ők sem tudhatták még a homály korában,
mi az igaz szépség egész pompájában?
s mire mehet az ész férjfiabb korában,
melly akkor elzárva szunnyadt bimbójában?

Végre, hogy ezen ész fel kezdett viradni,
méltán jónak vélte, csak abban fáradni,
hogy az igaz szépség fel tudgyon támadni,
melly elől a vadság el szokott tikkadni.

Azért hát a régít dicsérni kezdette,
a görög munkákat fő mustráknak tette,
s fáradozásának nagy hasznát is vette,
mivel az elméket arra ingerlette,

hogy elhagyván lassan tévesztő úttyokat,
ott keressék inkább fő oskolájokat,
hol az ó Görögök formálván magokat,
gyönyörködtetőknak tették munkájokat.

A nagy Természetnek értem oskoláját.
De mivel ez sokban megtartya formáját,
sokban változtattya naponkint orczáját,
hallyuk meg ez iránt az ész reguláját.

A mik most is hordgyák a régi formákat,
kövessük azokban a görög mustrákat,
ki nem gondolunk mink soha szebb orczákat,
sem a tagok között szebb szimetriákat.

Az építésben is szépek mértékeik,
jók a musikában első lépéseik,
a metrumra nézve kiesek verseik,
a kifejezésben igazak nyelveik.

Helyesen rajzollyák az indúlatokat,
ammint elboríttják az ábrázatokat.
Hú öcsettel festik a változásokat,
mellyek szülik, nyövik az alkotmányokat.

De a mik elhagyták régi formájokat,
tökélletesb póczra emelvén sorsokat,
ne járjuk ezekben a görög nyomokat,
hanem csak annyiból kövessük módgyokat,

hogy a minémúek a tárgyak magokban,
ollyanoknak haggyuk a rajzolatokban.
Sok változás történt az országlásokban,
sok őtöllök fogva a köz szokásokban!

Ábéczének lellyük bölcs hagyományokat,
ha most megtekíntyük a tudományokat;
hiányos kezdetnek szűk ethicájokat,
ha melléjek tesszük a mai jusokat.

Melly nevetségesnek tenné az munkáját,
ki vén Homérusnak követvén példáját,
parasztnek rajzolná egy Marsalnak száját,
kofáknál nyelvesbnek tiszt-öves gárdáját?

s annak ne ne vessük púposkodásait,
ki az ó Görögnek vad szabadságait,
a római népnek szilajkodásait,
s vak kormányaiknak imádgya gáncsait?

s ki hogy elhitesse velünk a mondákat,
mellyekkel feddezi a mai hibákat,
régiekből pökdös auctoritáskakat,
nem lelvén fejében fontosabb próbákat?

Az olvas haszonnal classicus óságot,
a ki már ösmervén a mai világot,
ki tudgya amabbúl szedni a virágot,
s elmellőzni benne a rozsdás zsibságot.

E regulák szerint zsengvén a szépségek,
lábra emelkedtek a szép mesterségek,
kegyesen terjedtek az érzékenységek,
versenyre élledtek a bölcs elmésségek,

még végre megnyíltak az észnek rügyei,
mellynek a Görögnél nem voltak nedvei,
a képzésnek lévén vak repülései
nálla minden szépnek legfőbb érdemei.

Igy jutott a pictor a perspectivához,
a musika-szerző a harmóniához,
az építő-mester ökonomiához,
a poéta pedig filozófiához.

A régi mesterek nem tudták ezeket;
nem tudtak sok egyéb mester lépéseket,
mellyek rendbe szedvén a vak képzéseket,
ésszel koronázzák az új szépségeket.

De mit is kínozom az Urat illyekkel?
Nállam nélkül felhagy a régi szépekkel,
s akarva kezet fog az újjabb bölcsekkel,
ha megösmerkedik a mai nyelvekkel.”

Horáci ezekre koránt sem hallgatott,
hanem mindenfélét öszve hordogatott,
s a régiek mellett addig harczolgotott,
még a bölcs Kapitány unalmat mutatott.

Térjünk tehát tőlle mink is az ódára.
Az új pár eljutván a végső strófára,
az Óbesterhez ment kézcsókolására,
ki szép köszönetet mondott munkájára.

Az Urak azután a szálába gyűltek,
s mivel a folyosónn nagyon meghevűltek,
a kész fagyadékhoz örömmel repültek,
s végre külömbféle tréfákra üdültek.

Csak bús Rikótiné aggódott magában,
félre vonván magát a cseléd szobában,
s meg nem emészthetvén semmikép gyomrában,
a mit hallott s látott a comédiában.

Pinty Apollóna volt oka haragjának,
hogy szeme láttára annyi sok Dámának,
olly könnyen engedvén Rikóti szavának,
egybekelést ígért más asszony urának.

Mátyás bedobbanván e gondolattyára,
„no mit mondasz, úgymond a comédiára?
Csak haragszok mégis a kilencz Músára,
hogy úgy elrontottak mindent utóllýára.”

Fenyegetvén erre az asszony újjával:
„Apjok, Apjok! úgymond szomorú orczával,
megszomorított Kend uj házasságával,
avval az úrias ifiu lyánkával!

Ez hát Kelmednek kegyes pátrónája,
kinek országárúl annyit járt a szája?
Ez a pojétáknak szárnyas parípája,
kinek Kend örömost lenne lovászkája?

Allig várják Kentek, látom, halálomot:
de biz én felteszem minden vagyonomot,
hogy még be sem lepi az új fű síromot,
megsirattya Kelmed farba-rúgásomot.

Nem Kennek való ő úri kantussával;
s gyermek is; teli van a hejehujával.
Óh! tik szegény árvák ilyen mostohával!”
s erre sírva fakad három magzattyával.

„Ugyan, úgymond Mátyás, ne rontsd el kedvemet!
Hát még sem ösmered hozzád hű szívemet?
Hogysem másnak adnám valaha kezemet,
inkább megnyíratnám barátnak fejemet.

Hisz ez csak játék volt! Az ílly komornának
az órra sem áll úgy, mint ama Dámának,
ki szép vidékiben Parnasszus csúcsának,
nagy nevét viseli a Músák Annyának.

Látod, én sem vagyok a hadak istene!
Azért hát a dolgot nevetned kellene.
Olly Apollót, mint ő a papnak tehene,
s Márst is ollyant, mint én, kaczagva ellene.”

Még így enyhítgeti gondgyát bús párjának,
érkezését hallya Pinty Apollónának,
ki nevét kiáltván a hadak urának,
egyszerre közepénn terem a szobának.

Megsejtvén Mátyásnét, neki rugaszkodik,
gyermekes örömmel reá kapaszkodik,
ettúl Pannához fut, belé ragaszkodik,
s már evvel már avval vígan csókolkodik.

„Gyertek hozzám, úgymond, Mátyást öltöztetni!
Tudsz már, Panna lellem! úgye férczelgetni?
Kötni könnyen tanúlsz! mosni, ágyat vetni?
Hm! négy holnap alatt hajt is tudsz égetni!”

Azutánn ajakát illetve újjával,
s alacsonyabb hangra leszállván szavával:
„most szóllottam úgymond, a Kisasszonykával.
Haj? be megvígasztalt tudósításával!

Kürtösim kapja el itt a kántorságot!
Ő tanította rá kinn a jobbágyságot,
hogy küldgyön be mára dalló társaságot,
melly megüdvözöllye a jó uraságot.

Pannát megtanítom komorna munkára,
s mihelyt alkalmatos lessz hivatallyára,
Kürtösi keze lessz húségemnek ára,
s nagy ebédet adnak mennygzőm napjára.”

Ezt mondván, magához viszi mindnyájokot,
s tánczolja megfogván váltólag karjokot,
csókokkal köszöni a szép mondásokat,
mellyekkel mutattyák jó akarattyokot.

Azutánn Rikótit egy székre ülteti,
a hajpor palástot agg nyakába veti,
haját papirusba mind betekergeti,
s végre meleg vassal fodrokra égeti.

X. Dal.

Azalatt az Urak kik kártyát jászottak,
kik eggyrűl vagy másrűl okos szót váltottak;
kik baráttaikkal fel s alá mozgottak,
kik meg az ablakban eggyütt dohányzottak.

A Plébános pedig fél-komor orczával;
mintha tusakodna mély gondolattyával,
egy ablak-rámának megdűlvén hátával,
s a Kapitányt látván menni Birgitával,

„ha nem alkalmatlan a Kisasszonykának,
engedgye meg, úgymond, szíves szolgájának,
hogy eggykét szót mondván bölcs Kalaúzzának,
részesse lehessen társalkodásának!”

„Tiszta szívbűl! úgymond amaz kegyességgel,
a Plébános felé térvén sietséggel;
úgy is nehéz bánni lyánnak Vitézséggel,
ha felfegyverkezve nincsen Bölcsességgel.

Avvagy talán nekem nem kell azt hallani,
a mit Vitézemnek akarna mondani?”
Mire a Plébános gyengén mosolygani,
s mentegetésére imígy kezd szóllani:

„A Kisasszony előtt nincsenek titkaim.
Mátyásrúl támadtak új scrupulussaim;
s nehogy tán unalmat szüllyenek szavaim,
csak rövidek lesznek tanácskozásaim.

Soha úgy poéta el nem ragadtatott,
soha mint Rikóti, meg nem bódúlhatott,
móta neki a bér adjudicáltatott,
mellyre, mint fő kincstre, már régen salyगतott.

Attúl nem ok nélkül kell tehát tartani,
hogy mihelyt a laurus fejénn fog ingani,
ama' kis észtl is meg fogja fosztani,
mellyel meg akarták az Egek áldani.

Igy jut a vad bika vég bódulására,
ha lebegő rongyok akadnak szarvára;
így bódúl a macska kerengő tánczára,
ha papíros rojtot függesztünk farkára.

A poézis ötét régen megrontotta,
rossz gazdának tette, megnyomorította,
cselédgyétül szívét elszilajította,
s még tisztségében is eltébolyította.

Mit várhatunk tőlle, ha majd laurussában
kevélykedvén egyszer, mint legfőbb javában,
az fog formni végre zavaros agyában,
hogy dúzs-gazdag úr lesz Apolló honnyában?

Naponkint láttyuk azt a nagy Tudósokban,
s kivált a classicus poémátorokban,
hogy fülig úszkálván oskola-porokban,
nyomorúltt autómák minden más dolgokban.

Sem Isten sem ember nem veszi hasznokot:
mert felleg várakba emelvén magokot,
nem a józan észnek reálításokot,
hanem a képzésnek alkotnak bábokot.

S ezeknek majmaik mire mehetnének,
kik csak árnyékaik a képző elmének?
Az ilyen fél bölcsek több hasznot tennének,
ha pennás kezekbe gereblyét vennének.

Én tehát Mátyásnak koszorúzására
úgy nézek mint végső bolondítására,
mellybül sok rossz forrhat valamint magára,
úgy szegény házának jövendő sorsára,

hogyha ki nem vallyuk a játék végével,
hogy csak tréfát úztünk poéta fejével,
és hogy soha nem nyer fél annyit versével,
a mennyit eggy rossz pór munkás ekéjével.”

A Kapitány erre felvetvén karjait,
s megérintvén velek a Papnak vállait,
„tisztelem én, úgymond, az Úrnak szavait,
emberségből tudván eredni gondgyait.

Nem is mondok ellent okoskodásának,
mellyel vést jövendő Rikóti agyának.
Csak azt engedgye meg szíves baráttának,
hogy más formát adgyon végső tanácsának.

Olly kórságnak tudgyuk a vélt tudósságot,
melly ellen nem lelki külső orvosságot:
arra kell hát birnunk az illy bolondságot,
hogy maga magának tegyen igazságot.

Mondhattyuk ezerszer Rikóti Mátyásnak,
hogy csak laptája volt a nyájaskodásnak;
és hogy fejedelme a verskoholásnak
puszta léleménnye az elmefutásnak;

el nem hiszi soha igaz beszédünköt,
s mind füstnek eresztvén józan intésünköt,
írgyeknek fogja tartani szívünköt,
s más útonn játsza meg ügyekezatünköt.

Vagy tegyük, hogy végre hitelt ad szavunknak;
mi haszna, lessz vallyon igaz vallásunknak?
Szívéhez az utat elzárván magunknak,
helyt ő többé nem ad szíves tanácsunknak.

Hallya tehát az Úr az én plánumomot,
hogy akarom észre hozni Mátyásomat,
szinte csak folytatván mai játékomot,
a nélkül hogy lássa orvosló célomot.

A jövő szüretre szomszéd jószágomban,
hogyha Isten megtart mostani karomban,
mulatságot adok nyári hajlékomban,
melly csak imént épült kül majorságomban.

Elkészítvén előbb számos vendégemet,
hogy secundálhassák mesterkedésemet,
imígy intézem el ügyekezatemet.
Elküldöm Mátyáshoz egy hű emberemet,

ki hozzá érkezvén fél-képű lárzában
s hogy meg ne ösmerje, idegen ruhában,
hírül adgya neki jó deák prózában,
németes accentust majmozván szavában:

hogy nagy Apollónak parancsolattyára,
elviszi mgával Parnassus csúcsára,
hogyha egyébaránt fél-lárzávat órrára,
s német ruházatot kész vonni magára.

Megütközik ebben, tudom, magyarsága:
de mivel Parnassus egész boldogsága,
nem lessz tán erősebb hazafiúsága,
mint nagy Apollóhoz hű hajlandósága;

s kivált ha majd hallya, hogy a fő lantosok,
vagy akármely egyéb classicus tátosok,
mint németben járnak, mint a nagy orvosok:
ellenkezései nem lesznek fontosok.

A conditiók közt az is lesz végtére,
hogy kezkenőt kötni engedgyen szemére:
nem lévén az méltó e nagy szerencsére,
a ki szét tekintget bármely más csecsére.

Mind vaknak kell lenni a nagy poétának:
mert ha ők az észnek napjánál látnának,
a képzés szárnyainn nem bolyonghatnának,
s felségesben, mint mink, nem firkálhatnának.

Vak volt nagy Homérus, mind a két szemére,
Vakon jutott Milton classicus hírére.
Vakság birta Pfeffelt poéta reptére,
mellybül nagy dücsösség származott nevére.

Három nappal előbb fog ő elindúlni,
s bérlett szekerekenn már félre rándúlni,
már az országútra meg vissza fordúlni
még nállam a vendég öszve fog tódúlni.

Én ezeket aztán elküldöm estvére,
szőlő hegyecskénknek berkes tetejére,
mikor épen a hold feljutván töltére,
tellyes sűgárt vetend a földnek színére.

Egy omlékony kastély áll ott ó pompában,
compossessoromnak erdő-járásában.
Csak egynehány szoba van még bal szárnyában,
s egy szörnyű nagy szála ránczos homlokában.

Benne van lakása egy vagy két vadásznak,
kik, ha más vad nincsen, legalább nyúlásznak;
körülötte pedig egy jobbágy juhásznak,
egy fő majorosnak s egynehány kanásznak.

A vendég itt marad vagy por-palástyában;
vagy, ha inkább tetszik, szebb dominójában,
egyik németesen, másik slafrokjában,
s ki nem vévén senkit, mindnyájan lárvában;

Én pedig felöltvén farsangi ruhámot,
s fejemre feltévén doktor parókámot,
s hegy oldalában ütöm fel tanyámot,
s ott várom meg magam inas poétámot.

Az erdőbe jutván, feloldom szemeit,
megmutatom neki a Músák telkeit,
hol megvendégelvén Apolló húveit,
osztogatni szokták Castalis vizeit.

Nézze Ked Homérust aggott Músájával,
a ki amott útat tapogat bottyával!
Meg amott is egy pár! Plautus Thaliával.
Itt meg Virgilius híres Petrarkával.

Igy tömöm meg fejét eggyenkint azokkal,
kiket megsajdítunk sétálni társokkal,
mélyen tanácskozni lárvas Músájokkal,
vagy bús rejtekekben küzködni magokkal.

De vele magamot meg nem ösmertetem,
nyelvemet mindvégig deákúl pörgetem,
s még a látandókra eszét készítgetem,
hogy nyelveket nem tud, nagyon feddegetem.

Kapujához jutván az ó palotának,
első látására az új poétának,
hír adatik töstént a Költők nyájának,
harsogása által egy fa trombitának.

Öszve gyűlvén tehát a kapu bóttyába,
s kiki kezet nyomván Rikóti markába,
felvezettyük némán a pompás szálába,
s mihelyt nagy Apolló beül trónussába,

prezentálom Mátyást egy deák ódával,
letérgyepeltetvén czeremóniával.
Felel a királyné egynehány szócskával,
s megérenti fejét tudós sceptrumával.

Térgyérül azután felintem lábára,
s kegyes Apollónak parancsolattyára
mind letelepedvén több cifra szófára,
őt is leültetem az inas lóczára.

Apolló megkérdvén kegyelmes orczával,
mikép elégszik meg Mátyás új sorsával,
móta tündérkedvén dücső laurussával,
az Óbester Urat mulattya lanttyával?

Megfelelek neki Rikóti nevében:
hogy a laurus ugyan legfőbb kincs szemében,
hanem inkább élne Parnassus berkében,
mint akármelly Úrnak legjobb tisztségében.

Erre majd Apollo imígy fog szólni:
A ki Parnassusonn akar megszállani,
Uraknál kell annak lantot gyakorlani,
s dallyával czéhemnek sok hasznot hajtani.

A kiket itt Kelmed szemlél udvaromban,
vagy hérosok voltak némelly bölcs harczomban,
vagy megöregedvén hű szolgálatomban,
pensióra kaptak paradicsomomban.

Mert az egész világ mind az én országom,
hol széthányva szolgál tudós társaságom;
Pindus hegye pedig földi menyországom,
hol bérét veendi lantos jobbágyságom.

Járjon el hát Kend is új hivatalyában,
az Óbester Úrnak főnemes házában.
Mennél hűvebb lesz Kend poétaságában,
annál szebb bére lesz a Músák honnyában.

De ne csak versekkel szolgállyon Urának.
Gondgyát is viselje úri udvarának,
s jó példákot adván a többi szolgának,
minteggy lelke legyen a házi munkának.

Azt pedig, kívánom, tegye fő gondgyának,
ha lakossa lenni Parnassus csúcsának,
s kegyelmébe jutni akar a bandának,
melly itt udvarolgat a kilencz Músának,

hogy eggy újjabb nyelvonn tanullyon szóllani.
Rómának nagy teste lassankint omlani,
s több új országokra elkezdvén oszlani,
nyelve is elkezdett vele hanyatlani:

de halála utánn hajdani annyának,
sokáig szolgált még új Európának,
úgymint köz eszköze a politicának,
a relígyiónak és a culturának,

s megszülvén azalatt sokféle lánnyait,
mellyeknek beszítta egyszersmind mocskait,
hanyatlani látta hajdani bájjait,
nponkint gyengűlni vedlékeny szárnyait.

Lyányai elvégre megtelvén bájokkal,
filozófiával, nagy gondolatokkal,
új udvarisággal, szép fordulásokkal,
verset kezdtek futni haldokló annyokkal,

s fel is múlták szegényt közepénn úttyának,
díszével az olasz harmoniájának,
a német és anglus mély gravitássának,
a franczia pedig friss módosságának.

Mikor a Magyarok új hont kerestének,
s új Európában letelepedtenek,
még akkor e nyelvek fel nem serdűltenek
s az ország dolgai deákúl mentenek:

ők hát frígyre lépven e sok nemzetekkel
könnyen felérhették rügyező eszekkel,
hogy élni kívánván ennyi frígyesekkel,
meg kell ösmerkednek köz deák nyelvekkel.

Ez végre kihalván az új országokban,
az anya nyelv zengett a processusokban,
a társalkodásban, a tudományokban,
a francia pedig a főbb udvarokban.

Elterjedt ez hamar új Európában.
Sürgött a német is mindenütt nyomában.
Utánna az olasz *bouffon* kápájában,
s végre az anglus is imponens *gowmny*ában.

Igy tehát a Magyar sem deákságának
nem veheti hasznát, sem magyarságának,
ha példája szerint sok bölcs szomszédgyának,
útat e nyelvekhez nem csinál magának.

Deákúl azóta nem szóllnak Músáim;
új nyelvekenn zengnek régi poétáim,
németek, anglusok legbölcsebb mustráim,
olaszok, francziák leghűvebb szolgáim.

Ezek a deáktúl már úgy elszoktanak,
hogy, ha valakitúl más szót nem hallanak,
hidegvérúséggel vállat vonítanak,
s mint vad barbarusra nevetve salyganak.

Láttya Kend ezekbűl okát mondásomnak.
Lakossa nem lehet Kelmed udvaromnak,
ha eleget nem tesz e kívánságomnak.
Ez condíciója legfőbb fávoromnak.

Most, hogy reménységet jövendő bérére,
just lantossaimnak bölcs szövetségére,
s instructiót adgyak poéta tisztyére,
felhívattam Kendet Parnassus hegyére.

Vegyen Kend kóstolót az ambroziábúl,
paradicsomomnak édes nectarjábúl,
híres chórusomnak szép musikájábúl,
s nyájas Músáimnak eleven tánczábúl.

Erre egy komorna kijön egy táczával,
megkínállya Mátyást egy szelet tortával,
s egy serleg tokaji jó essentiával,
térgyet hajtván neki mosolygó orczával.

Mikor ez történik a gála szálában,
musika kezdődik a szomszéd szobában,
teli érzeménnyel melodiájában,
hangolvadásokkal harmoniájában.

Egynehány pár végre, Apolló szavára,
egybe kerekedik egy magyar contrára:
mert a mesterséges angloisnek trucczára,
a magyar is képes az ilyen rámára.⁸

Ez alatt némellyek Mátyáshoz sürgenek,
németül, olaszúl egyet mást kérdenek,
de mivel deákul egy szót sem értenek,
órr-fintorgatással meg tovább pörgenek.

Apolló végtére azt mondgya Mátyásnak:
Láttya Kend mustráját ama vígodásnak,
melly bére Pindusonn a versdalolásnak,
ha nyomainn marad a régi szabásnak.

Részes lessz Kend benne annak üdejében,
csak járjon el hűven, mint eddig, tisztjében.
Semmi egyéb Kennek ne legyen fejében,
hanem hogy urának maradgyon kedvében.

Ő a Kapitánynak invitálására,
holnap elérkezik ennek jószágára,
hol már kész is minden dúzs fogadására,
s még a borszüret tart, víg mulatására.

Kennek tisztje tehát azt hozza magával,
hogy nyomában legyen mindenütt lantjával:
de mivel száz órát tölthetne úttjával,
s még sem érne oda a legjobb postjával,

Pegazus lovamnak ülljön Kend hátára.
Máro lovászomnak parancsolattjára,
ki nagy tátost ellett Trója romlására,
elviszi ő Kendet vég státiójára.

Csak mivel még Kelmed sem sebes repteit,
sem fent nem ösmeri felleg ösvénnyeit,
kösse be magának, javaslom, szemeit,
ne hogy megújítsa Faeton esteit.

Apolló törötten s rossz deák prózában
szóllván poétánkkal e comédiában,

⁸ Az anglus tánczot német neve után mink is contra-táncznak nevezzük, de hibásan: mert *countrydance* az anglusnál annyit tesz, mint falusi táncz, mivel Angliában és Scótiában a falusi népnek nemzeti táncza. A különbféle változások, mellyekre képes, számtalanok, ammint tudva van és gyönyörködtető. A mi nemzeti tánczunk az efféle cultivációra nem alkalmatlanabb az anglusénál. Az angloisnek két vagy három fertály üdöbül álló *tactussa* van. A magyarnak nem lehetne mást adni, hanem csak két fertálybül állót, ha azt akarnók, hogy nemzetiségét el ne veszesse. Az angloisnek *character*e az eleveség és a mértékletes *comicum*, mire nézve a gyönyörködtetést kellemetesen öszve is kapcsolja a tisztességes módossággal. Ezt a *character*t adhattjuk a magyar táncznak is, ha tempóját sem meg nem gyorsítottjuk, mint a falusi betyárok, kik kivált az alföldön felette sebes és fáradságos ugrásokkal és forgásokkal ölik magukat, sem ellenben meg nem huzomosítottjuk, mint a verbunkosok, kiknek példáját azonkívül sok illetlen mozgásokban és lepcsés *carricaturák*ban sem kellene követnünk. Hogy az illyformán rendbe szedett újabb és újabb tánczoknak *gruppáit*, *figuráit* és minden mozdulásait a *choreographicus táblácskák*ban szintűgy lehet bizonyos jelek által közleni, mint a musikabéli darabokat kóták által, az anglus táncznak kedvellői jegyzésem nélkül is tudgyák.

fordulás történik, jól tudom, agyában,
s nem fog többé mennyet látni Pindussában.

Ezzel úgy vezetem a hegynek allyára,
ammint kötött szemmel felvittem csúcscsára,
s felültetem alól egy fa machinára,
melly rá lessz állítva egy birucs szíjjára.

Hátánn egy nyereg lessz, kétfelül karfával,
kengyelszajak helyett egy pár tarisznyával,
mellybe bebújhasson harisnyás lábával,
s hátúl, mint egy karszék, ellenző deszkával.

Jó nagy szárnyakot is tetetek szűgyére,
mellyek négy lovamnak friss ügetésére,
mikor négy kerekenn elviszik helyére,
szellőt csapdossanak Rikóti képére.

Veszedelem nélkül ülvén paripáját,
s egy selyem kantárral zabolásván száját,
kitölti reptével rétemenn óráját,
s eléri végtére falunknak útszáját.

Házamnál megszállván egy külön szobában,
s ámúlast sajdítván a cseléd szájában,
azonn fog leginkább aggódni magában,
hogy németnek nézik német ruhájában.

Mink addig a hegyenn folytattyuk tánczunkot,
s a mikor megúnyjuk mulatozásunkot,
egy kis vocsorával meglepven gyomrunkot,
nyugovásnak adgyuk elfáradtt tagunkot.

Más nap felocsódván, mind máskép öltözünk,
útazó hintókban házamhoz költözünk,
Mátyás jelenlétén rendre megütközünk,
s ruházattya ellen gúnyokat lódözünk.

Elmondgya ő, tudom, mentegetésére,
hogy felvezettetvén Parnassus hegyére,
bölc Kalaúzzának sok sürgetésére,
ilyen ruhát kellett őteni testére.

Sőt ha felbizzattgyuk poéta vénáját,
egészen elmondgya bölc avantúráját,
s allig ha nevetni győzzük czikornyáját,
mellyel leírandgya audientiáját.

Én neki azután nyilván gratulálni,
s nagy szerencsésjérül kezdek prédikálni.
A Dámák ellenben nagyon protestálni,
s engem vele együtt meg fognak rostálni.

Mind tűrhető volna, azt fogják mondani,
a mit Apollóról Mátyás tud szóllani:

csak azt ne kellene, fájdalom! hallani,
hogy magyarban hozzá nem szabad szólni.

Nem lehet hát Magyar méltó Pindussára,
ha csak külső ruhát nem von fel magára,
s anyai nyelvünknek minteggy csúfságára,
deákul nem felel deák szózattyára?

nem, ha csak fel nem hágy magyar erkölcsével,
s a mostaniságnak jobb itéletével?
nem, ha meg nem tömi versét ó csecseével,
melly új nemzetünknek meg nem fér eszével?

Elégedgyen meg Kend zöld borostyánnyával,
úgy mint Apollónak jeles vallásával,
hogy egy rangban van Kend sok nagy poétával,
s ne gondollyon semmit paradicsomával.

Jobb paradicsomok termékeny földgyeink,
édesebb nectarok szőlő terméseink,
ízesb ambróziák szalonnás étkeink,
s legigazabb Músák jól termett Szépeink.

Parnassusért Magyar ne adgya hazáját,
se száz Apollóért egy ilyen Músáját,
s tépje inkább öszve borostyán káváját,
hogyse m bölc s gubáért elvesse ruháját.

A nyájas Dámáknak illy ostromlására,
az Óbester Úr is kiáll a pályára,
s ház-mester hivatalt tesz Mátyás vállára,
ha keresztet akar vetni Pindussára.

Igy gondolom Mátyást észre téríteni!
Plánom az Úrnak meg fog tán tetszeni,
hogyha nem sajnállya hozzá eszmélleni,
a mit rövid szókkal nem lehet festeni.”

Erre a Plébános meg nyugodtt elmével,
kezet fog nevetve Birgita húsével,
s bizonyossá teszi egynehány igével,
hogy ő is megeggyez jó reménységével.

Illy végét szakasztván a csendes vitának,
vezető nyomainn a Kisasszonykának,
szobájába mennek Apollóniának,
hogy rendet szabjanak az esti pompának.

Teli lévén Mátyás sok papíruskával,
s meg nem eggyezhetvén nagy frizúrájával,
úgy mint magyar főre nem való czifrával,
tusakodott éppen Apollóniával.

A Kapitány tehát fejét megcsóvállya,
komor tekintettel Mátyást megdorgálllya,

s végre a frizúrát nyilván approbállya,
mivel Parnassusnak csúcscsát páreállya.

Azutánn meghaggya Apollóniának,
úgy mint nagy Apolló reprezentánsának,
rendét mind Rikóti prezentálásának,
mind a koszorúzó czeremóniának.

A Plébános pedig, ki már meghallotta,
Rikótiné szívét mi gyanú bántotta?
a Barát szavait addig síkárlotta,
még az asszonyt végre lecsillapította.

XI. Dal.

Az estve azalatt elő kerekedett,
a hevítő napfény mármár szenderedett,
a friss szellő pedig felelevenedett,
s a lankadt világnak hússal kedveskedett.

A vendégek tehát a kertbe mentenek,
a zöld járásokban szerte széllyedtenek,
még a musicusok egy házba gyűltenek,
s hangszerszámaikkon érzékenykedtenek.

Kies épület ez a kert oldalában,
mellyből mind a kertet egész pompájában,
mind a kül környékét dúzs gazdagságában,
mind a várást látni szép perspectivában.

Egy pár szép pavillyón tündöklök szárnyainn,
közepett egy portál nyugszik oszlopainn,
narancsfák állanak födele síkjainn,
jól vésett státuák falának csúcscsainn:

mert a lapos fődél, folyosó formára
felépítve lévén a háznak bóttyára,
a két pavillyón közt, fellegekert módgyára,
alé gyanánt szolgál a promenádára.

Egy gyönyörű szála van felső részében,
sok szagos virágagy fátlan környékében,
kőből egy nagy baszén áttalellenében,
s vízszöktető Nimfa ennek közepében.

Szem közt e szép házzal trónus alkottatott,
melly veres posztóval földig bevonatott.
Erre zöld ágakból fődél formáltatott,
elejébe pedig sok szék állítatott.

Ez lesz majd műhelye a koszorúzásnak,
melly megigértetett Rikóti Mátyásnak,

mihelyt vége lévén az alkonyodásnak,
csillagja feltetszik a három kaszásnak.

De most a Gazdasszonyt felderült orczával
a kertbe érkezni nézzük Birgitával.
Nyomokban a Pap is a bölcs Poétával,
s utánnok az inas eggy nyaláb kótával.

Szétküldvén az Asszony egynehány szolgálót,
megemlékezteti rendre a Dámákat,
hogy félbe szakasztván a promenádákat,
jőjjenek hallgatni magyar áriákat.

Szellője miatt is a hűs éjszakának,
a szíves ajánlás tetszett mindnyájának,
de leginkább tetszett a házi gazdának,
ki nagy baráttya volt az illy partiának.

Őszve gyűlvén tehát mind a nagy szálára,
s a kar reá kezdvén a ritornellára,
felkészül Birgita emez áriára,
mellyet Motzárt szerzett Pamína számára:

„Tünyetek ti bús szívemnek
áltató reményei!
Nékem többé hű tüzemnek
meg nem térnek kéjjei.
Ah! teérted folydogálnak,
jó Tamíno! e könyek,
még keservim a halálnak
hűs sírjába döntenek.”

Tapsoltak mindnyájan az Énekesnének,
ki hajlékony hangját csudálván mellyének,
ki érzékenységet kifejezésének,
ki meg pontosságán üdő-mértékének.

Víg ingerlésére a házi Gazdának,
neki estek sokan a bölcs Poétának,
hogy ő is kövesse nyomát Birgitának,
eldallása által eggy szép áriának.

A Kapitány magát nem soká kérette,
s mivel Madarásszát Motzártnak szerette,
ezt magyar dalokban imígy hímezgette,
a síp-pasást pedig közbe fütyülgette:

„Madárfogásból élek én,
s örömmel végzem tisztemet.
Jól ösmer engem minden vén,
s a gyermek hordgya híretem.
Tórt vetni, csalni jól tudok,
s nem rosszul fúvom sípomot:
azért a czifra tollasok

el nem kerülük markomot.

Madárfogásból élek én,
s örömmel végzem tisztemet.
Jól ösmer engem minden vén,
s a gyermek hordgya híremet.
Csak volna ollyas eszközöm,
melly fogni tudna lányokat!
Naponkint egy nagy börtönyöm
elnyelne száz illy foglyokat.”

Brávókkal tapsoltak víg dalolásának,
kellemét dicsérvén tiszta ténorjának.
de az Óbesterné kikérte magának,
titkos pillantással intvén Birgitának,

ama szép duettót, mint favoritáját,
melly a házasságnak szent harmoniáját,
mint minden örömmel dicsérvén sommáját,
fő-böcsösnek teszi Motzárt operáját.

Ezt hát a Kapitány a Kisasszonykával,
mint víg Popagéno szelíd Pamínával,
souteniroztatván a szép musikával,
imígy dalolták el bájos grátiával:

Birg.
„Ki hüven képes nőt szeretni,
rossz szívű férjfi nem lehet.

Kapit.
S csak angyalszív tud éreztetni
vadony keblünkkel illy tüzet.

Együtt.
Szentellyük néki szívünköt,
hadd boldogítsa éltünköt.

Birg.
Ez a mi holtig édesíti
a szorgalmaknak súllyait.

Kapit.
A Természetnek ez hevíti
örömmel minden fajjait.

Együtt.
Czéllyábúl látszik, hogy, ha hív,
mennybéli dísz a páros szív.
Nő és férj, ha öszve fér,
majd az istenségig ér.”

Ammint vége szakadt ezen áriának,
s a dicséretére tapsoló lármának,

megfogván az Asszony ballyát Birgitanak,
ballyával meg jobbát a bölcs Poétának,

s férjéhez fordúlván felderült orczával,
„a mit, úgymond, e pár hirdetett dallyával,
kész is megmutatni saját példájával,
hogy a szeretetnek fel nem ér bájjával

valamennyi kincse széles e világnak.
Ők vég búcsút mondván a páratlanságnak,
melly fő akadály a sok nagy boldogságnak,
oltárához lépnek a szent házasságnak,

érzékeny szívednek tellyes örömére,
s mai ünnepednek vég tiszteletére.
Tedd hát ez új párnak kezedet fejére,
s mondgy atyai áldást Húgodnak fríggyére.”

Szilaj volt öröme a házi Gazdának.
Nyakába borúlván már új Sógorának,
már örömkönyek közt piruló Húgának,
sokáig nem talált szót indulattyanak.

Végre öszvegyűlni látván vendégeit,
s az egész gyűlésnek hallván örömeit,
egybe szerkezteti a párnak kezeit,
s felemeli vígan az égre szemeit.

De mintha egyszerre végezné habzását,
felkiált a karhoz: Sarastro áldását!
s a hang-eszközöknek hallván jeladását,
így kezdi bassusban kies dalolását:

„Világnak Alkotója! szállítsd
e zsenge párra lelkedet,
s homályos úttyaikban állítsd
melléjek őrző fényedet.
Lássák gyümölcsit magvaiknak,
s ha végét érik napjaiknak,
jutalmazd jámbor szíveket,
vedd fel kebledbe lelkeket!”

Köz lett az örvendés az egész gyűlésben,
egymást váltogatván a szerencsézésben,
s telhetetlen lévén ki az enyelgésben,
ki pedig a módos érzékenykedésben.

„Eggy magyart húzzatok! mondgya chórussának
végre az Óbester, s kezét Birgitanak
megfogván: ki nyomát a házi gazdának
nem követi, úgymond, maradgyon magának!”

Erre táncolni kezd kerékben Húgával;
nyomában az Asszony a bölcs Poétával;

utánnok mindnyájan, kiki Dámájával
egyik a másikat gyújtván példájával.

Sem olly sebes nem volt a táncznak járása,
mint a betyároknak falusi forgása,
sem olly zabolátlan figurás mozgása,
mint a verbunkosnak csintalan ugrása.

A táncznak végével híre futamodik,
hogy Rikótit hozzák. Mind letakarodik
a házbúl a vendég s oda iparkodik,
hol az illumináltt trónus pompáskodik.

Kilépvén csudállják az égő lámpákat,
mellyek világíttják a kerti útszákot,
csudállják mentekben a pirámiskákat,
s a rajtok ragyogó tüzes emblémákat.

De íme! érkeznek már a Poétával.
Két inas jön elől lángoló fáklyával:
utánnok Apolló a kilencz Músával,
s a kilencz kis Héros kivontt faszablyával.

A nagy fadoromb van Apollo markában,
mellyel tündöklött volt a comédiában;
minden Músa pedig gallyat tart ballyában,
herossának függvén vezető karjában.

Utánnok egy lakzis marsot concertálván,
mozog az orchestra, két cigány primálván,
ezeknek nyomában kettő secundálván,
s hátúl egy ősz brúgónn a vajda contrálván.

Most már két kerekű posta-szekérére,
nagy nevű Thespisnek szent tiszteletére,⁹
felültetvén Mátyást mint pompa-székére,
vonnya hat pór Nimfa kávázó helyére.

Tündöklenek ezek szintollyan ruhában,
mint mikor Pünkösödöt járnak nagy gálában.
Utánnok négy inas fáklyát visz markában,
hogy Rikótit lássuk ülni hintájában.

Ez utánn egy betyár jön egy bölcs lárzával,
nyomában meg egy pár a laurus-kávával,
s a nagy poétáknak matriculájával,
s végre egy negyedik Fébus slafrokjával.

Minerva szötte ezt tulajdon kezével,
szépen kihímezvén rajzoló tűjével,
mikor szüzességet fogadván öccsével,
öszve barátkozott a Musák népével.

⁹ Thespis tartatik az első tragicusnak, ki theátrális szerszámain egy taligára rakván, helységgrül helységre vándorlott.

Óh! te ősz Músája Homérus tollának,
ki képét rajzoltad Achilles pajzsának,
és Te, ki mássával e híres mustrának,
fő dücsöt szerzettél Aeneis apjának!

mert nektek adatott, győzni a szíveket,
felséges dolgokkal tömni a fejeket,
mikor billegtetvén a lantos kezeket,
zengni taníttátok a pusztá hegyeket!

tekerjétek fellyebb Brugómnak húrjait,
s gyántázzátok meg jól vonómnak szálait,
hogy e nagy Elméknek követvén nyomait,
a tudós slafroknak jól fessek bájjait.

Itt Zeusz olimpius görög pór ruhában,
tajtékezni látszik dühös haragjában,
ammint kalapácsot mennydörgő jobbójában,
egy iszonyú szöveget tartván bal markában,

felszögezi Hérát az égnek bótyjára,
kinek két nagy ültöt akasztott lábára,
minden olly asszonynak okosítására,
ki szüntelen ugot élete párjára.

Amott Júnó látszik bérczén nagy Idának
mint cigány csaplárné, mikor önn urának,
cselfödele alatt e szép maskarának,
avas paczalt árúl vesztére Trójának.

Tovább Czipris ragyog czégéres övével,
melly mindent megbódít titkos erejével,
s fél képét elfődvén dúzs legyezőjével,
egy köz dragonyosra kacsong zög szemével.

Zeusz, ki eltitkolván magát e formával,
rablásra megy éppen a nap alkonyával,
neki ágaskodik tajtékozó lovával,
s át akarja döfni héros pallosával.

Pallas áll azután vestális ruhában,
előtte Hephaestus olasz soutánában;
köztök egy kis monstrum úszik egy tócsában,
sárkány lábú állat emberi formában.

Részegen áll amott Bacchus nagy hasával,
s Ariadnét éppen megrúgja sarkával,
ki nem birván többé asszony haragjával,
sarat hány szemébe mind a két karjával.

Itt meg Mercúrius czenk köpönyegében,
Plútónak keresgél dúzsgazdag zsebében,
ki aranyt olvasztván lelkekből üstyében,
elmerülni látszik hóhér örömeiben.

Hátul két halom közt Apolló állani,
s mint vak lantos látszik szerszámánn játszani,
görbe száját pedig éppen úgy tátani,
mintha meg akarná nyáját riasztani.

A kilencz Músa is, mind koldús ruhában
csörgőt, dobot, tepsit s dudát tart markában,
olly buzgást mutatván kiki munkájában,
mint a rossz hegedűs a paraszt korcsmában.

E tudós seregnek szép musikájára
Vénus, mint hajdúné, felugrik lábára,
hogy felczimbelkedgyen Adónis nyakára,
ki tánczolva várja, mint dobos, karjára.

A két halom körül poéták látszanak,
kik vagy a fák között oskolát tartanak,
vagy a szabad mezőn virágot irtanak,
vagy magos szirtekenn *sólókat* hangzanak.

Síkonn vonat egyik kocsit négy ökrével,
a másik egy szánkát két szelíd kecskével,
megrakván szarvokat sok régi csecsével,
s nyakokat egyhangú vascsengetőcskével.

Képei tán ezek ama ritmistáknak,
kik böcsét nem látván a kötött ódáknak,
nyomait követik az ó francziáknak,
s nádlovánn nyargalnak a cadentiáknak.

Amott egy úgy sétál tragicus csizsmában,
mint az ittas kocsis nehéz sarujában,
olly híres bajnokot forralván agyában,
kinek józan ember nem járhat nyomában.

Duzmadozó negéd csillog ki szemébül,
vad gyűlölség piheg kegyetlen mellyébül,
s hogy vitéz monstrumot szülhessen fejbül,
az embert egészen kiveti szívébül.

Három Comicus közt egy tölgy árnyékában
áll amott az Öröm asszonyi formában.
Szelíd ártatlanság nyugszik orczájában,
emberség, tisztesség víg mosolygásában.

Az egyik Comicus hosszú szakállával,
római szabású ócska ruhájával,
görög kaptára vontt rossz topánkájával,
s Aritophánestül maradt lárvejával,

olly görbe szemeket vet a víg Dámára,
mint a zsémbes napa a virgoncz arára,
újjával mutatván Terentiussára,
mint még most is legfőbb comicus mustrára.

Más felül egy másik, csúcsos kalapjában,
s több színű fókából férczelt nadrágjában,
egy falapoczkával hadaráz vaktában,
s pártfogóra remél kapni a Dámában.

Ez pedig kezet nyújt a harmadikának,
szabásából látván módos ruhájának,
s derültt vonásiból nyájas orcájának,
hogy igaz mestere az elmés tréfának.

Ott meg felcizfrázva selyem pántlikával,
aranyozott bottal, olasz bokrétával,
hajporral, fodrokkal, szagos pomádával,
egy váraasi pásztor ül pásztornejával.

Ő maga kótából fújja furollyáját,
még ez eltrillázza deák eklogáját.
A báránykák hallván szép pastorelláját,
egy angloisnek képzik kétt lábonn gruppáját.

Itt, hol egy térségenn ó tölgyek ágzanak,
mellyek imitt amott egyenkint állanak,
s hol egy romlott várnak kövei látszanak,
mellyek között a baglyok siralmat hangzanak,

egy epicus költő póznákra lábait,
s egy magos bálványhoz emelvén karjait,
egy régi latornak imádgya gáncsait,
bámúlva csókolván vérontó nyilait.

Amott meg egy hegynek kopár oldalában,
egy Ódista látszik ülni barlangjában,
magosabb dolgokat forralván magában,
mint a hagymáz beteg paroxizmussában:

hogyan pedig eljusson amaz érzésére,
melynek kemény szíve nem képes tüzésére,
s mellyet szükségesnek tart még is versére,
veres hagymát kötött mind a két szemére.

Végre egy Szatirus a hegynek tövében,
savanyú Cátónak bölcs öltözetében,
buzgóbban mennydörög óráló székében,
mint a prédikátor feddő beszédgyében.

Bölcs nevetés helyett fogát csikorgattya,
nyájas gúnyok helyett öklét mutogattya,
s nagy buzgóságában csak azt sem láthattya,
hogyan mérges intését senki sem hallgattya.

A folyók őneki hegyekre másszanak,
a vízi állatok az égben szállyanak,
az égi madarak a vízben ússzanak,
az emberek pedig kövekké vállyanak.

Mit mondgyak böcsérül e tudós ruhának,
titkos erejérül legkisebb ránczának?
Ez ád magos reptet a Költő szárnyának,
Pythicus extasist meghevültt agyának.

Mint hajdan Hercules addig füveskedett,
még a lelke az égbe fel nem emelkedett,
mihelyt a zubonban jól megmelegedett,
mellyel e hérosnak neje kedveskedett:

úgy ha tán a Költő készülvén dallyára,
Apolló slafrokját felveszi magára,
bölcs lelke azonnal felkapván szárnyára,
Blanchard gyanánt repül az égnek bótyára.

Innen ő exaltáltt szent állapottyában
semmit sem lát többé igaz formájában,
s bármelly kicsiny legyen kis tárgya magában,
Caucasus hegy válik belőlle agyában.

Hérosoknak nézi a régi latrokat,
arany esztendőknék tudatlan korokat,
boldog palotáknak medve barlangjokot,
s fő igazságoknak minden mondájokot.

Őneki illyenkor a fák is lelkesek,
a forgó csillagok bájos énekesek,
a háborgó szelek küzdő fegyveresek,
a kútak és folyók fürge Najadesek.

Jobban megelepszik padlás-komrájával
mint akármelly király dúzs palotájával,
s édesebben vígad képzeltt Músájával,
mint a Hárem-basa legszebb Húrissával.

Nincs ilyenkor szomja, nincs neki éhsége,
s ha semmije sincs is, még sincsen szüksége.
Bölcs lantjának hangja egész vendégsége,
laurus-koszorúja minden dücsössége.

De ha ezennkívül a szerelem bántya,
óh! akkor dallyának nincs már semmi pántya.
Zaboláját az ész haszontalan rántya.
Metaforáival az eget is szántya.

„Melly gyönyörű, úgymond, Cydlimnek orczája!
Vénus pofáival küzdik két rósája.
Melly karcsú termete! melly bájos kis szája!
Szebb nállánál nem volt Páris Ilonája.

Egész paradicsom úri mosolygása,
ígéző musika hangos dalolása,
szebb a legszebb táncznál felséges járása,
férjfi szívet hódít minden mozdulása.

De valamint Cydli fő tárgya lángomnak,
úgy ha erkölceit nézem Chlórisomnak,
nem parancsolhatok hajlandóságomnak,
csak mágnesse ő is vágyakodásomnak.

A szemérem csillog szűz pillantásában,
a mély érzékenység nyög minden szavában,
győző harmonia zeng sohajtásában,
ellent-állhatatlan erő sírásában.

Nézd azonban amott nyájas Dórisomot!
Hogy vonnyam meg tőlle mély hódolásomat?
Allig vetettem rá egy pillantásomat,
lobogni érzettem érette lángomat.

Teli van beszédgye hódító tréfával;
vidámságot élleszt gyönyörű dallyával;
szívet csiklandani tud kaczagásával;
szerelmet gyújtani bájos tánczával.”

Így festi Poétánk a lányoknak nyáját,
Cydlinek nevezvén Csordásunk Pannáját,
mennyei Chlórisnak Szűcs Pista Ilkáját,
szép Dórisnak Persit, a hajdúk mátkáját,

midőn ablakjánál ülven slafrokjában,
kendert nyőni láttya Czidlit udvarában,
ingeket fótózni Chlórist komrájában,
hajdúkkal borozni Dórist a korcsmában.

XII. Dal.

De már a Kapitány felül trónussára,
s még mosolyogva bámúl kiki a pompára,
kilépvén a kar is a ház balkonnyára,
rá kezd trombitákkal a nagy entrátára.

Elérvén helyére a koszorúzásnak
tudós taligája Rikóti Mátyásnak,
ketté válik népe a festivitásnak,
s általellenében megállván egymásnak,

a trónusnak jobbát Apolló Musái,
ballyát elfoglallyák Mársnak katonái.
Ezekhez szorúlnak Rikóti kanczái,
amazokhoz pedig késérő szolgálai,

még maga kimászik bölcs lektikájából,
melly azonnal félre vitetik úttýábúl.
Tudósság ragyog ki kántor ruhájából,
doctori méltóság nagy frizúrájából;

titkos örömében könyeznek szemei,
vágyakodásában rezketnek térgyei,
s előtte lebegvén dücsének képei,
szinte kapkodnak már utánnok kezei.

Egyikét Apollo megfogván ezeknek,
mellyel igazgatta hegyét a fészeknek,
hová bérít várja mind a vitézeknek,
mind a velek tartó épos-műveseknek,

a trónusnak viszi alsó grádiccsához,
s illy beszéddel fordul a Músák papjához:
„Felhatván nagy híre Parnassus csúcscsához,
s tudós királynénknak híres udvarához,

kinek szerencsém van személljét agálni,
hogy Rikóti Mátyás szép verset csinálni,
öcsettel és késsel képeket formálni,
s még az orgonánn is jól tud musikálni,

kívánom Asszonyunk parantsolattyára,
ki méltónak leli szokott jutalmára,
emeld a költőknek classicus rangjára,
s tedd fel a borostyánt bölcs koponyájára.”

A Kapitány erre nagy auctoritással:
„nem kések én, úgymond, a koszorúzással,
úgy megelégedvén Rikóti Mátyással,
mint akármelly egyéb classicus hárfással:

de törvényünk, tudod, azt hozza magával,
hogy meg ne tiszteljük senkit a kávéval,
ha meg nem mutattya signáltt palétával,
hogy egy Meczénáshoz beállott lantával.”

„Itt a paxus! úgymond amaz e szavára.
Óbester Urunknak parancsolattyára,
vég keresztet vet ő rossz kántorságára,
s udvari költőnek lép nálla rangjára.”

A Kapitány hallván e bizonyítását,
elveszi kezéből quid pro quo írását,
s hamar elvégezvén ennek olvasását,
elkezdí végtére borostyányozását.

Lábaihoz Mátyást letérgyepelteti,
a mysticus lárvát képére kötteti,
kezeivel gyengén vállait illeti,
s e jelnek értelmét imígy fejtegeti:

„Valamint veleje nincs ezen lárvának,
úgy elég a képzés a jó poétának,
s valamint a lárva nem képe urának,
úgy a poéta is mindenik szavának

idegen értelmet adgyon verseiben.
Valóság ne legyen költeményeiben,
melly az ó meséknek öltözettyeiben,
vagy a képzelésnek új piperéiben

ne negédeskedgyen a világ hasznára:
mint a szép kisasszony, ki úgy néz magára,
mint a természettől elhagyott árvára,
s termet-rontó ruhát von karcsú taillára.”

Ammint a Kapitány végzi e szavait,
Apolló felinti taligás lányait,
s kezeikbe nyújtván a slafrok csúccsait,
befödeti vele Rikóti vállait.

Szépen felemelvén térgyérül lábára,
felöltik e ruhát mind a két karjára,
s gombokkal gallérját rá zárván torkára,
nagy máslit csinálnak az övből hasára.

Akkor a Kapitány így kezd perorálni:
„A nagy poétának slafrokban másálni,
az igaz világtól egészen elválni,
s négy fala között kell holtig vegyetalni.

Itt ő új világot alkotván magának,
ne tudgya szokásit mostani korának,
ne szemlélye fényét az elme napjának,
melly déli pontyához közelít úttyának;

hanem a felhőkből vonnyon le bábokot,
a régi mesékből teremtsen vázokot,
saját álmaiból faragjon titkokot,
extazissaiból fő valóságokat.”

Ezekre Apolló felmegy a szolgálával,
kit érkezni láttunk a matriculával,
s megfogván a könyvet mind a két karjával,
átadgya Papunknak reverentiával.

Diáriumja ez a házi Gazdának,
mellybe jövedelmét minden jószágának,
főbb történeteit familiájának,
költségivel együtt beírja házának.

Ezt hát a Kapitány felvén ölére,
s mihelyt Mátyás ismét leborúl térgyére,
gyengén lefektetvén hajlott nyakszirtyére:
„a ki feljut, úgymond, ama szerencsére,

hogy neve ragyogjon e matriculában,
az már classicusnak minden oskolában,
Musák kedvessének Apollo honnyában,
s hérosnak tartatik a poétikában.

Az nyeri el pedig csak e dücsősséget,
ki mint gyermek úzvén már a mesterséget,
mellybűl nőni mondgyák a szép emberséget,
hátul szürcsölget be minden bölcsességet,

s bimbói megnyílván kovácsoltt eszének,
olly szabad repteket enged képzésének,
olly tekergő járást honbéli nyelvének,
hogy fel ne érhessük értelmét versének.

Téged hát Rikóti! Apollo nevében,
mivel olly nagy lettél szép mesterségében,
a minő nem lehet soha életében,
a kinek józan ész országol fejében,

e végső ütéssel csaplak hérossának,
a képfaragásban tündöklő mustrának,
a harmonikában hallatlan csudának,
híres képírónak, czéhes poétának.”

Ezt mondván, a könyvvel jót csap a hátára.
Rikóti megnyökken vitéz csapására,
s le is bukott volna valóban órrára,
ha nem esett volna Papjának hasára,

mellyet majd átdöfött tudós homlokával.
Azután a könyvet ünnepes orczával
oda nyújtván emez, inti sűgásával,
tisztelle meg nyilván hódoló csókjával.

De már most Apollo jelt ad a szolgának,
a ki hordozója a laurus-kávának,
s átvévén fő bérét a költők nyájának,
felviszi pompásan a Músák Papjának.

Ezt ő zöld fájárúl csak az nap metszette,
gondos újjaival megkerekítette,
veres máslicskákkal felékesítette,
s arany pihecskével bőven meghintette.

A Kapitány tehát felteszi fejére,
jó mélyen lenyomja mind a két fülére,
s erősen letűzvén három hajfürtyére,
illy formán perorál Mátyás örömére:

„Most már oszlopa vagy a Músa-országnak,
classicus kútfeje minden tudósságnak,
hajnali csillagja a poétaságnak,
világító napja széles e' világnak.

Tiéd a jutalom, melly után kapkodnak,
kik Homérus nyománn rapszodiáskodnak,
Aenéis apjáénn szörnyen bárduskodnak,
vagy Horátiusénn büszkén lantoskodnak.

De valamint kicsiny ennek karimája,
úgy a nagy Költőnek szoros a svérája:
mert bátor mindenről dalolhat hárfája,
a minek van vagy nincs existenciája,

semmit mindazáltal ne mondjon versében,
a mit a Görögnek classicus könyvében,
régi Rómainak tudós remekében,
s mai majmaiknak nem lel énekében.

Hogy a mai világ nem érti dallyait,
ha hűven követvén ezeknek nyomait,
mythosokból fonnyá nagy gondolattyait,
héros fabulákból paradoxumait,

avval ne gondoljon! Nem ír ő póroknak,
nem gondos szülőknek, nem köz polgároknak,
nem kis nemeseknek, nem nagy magnásoknak,
nem hadi tiszteknek, hanem tudósoknak,

kik vele forogván picziny svérájában,
úgy mint kis czéheknek izoláltt honnyában,
nem igazságokat keresnek dallyában,
hanem ó mondákat oskolás pompában.”

Erre a Kapitány felkelvén székerül,
s a Lauerátust is felintvén térgyerül,
még ezt prezentállya kávázó helyérül,
így szól a Nézőkhöz új dicsősségérül:

„Az egész világnak adatik tudtára,
hogy kiki úgy nézzen Mátyás lárvájára,
tudós slafrokjára, zöld borostyányára,
mint nagy Apollónak adjusztírungjára;

s e' Laureátusnak ezentül versei,
vésett, metszett, öntött vagy rajzolt képei,
orgonára való hangszüleményei,
úgy mint a szép észnek legfőbb remekjei,

mustrái legyenek minden szép munkának;
s a ki fejet nem hajt auctoritássának,
tellyes hitelt nem ad oráculumának
vagy teményt nem áldoz classicus dallyának,

azt én már hoc ipso gyanúsna találom,
nagy Apolló ellen láznak declarálom,
classicus czéhünkéből excomunicálom,
s Parnassus nevében ludasnak csinálom.

Szabad legyen ötet bottal megczáfolni,
hazug páskvilussal nyilván lemocskolni,
minden gonoszságról vaktában vádolni,
s mint veszélyes embert semmivé gázolni.

Mink pedig hódollyunk drága Mátyásunknak,
úgy mint fő classicus magyar auctorunknak,
s tellyes erejéből harsogó torkunknak
kiáltunk vívátot Laureátusunknak!"

Erre a vendégek tapsolni kezdenek,
a Músák s Hérosok vívátot zengenek,
s még velek a szolgák húven versengenek,
a dobok s trombiták közökbe dörgenek.

El akarván Mátyás mondani ódáját,
mellyel megköszöne borostyány-káváját,
Apolló Papjának kéri grátiáját,
nyomja le e' végből a nézők lármáját:

ámde hallván ennek tanácsló szavait,
hogy írja le inkább szépen e' dallyait,
s küldgye Apollónak mint háladásait,
hamar félben hagyja ő is szándékait.

Ammint tehát lelép a földnek színére,
az első taraczkot vég tiszteletére
kisütik megette. Nagy dördülésére
megijed szegényke s lerogy alfelére.

Újjúl a tapsolás vidám kaczagással,
a dob s trombitaszó a kurjongatással;
ő talpára szökven betyáros ugrással,
„majd elesek, úgy mond, komor mosolygással,

Apolló Asszonynak hosszú slafrokjában!
De nehéz is látni ebben a lárzában!"
Az Óbester fúlván nagy kaczagásában,
s tellyes kedvét lelven Laureátussában,

ismét a szálába viszi vendégeit,
nézni Rikótinak remek szökéseit,
mellyekben honunknak könnyű legénnyeit
s a táncznak felmullya legjobb mestereit.

A Gazdasszony hallván szándíkat férjének,
megragadgya kezét Rikóti Nejének,
s meghagyván egyszersmind menyasszony öccsének,
legyen kalaúzza három gyermekének,

a vendégek után elviszi magával.
Követi Birgita nyomban Pannájával,
a vidám Kapitány fürge Miskájával,
a komorna pedig kis leánykájával.

Mindnyájan eljutván úttyoknak czéllyára,
a házi Gazdának parancsolattyára,
rá kezd a musika egy magyar nótára,
s Rikóti lerakván a kis asztalkára

tudós slafrokjával mysticus lárváját,
meginti fenn szóval musikus-bandáját,
hogy neki frissebben pörgesse nótáját,
s el kezdi nagy tűzzel fárasztó munkáját.

A Gazdasszony látván betyár heveségét,
oda kanyarította neki feleségét,
s mint mikor a kánya nem győzvén éhségét,
nyíl gyanánt meglepi a csibék községét,

úgy rohan nejének Mátyás nagy lármával,
s jól termett derekát átkapván jobbával,
úgy kezdi forgatni mind a két karjával,
hogy csak allig éri a földet lábával.

Azutánn szabadon eresztvén szárnyára,
a tactust csapdossa már sarkantyújára,
már meg tenyerére vagy csizmaszárára,
s édesen mosolyog tánczó társára.

Ez pedig módosan futtatván lábait,
csípőire tűzi negédes karjait,
vagy Mátyásnak hallván tenyér-csapásait,
helyben megújítja sebes forgásait.

Illyenkor Rikóti neki rugaszkodik,
terjesztett karjával belé kapaszkodik.
De ez hóna alatt meg' ellopódkodik,
s magányos tánczára vissza futamodik.

Végtére csak ugyan ölbe szoríthatya,
nyájas bosszúságból szörnyen megforgattya,
s már a levegőbe felkanyarítgattya,
már meg maga előtt fogva tánczoltattya.

Nagyon megfáradván, véget vet tánczának,
s lenyomdosván tűit laurus-kávájának,
hajpor-levét törli híg frizúrájának,
melly magát ránczába vette orczájának.

Brávózzák mindnyájan ritka mesterségét,
éig magasztalván madár könnyűségét.
Dicsérik azután karcsú feleségét,
remek fogásait, virgoncz frissességét.

Eggy jó Özvegy pedig az egész tréfához
allig mosolyogván, s az új poétához
szánatot érezvén, mint játék-laptához,
illy szavakkal járul a házi Gazdához:

„Mátyás sorsa ugyan Nagyságtok kezében
jobb lábann áll, tudom, mint akárkiében:
de részesek lévén mink is ünnepében,
s örömeiket lelvén ma viseltt tiszttyében,

nem volna emberség, ma nem adakoznunk,
súlyos munkáiban torkig vigadoznunk,
s jutalmazásárúl még sem gondolkozunk.
Szabad legyen tehát megajándékozunk.”

Engedelmet vévén erre a gazdának,
megragadgya talpát egy ezüst táczának,
s kéri vendégeit az egész szálának:
vessenek valamit a nagy poétának.

Annyi pénzt egyszerre soha életében
nem látott Rikóti tudós tenyerében,
s már is duzmadozni kezdett reményében,
hogy még gazdag Úr lesz Apolló mennyében.

„Mondgya már valaki, úgymond most magában,
hogy a ki másakat cultivál honnyában,
éhen szomjan fázván rongyos viskójában,
holtig bölcs koldúsnak nyavalyog rangjában!”

De im! az Asszonyok parancsolattyára
rakják az étkeket ismét a táblára.
Tedd hát el, Olvasóm! e könyvet pócczára,
s jer velem, ha tetszik, a kész vocsorára.

Előszó.....	5
I. Dal.	8
II. Dal.....	17
III. Dal.	25
IV. Dal.	32
V. Dal.....	42
VI. Dal.	51
VII. Dal.....	60
VIII. Dal.	71
IX. Dal.....	84
X. Dal.	95
XI. Dal.....	105
XII. Dal.	114